

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

ЇСТОРІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ
І НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНИЙ
МІСЯЧНИК

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

Суспільно-політичний
і науково-літературний

місячник

Видає

Українська Видавнича Спілка

A REFEREED

LIBERATION PATH

Ukrainian Political
Social, Scientific & Literary
Magazine

Published monthly by

Ukrainian Publishers

ISSN: 0042-9422

No. 6 (567), June, 1995, Vol. XLVIII

Відповідальний Редактор — Ілля Дмитрів

Члени Редакційної Колегії:

*г-р А. Бегрій, проф. г-р Г. Васькович, проф. г-р С. Галамай,
ред. П. Дужий, ред. С. Караванський, ред. С. Квіт, п-ні мгр. О. Керзюк,
мгр. О. Коваль, проф. г-р В. Косик, проф. г-р О. Кушпета, інж. В. Олесків,
проф. г-р П. Цимбалістий, ред. М. Шатилов.*

Редакція і Адміністрація

200, Liverpool Road, London, N1 1LF

Тел.: 0171 607 6266

Факс: 0171 607 6737

*Матеріали, підписані прізвищем чи псевдонімом авторів, не завжди
відповідають поглядам Редакційної Колегії. Редакція застерігає собі право
скорочувати статті і виправляти мову.*

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ «ВИЗВОЛЬНОГО ШЛЯХУ» НА 1995 РІК

Країна	Річна передплата	Піврічна передплата	Окреме число
Австралія	75 дол.	40 дол.	7.25 дол.
Австрія	765 шіл.	400 шіл.	80 шіл.
Аргентина	(Амер. дол.) 40 дол.	20 дол.	4 дол.
Бельгія	2200 б. фр.	1200 б. фр.	250 б. фр.
Вел. Британія	ф. 30.00	ф. 16.00	ф. 3.25
Канада	75 дол.	40 дол.	7.25 дол.
США	65 дол.	35 дол.	6.50 дол.
Німеччина	120 н. м.	65 н. м.	12.50 н. м.
Франція	350 фр.	180 фр.	35 фр.
Швеція	350 кор.	180 кор.	35 кор.

В інших країнах — рівновартість американських доларів.

*Передплату просимо ласкаво вносити наперед, безпосередньо на адресу
Адміністрації «Визвольного Шляху» в Лондоні, або, якщо це Вам вигідніше — на
адреси наших Заступників як на стор. 3-ій обкладинки.*

Чеки виставляти на: The Ukrainian Information Service, Ltd.

Обкладинка роботи проф. Р. Лісовського

ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ І НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНИЙ МІСЯЧНИК

Кн. 6 (567)

ЧЕРВЕНЬ, 1995

Річник XLVIII

Зміст VI-ої книжки

«ОУН і УПА в боротьбі з нацизмом та імперіялізмом»

— РЕЗОЛЮЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ	643
— ЗВЕРНЕННЯ УЧАСНИКІВ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ	644
— ЗВЕРНЕННЯ УЧАСНИКІВ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ	647
— ЗВЕРНЕННЯ УЧАСНИКІВ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ	649
— ЗАЯВА НАРАДИ МОЛОДІЖНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	649
— ЗАЯВА ГОЛОВНОГО ПРОВІДУ КОНГРЕСУ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ	650

До питань державного будівництва

Ігор Кічак: ДО ІСТОРІЇ АКТУ 30 ЧЕРВНЯ 1941 РОКУ	655
— ГУМАНІТАРНА ДОПОМОГА З УКРАЇНИ ПРОДІСТАЛАСЯ ДО ЧЕЧЕНІЇ	660
— ЗАЯВА ДЕЛЕГАЦІЇ ПРОВІДУ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ	662
Григорій Мусієнко: БАНДЕРІВЦІ ЛЯКАЮТЬ НЕ ТІЛЬКИ МОСКВУ, АЛЕ І КИЇВ	663
Іван Крайний: ПАМ'ЯТНИК БАНДЕРІ ПІДРИВАЛО ГОЛОВНЕ РОЗВ. УПРАВЛІННЯ	664
Наталка Прудка: ДО ВАЖЛИВИХ ГОСПОДАРСЬКО-ЕКОНОМІЧНИХ ПИТАНЬ	665
Оксана Гасюк: ВАЖКИЙ ШЛЯХ У РОЗВ'ЯЗУВАННІ ВАЖКИХ ПОЛІТИЧНИХ ПИТАНЬ	680
Едіт Богацька: НАУКА, ОСВІТА І ПРОЦЕСИ ДУХОВОГО ВІДРОДЖЕННЯ	695
— ЗАЯВА ГОЛОВНОГО ПРОВІДУ КОНГРЕСУ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ	707

Література, мистецтво

Ігор Качуровський: 3 НОВИХ ПОЕЗІЙ — ХТО ЗА НІМЦІВ, МИСТЕЦТВО, СОНЕТ ГЕРАЛДИЧНИЙ, ЖМУТОК ПЕРЕКЛАДІВ (з еспанського)	708
Богдан Бора: КАЛІЦТВО, НА ЗЛОБУ ДНЯ, ПРО СЕБЕ	711
Наталка Поклад: ВИБРАНЕ	713
Василь Рубан: СТВОРИТИ УКРАЇНСЬКИЙ АРХЕТИП	715
Олег Баган: ПОЕТ НА ТЛІ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ	717
Костянтин Родик: КНИЖКОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ	720

Наука, дослід

Федір Погребенник: ОЛЕГ ОЛЬЖИЧ І ПОЕЗІЯ УКРАЇНСЬКОГО РЕЗИСТАНСУ	726
Зіновія Служинська: ДЕМОГРАФІЧНІ ВТРАТИ УКРАЇНИ В ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ	731
О. Задорожна, М. Бабинська, Н. Гупало: ЗОЛОЧИВСЬКИЙ ЗАМОК (закінчення)	735

Шира бесіда

Святослав Караванський: ЧИ ЕКОНОМІКА ВСЬОМУ ГОЛОВА — 744; БРЕЩУТЬ І
ВЕРТАЮТЬСЯ НАЗАД — 745; НЕ ЧЕКАЙ ДЯКИ ВІД РОЗБИШАКИ — 747

— ВІЧНА ЙОМУ ПАМ'ЯТЬ	748
----------------------------	-----

Огляди, рецензії

Галина Гордасевич: СЬОМИЙ З ПЕБЕДИНОГО ГРОНА	749
Іван Добощ: ДИТЯЧИЙ ЖУРНАЛ «НАШ РІДНИЙ КРАЙ» під ред. О. Маркуша	755

Посмертні згадки

— СЛ. ПАМ. ПОЛКОВНИК ЄВГЕН ПОБІГУЩИЙ-РЕН	764
— СЛ. ПАМ. ПОЛКОВНИК РОМАН КОСТЮК	765
— СЛ. ПАМ. ПЕТРО БАШУК	765
— ПОЖЕРТВИ НА «ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ»	766

ВИДАЄ «УКРАЇНСЬКА ВИДАВНИЧА СПІЛКА», ЛОНДОН

В РОКОВИНИ АКТУ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ 30.6.1941 р.

Степан Бандера

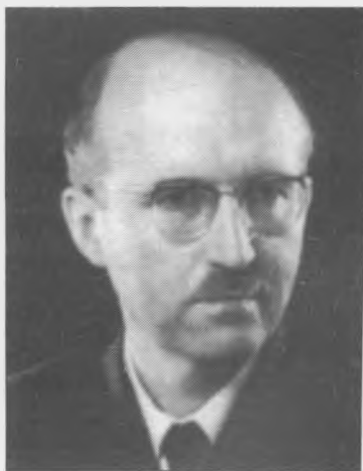
«Україна може входити в такі міждержавні утвори, що побудовані на здорових основах, в яких вона буде рівноправним співучасником, а її права і життєві інтереси будуть там респектовані й забезпечені. Основна і невід'ємна передумова — це державна самостійність України. Найперше здобути і закріпити УССД, а тоді лише буде реальною дійсна, повноправна участь України в міжнародних об'єднаннях. Всякі «концепції», що Україна може звійти як рівноправний член у ... понаддержавні конструкції без власної самостійної держави і що боротьба за державу може бути непотрібною — шкідливі для українського народу».

*С. Бандера: «Слово до українських націоналістів-революціонерів...».
«Персп. Укр. Революції», ст. 81.*

«Найвищою формою буття і єдиною гарантією розвитку нації є національна держава. Буття і розвиток української нації може забезпечити єдино Суверенна, Соборна, ні від кого незалежна Українська Держава. Звідси найвищий імператив для кожного українця: Здобудеш українську державу, або згинеш в боротьбі за неї!

Український народ, борючись за свою національно-державну суверенність і справедливий соціальний лад у власній державі..., змагається тим самим рівночасно за перемогу свободи і справедливості в цілому світі».

Я. Стецько: «Рушійні кличі нашої боротьби», «В. Ш.», 1955.

Ярослав Стецько

«ОУН і УПА в боротьбі з нацизмом та імперіалізмом»

РЕЗОЛЮЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ «Організація Українських Націоналістів і Українська Повстанська Армія у боротьбі з нацизмом та імперіалізмом»

(УЦІС) На конференції, що відбулася в Івано-Франківську 27-29 квітня ц. р., були присутні 406 осіб, з них 85 науковців.

Конференція схвалила наступну резолюцію:

1. Боротьба проти ОУН і УПА, яку на початку 1940 року розпочали німецькі нацисти та російські комуністи, була найжорстокішою колоніальною війною ХХ ст., а тому національно-визвольні змагання ОУН-УПА слід визнати складовою частиною світового антинацистського та антикомуністичного руху Опору.

2. Збройна боротьба народу за реалізацію свого права на самовизначення й утворення власної держави, згідно з міжнародними правовими актами, є національно-визвольною боротьбою і належить до органічних прав нації. Українська держава повинна признати вагомий внесок ОУН і УПА в захисті свого народу від гітлерівських та всіх інших окупантів і визнати учасників національно-визвольної боротьби на державному рівні. Цього вимагає пам'ять тисяч і тисяч загиблих стрільців УПА та підпільників ОУН, які поклали своє життя за незалежність України.

3. Учасники національно-визвольних змагань у боротьбі за волю України свідомо віддавали життя, майно, наражали на репресії свої родини, зазнавали різних знущань, включно до тортур, тому повинні бути виділені в окрему групу з виданням посвідчень «Учасник національно-визвольної боротьби».

4. Пам'ять про большевицький геноцид голодомору 1933 року в усіх містах і селах Придніпрянської України вшанувати давнім українським звичаєм — висипанням могил і встановленням на них хрестів — хай онуки і правнуки мають постійне місце молитви за їх безвинні душі.

5. Провести розслідування і суд над численними злочинами тоталітарного режиму ССРСР та його керівної сили — КПСС-КПУ, для чого утворити Державну надзвичайну комісію для збору, систематизації та підготовки матеріалів за фактами злочинів проти миру і людства, скоєних на території України та поза її межами в період з 1917 по 1991 рр. для слухань в Міжнародному військовому трибуналі.

6. Створити Книгу пам'яті про злочинну діяльність на Україні нацистського та комуністичного тоталітарного режимів.

7. Державність України починається не 24 серпня та 1 грудня 1991 року, вона писалася Київським і Галицьким князівством, гетьманами,

запорізьким козацтвом, січковим стрілецтвом, визвольною боротьбою ОУН-УПА, тому Українська держава повинна наповнити свою державність власним історичним змістом.

Потрібно негайно відмінити всі свята неіснуючого Советського Союзу, особливо дні большевицького перевороту 1917 року, а святкувати українські національні свята, такі як:

22 січня — День Злуки і Соборности України;

23 травня — День смерти п-ка Є. Коновальця як день пам'яті полеглих за волю України.

Міністерству освіти та Міністерству культури утворити наукову комісію, яка визначить святкові дні, що відповідатимуть історичній правді та культурним традиціям українського народу.

Вшанувати на державному рівні 50-ліття масової депортації українців з етнічних земель Закерзоння як день скорботи і пам'яті жертв тоталітарного большевицького та польського імперіялізмів.

День Збройних Сил України приурочити не до останнього Указу, а святкувати 14 жовтня — у свято Покрови, шановане ще з козацьких часів.

8. Згідно постанов Президії Верховної Ради України, враховуючи позитивний міжнародний досвід, провести на державному рівні між Україною та Росією передачу архівних матеріалів стосовно діяльності ОУН-УПА та репресій в Україні в період з 1917 по 1991 рік.

Вжити негайних заходів для запобігання знищення архівних документів і відкрити доступ до архівів КГБ.

9. Для вищих навчальних закладів створити посібник з історії національно-визвольних змагань 1920–60 років.

10. Створити мартиролог полеглих борців за волю України в національно-визвольних змаганнях 1920–60 рр.

11. Звернутися до Президента, Верховної Ради та Світового співтовариства про недопустимість ігнорування питання національно-визвольної боротьби 1940–60 років.

12. Звернутися до начальника СБУ про допуск науковців до архівів та відкриття таємниці поховань полеглих у визвольній боротьбі 1940–50 років.

29.4.1995 р., Івано-Франківськ

ЗВЕРНЕННЯ

УЧАСНИКІВ МІЖНАРОДНЬОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«Організація Українських Націоналістів і Українська Повстанська Армія у боротьбі з нацизмом та імперіялізмом» до Президента України

Вельмишановний Пане Президенте!

У кожній країні Президент є символом Держави, гарантом її незалежності і суверену, що стоїть на сторожі політичної справедливості.

В Україні склалася парадоксальна ситуація: людей, які все своє життя присвятили національно-визвольній боротьбі, ідеї встановлення Української Самостійної Соборної Держави, досі офіційно трактують не лише як другорядних, але, згідно законодавства колишніх СРСР і УССР, навіть як злочинців. Таким чином, твориться несправедливість не лише стосовно окремих осіб, але й перекреслюється національно-визвольна традиція, що коренями сягає княжих, козацьких і стрілецьких часів. Це призводить до викривлення суспільної свідомості, створює дивну ситуацію, коли учасників і прихильників ОУН-УПА, патріотів Української держави, виключено з процесів державотворення.

Розуміємо непрості реалії нинішнього суспільства. Але визнання історичної правди і встановлення справедливості ніколи не служитимуть конфронтації, а стануть ще однією запорукою нашої молодой державности. Негація руху ОУН та УПА пояснюється тим, що вони у своїй послідовній політиці побудови української незалежності виступали не лише проти польського і німецького, але й проти російсько-більшовицького імперіалізму. СРСР пляномірно здійснював геноцид проти українського народу — доказом можуть служити тисячі жертв НКВД, мільйони невинно загублених душ у часи голодоморів. Це зрозуміли навіть комуністи М. Хвильовий і М. Скрипник, заперечувавши єдино можливим для них способом — самогубством.

Народи світу визнають право на національно-визвольну боротьбу, яке підтверджене Женевською конференцією 1864 р., Брюссельською конференцією 1874 р., Газькими конференціями 1899, 1907 рр., Женевською конвенцією 1949 р. Визнають вони це право і для українців, зокрема Братство ОУН-УПА визнано Міжнародним співтовариством і в 1994 році прийнято до Конфедерації Європейських Комбатантів. Лише уряд України не визнає боротьби за незалежну Україну, незважаючи на те, що подібний алогізм ставить Українську державу в абсурдну ситуацію.

Чому ж сьогодні держава Україна не в стані поцінувати протест тих, хто піднявся супроти машини тотального нищення українства? Чию сторону, хай і неявно, цим приймається?

Конференція, підбивши підсумок чотирьох попередніх років роботи, на основі архівних документів, свідчень очевидців, теоретичної праці науковців робить висновок: національно-визвольний рух 1920-50 рр. носив характер справедливої визвольної війни, був антинацистським та антибільшовицьким, виявив себе як частина всесвітнього антинацистського та антикомуністичного руху опору. З огляду на це конференція подає такі пропозиції:

1. Боротьба проти ОУН і УПА, яку на початку 1940 року розпочали німецькі нацисти та російські комуністи, була найжорстокішою колоніальною війною ХХ ст., а тому національно-визвольні змагання ОУН-УПА слід визнати складовою частиною світового антинацистського та антикомуністичного руху Опору.

2. Збройна боротьба народу за реалізацію свого права на самовизначення й утворення власної держави, згідно з міжнародними правовими актами, є національно-визвольною боротьбою і належить до орга-

нічних прав нації. Українська держава повинна признати вагомий внесок ОУН і УПА у захисті свого народу від гітлерівських та всіх інших окупантів і визнати учасників національно-визвольної боротьби на державному рівні. Цього вимагає пам'ять тисяч і тисяч загиблих стрільців УПА і підпільників ОУН, які поклали своє життя за незалежність України.

3. Учасники національно-визвольних змагань у боротьбі за волю України свідомо віддавали життя, майно, наражали на репресії свої родини, зазнавали різних знущань, включно до тортур, тому повинні бути виділені в окрему групу з виданням посвідчень «Учасник національно-визвольної боротьби».

4. Пам'ять про большевицький геноцид голодомору 1933 року в усіх містах і селах Придніпрянської України вшанувати давнім українським звичаєм — висипанням могил і встановленням на них хрестів — хай онуки і правнуки мають постійне місце молитви за їх безвинні душі.

5. Провести розслідування і суд над численними злочинами тоталітарного режиму СРСР та його керівної сили — КПСС-КПУ, для чого утворити Державну надзвичайну комісію для збору, систематизації та підготовки матеріалів за фактами злочинів проти миру і людства, скоєних на території України та поза її межами в період з 1917 по 1991 рр. для слухань у Міжнародному військовому трибуналі.

6. Створити Книгу пам'яті про злочинну діяльність на Україні нацистського та комуністичного тоталітарного режимів.

7. Державність України починається не 24 серпня та 1 грудня 1991 року, вона писалася Київським і Галицьким князівством, гетьманами, запорізьким козацтвом, січовим стрілецтвом, визвольною боротьбою ОУН-УПА, тому Українська держава повинна наповнити свою державність власним історичним змістом.

Потрібно негайно відмінити всі свята неіснуючого Советського Союзу, особливо дні большевицького перевороту 1917 року, а святкувати українські національні свята, такі як:

22 січня — День Злуки і Соборности України;

23 травня — День смерти Провідника ОУН Євгена Коновальця і Головного Отамана Симона Петлюри як день пам'яті полеглих за волю України.

Міністерству освіти та Міністерству культури утворити наукову комісію, яка визначить святкові дні, що відповідатимуть історичній правді та культурним традиціям українського народу.

Вшанувати на державному рівні 50-ліття масової депортації українців з етнічних земель Закерзоння як день скорботи та пам'яті жертв тоталітарного большевицького та польського імперіялізмів.

День Збройних Сил України приурочити не до останнього Указу, а святкувати 14 жовтня — у день Свята св. Покрови, яке шановане ще з козацьких часів.

8. Згідно постанов Президії Верховної Ради України, враховуючи позитивний міжнародний досвід, провести на державному рівні між Україною та Росією передачу архівних матеріалів стосовно діяльності ОУН-УПА та репресій в Україні в період з 1917 по 1991 рік.

Вжити негайних заходів для запобігання знищенню архівних документів і відкрити доступ до архівів КГБ.

9. Для вищих навчальних закладів створити посібник з історії національно-визвольних змагань 1920–60 років.

10. Створити мартиролог полеглих борців за волю України в національно-визвольних змаганнях 1920–60 рр.

29.4.1995 р., Івано-Франківськ

ЗВЕРНЕННЯ

УЧАСНИКІВ МІЖНАРОДНЬОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«Організація Українських Націоналістів і Українська Повстанська Армія у боротьбі з нацизмом та імперіялізмом» до Верховної Ради України

Шановні Депутати!

Всі парламенти незалежних країн працюють над укріпленням своєї держави, над піднесенням добробуту народу, над розвитком рідної культури, і тільки в Україні парламентарі соціалістичного блоку виступають проти незалежності, зневажають державну мову і під гаслом оборони загальнолюдських прав дискримінують український народ, українську культуру та освіту, не визнають української історичної правди.

Всі народи світу шанують свої визвольні змагання і віддають честь борцям за волю, тільки комуністична більшість парламенту України поставила за маргінес суспільства найсвідомішу, найвідданішу частину українського народу і затаврувала їх бандитами, замість залучити до державотворення.

Ми розуміємо, що хто не хоче бачити, той не бачить, а хто не хоче чути — не почує, але комуністи та російські шовіністи повинні розуміти, що українець має право братися за зброю не тільки тоді, коли його обкладають непосильними податками в користь третього райху, коли його забирають на роботу до Німеччини і в концтабори, коли кажуть вчити німецьку мову, але й тоді, коли конфіскують його майно, вивозять на Сибір, в табори ГУЛАГу, заставляють вчити російську мову. Йому все одно, чи він розвіявся попелом з крематорію по полях Німеччини, а чи залишився лежати у вічній мерзлоті Крайньої Півночі. Йому все одно, чи він загинув як людина «нижчої раси», а чи як «ворог народу». Для нього хоч коричневий, хоч червоний фашизм — смерть.

Пропозиції конференції вироблені на підставі чотирирічної праці науковців у архівах України та інших країн, підкріплені свідченнями очевидців та історичними фактами і представлені на ваш розгляд:

1. Боротьба проти ОУН і УПА, яку на початку 1940 року розпочали німецькі нацисти та російські комуністи, була найжорстокішою колоніальною війною XX ст., а тому національно-визвольні змагання ОУН–УПА слід визнати складовою частиною світового антинацистського та антикомуністичного руху Опору.

2. Збройна боротьба народу за реалізацію свого права на самовизначення й утворення власної держави, згідно з міжнародними правовими актами, є національно-визвольною боротьбою і належить до органічних прав нації. Українська держава повинна признати вагомий внесок ОУН і УПА у захисті свого народу від гітлерівських та всіх інших окупантів і визнати учасників національно-визвольної боротьби на державному рівні. Цього вимагає пам'ять тисяч і тисяч загиблих стрільців УПА і підпільників ОУН, які поклали своє життя за незалежність України.

3. Учасники національно-визвольних змагань у боротьбі за волю України свідомо віддавали життя, майно, наражали на репресії свої родини, зазнавали різних знущань, включно до тортур, тому повинні бути виділені в окрему групу з виданням посвідчень «Учасник національно-визвольної боротьби».

4. Пам'ять про большевицький геноцид голодомору 1933 року в усіх містах і селах Придніпрянської України вшанувати давнім українським звичаєм — висипанням могил і встановленням на них хрестів — хай онуки і правнуки мають постійне місце молитви за їх безвинні душі.

5. Провести розслідування і суд над численними злочинами тоталітарного режиму СРСР та його керівної сили — КПСС-КПУ, для чого утворити Державну надзвичайну комісію для збору, систематизації та підготовки матеріалів за фактами злочинів проти миру і людства, скоєних на території України та поза її межами в період з 1917 по 1991 рр. для слухань в Міжнародному військовому трибуналі.

6. Створити Книгу пам'яті про злочинну діяльність на Україні нацистського та комуністичного тоталітарного режимів.

7. Державність України починається не 24 серпня та 1 грудня 1991 року, вона писалася Київським і Галицьким князівством, гетьманами, запорізьким козацтвом, січовим стрілецтвом, визвольною боротьбою ОУН-УПА, тому Українська Держава повинна наповнити свою державність власним історичним змістом.

Потрібно негайно відмінити всі свята неіснуючого Советського Союзу, особливо дні большевицького перевороту 1917 року, а святкувати українські національні свята, а саме:

22 січня — День Злуки і Соборности України;

23 травня — День смерті Гол. Отамана Симона Петлюри, п-ка Є. Ковальця як день пам'яті полеглих за волю України.

Міністерству освіти і Міністерству культури утворити наукову комісію, яка визначить святкові дні, що відповідатимуть історичній правді та культурній традиції українського народу.

Вшанувати на державному рівні 50-ліття масової депортації українців з етнічних земель Закарзоння як день скорботи та пам'яті жертв тоталітарного большевицького та польського імперіалізмів.

День Збройних Сил України приурочити не до останнього Указу, а святкувати 14 жовтня — у день Свята св. Покрови, яке шановане ще з козацьких часів.

8. Згідно постанов Президії Верховної Ради України, враховуючи позитивний міжнародний досвід, провести на державному рівні між Україною та Росією передачу архівних матеріалів стосовно діяльності ОУН-УПА та репресій в Україні в період з 1917 по 1991 рік.

Вжити негайних заходів для запобіження знищенню архівних документів і відкрити доступ до архівів КГБ.

9. Для вищих навчальних закладів створити посібник з історії національно-визвольних змагань 1920–60 років.

10. Створити мартиролог полеглих борців за волю України в національно-визвольних змаганнях 1920–60 рр.

29.4.1995 р., Івано-Франківськ

ЗВЕРНЕННЯ УЧАСНИКІВ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«Організація Українських Націоналістів і Українська
Повстанська Армія у боротьбі з нацизмом
та імперіялізмом» до голови Служби безпеки України,
генерал-полковника Валерія Малікова**

Кожен завойовник, покоривши той чи інший народ, в першу чергу позбавляє його історичної пам'яті. Свідомі науковці України вже 4 роки по зернині збирають правду про минуле України, особливо в советський період, але без співпраці з СБУ це завдання дуже важко виконати. На запити науковців від працівників СБУ приходять лише формальні відписки, що дуже ускладнює працю.

Конференція наполягає на відкритті таємних поховань полеглих борців за волю України під час національно-визвольної боротьби 1940–50 років, на сприянні у складенні мартиролога й уможливленні праці науковців в архівах КГБ.

Резолюція конференції додається.

29.4.1995 р., Івано-Франківськ

ЗАЯВА наради молодіжних організацій міста Києва

50 років тому скінчилася війна, яка принесла багато лиха українському народові. Україна була в ній чи не найголовнішим об'єктом боротьби двох тоталітарних імперіялістичних потуг: націонал-соціалістичної німецької та комуністичної московської. Під час тієї боротьби господарство нашої країни зазнало нечуваного у світовій історії руйнування, а український народ — численних жертв. Мільйони українців проти своєї волі та всупереч власним інтересам були втягнені обома воро-

гуючими імперіялістичними силами в розв'язану ними криваву бійню по обидва боки фронту.

Військово-політичним речником українського народу, виразником його віковичного прагнення жити у власній самостійній соборній національній державі виступила УПА. Та, на жаль, вона не змогла здолати чисельно й технічно переважаючої сили большевицької армії та військ НКВД.

Закінчення Другої світової війни не забезпечило українському народові щасливого мирного життя — навпаки, перемога на східно-європейському театрі воєнних дій дозволила комуністичній Москві протягом ще довгих років безжально визискувати й нищити український та інші народи регіону.

Зважаючи на викладене, вважаємо:

1. Сучасна офіційна позиція вищого державного керівництва України щодо відзначення 50-х роковин закінчення Другої світової війни є односторонньо промосковською, не відповідає історичній правді та інтересам українського народу.

2. Святкувати в Україні перемогу СРСР над націонал-соціалістичною Німеччиною у Другій світовій війні є неетичним перед лицем багатомільйонних жертв розв'язаного Росією геноциду проти українського народу.

3. Роковини дня капітуляції Третього Райху 8 травня 1945 року мають надалі відзначатися в Україні як день вшанування пам'яті загиблих у Другій світовій війні українців.

4. Патріотичне виховання молодого покоління українців слід здійснювати на героїчних традиціях збройної боротьби УПА за національне і соціальне визволення свого народу від іноземних займанців.

Голова Київської Організації СУМ

Олесь Вахній

Голова Об'єднання Студіюючої

Молоді «Зарево» в м. Києві

Руслан Синельников

Голова Української студентської

Спілки Київського університету

ім. Т. Шевченка

Олексій Кляшторний

Заст. голови Київської Організації

«Молодого Руху»

Тарас Шамайда

ЗАЯВА

Головного Проводу Конгресу Українських Націоналістів

50 років тому наближалася до свого завершення Друга світова війна — найбільш кривава і жорстока війна в історії людства. Але ця війна не закінчилася 9 травня 1945 року: вона дійшла свого кінця 2 вересня — у день капітуляції Японії. Капітуляція гітлерівської Німеччини — одного з ініціаторів Другої світової війни — сталася 8 травня 1945 року. Отже, 9 травня 1945 р. не є днем закінчення Другої світової війни:

воно було проголошене «Днем Перемоги» у Москві, і цей день використовувався як суто пропагандивна акція в країні, яка, власне, була другим ініціатором цієї війни.

В обох країнах, що ініціювали Другу світову війну, панували тоталітарні ідеології: нацистська — в Німеччині, комуністична — в ССРСР. На початку Другої світової війни ССРСР виступав як союзник Німеччини, разом з нею окуповуючи Польщу. Пізніше стратегічні інтереси обох агресорів — прагнення до світового панування — зіштовхнули їх у жорстокому двобої: розпочалася німецько-совєтська війна як складова частина Другої світової. На цей момент майже вся Україна перебувала під большевицькою окупацією, тобто була колонією Москви. Тому стосовно української нації німецько-совєтська війна не могла бути «вітчизняною», оскільки українці у Красній армії не боронили свою Батьківщину, а по суті гинули лише за збереження московського панування у ній. За дійсні інтереси української нації вела національно-визвольну боротьбу проти обох окупантів ОУН-УПА, і ця боротьба тривала ще довгих десять років після закінчення Другої світової війни.

Комуністична пропагандивна машина десятиліттями виховувала з українців зденаціоналізованих «совєтських людей», тому не можна вважати свідомими ворогами України всіх воїнів, які проливали кров за нав'язані їм нелюдські ідеали і врешті-решт допомогли червоній імперії ще на десятиліття продовжити окупацію України.

Конгрес Українських Націоналістів стверджує, що урочистості в Москві, сценарій яких витягнутий із запилених запасників ЦК КПСС, налаштовані лише для возвеличення імперського духу Росії і є блюзнірством над пам'яттю загиблих. В той час, коли під натиском російської навали кров'ю спливає чеченський народ, жоден з лідерів цивілізованого світу не повинен приїждити до столиці країни-агресора.

Конгрес Українських Націоналістів вважає, що Президентів України слід відмовитися від поїздки до Москви.

4.5.1995

Слава Стецько

Голова Конгресу Українських Націоналістів

«4. На крові тих, що впали на полі бою в обороні рідних хат, сімей і населення, в наступі на гестапівські і енкаведівські гнізда і загопи, в індивідуальному двобою в час конспіративної підпільної роботи, на крові тих, що замучені по тюрмах і таборах виростали безсмертні легенди воюючої поневоленої нації, що вогненним смолоскином горить у серцях і душах народу і освічує шлях у майбутнє. Україна живе і бореться та силою здобуває перемогу. Хай же пісня буде слава впадлим героям, що склали своє життя на жертвнику нації!»

Уривок з «Декларація Проводу ОУН після закінчення Другої світової війни в Європі», БУП ч. 1., видання ЗЧ ОУН, стор. 141, пар. 4.

ЗУСТРІЧ ПРЕЗИДЕНТІВ США І УКРАЇНИ В КИЄВІ

*Президент України
Леонід Кучма*

*Президент США
Білл Клінтон*

Із слова Президента Б. Клінтона

«Мені надзвичайно приємно побувати тут разом з моєю дружиною, з міністрами та іншими важливими членами нашої Адміністрації, з Посадником Києва, членами Вашого національного Уряду і з кол. президентом Л. Кравчуком... Для мене це глибока честь бути першим американським президентом, який виступає перед народом вільної і незалежної України.

Сьогодні ми святкуємо альянс наших народів, які перемогли фашизм 50 років тому. Ми тоді поділили перемогу, але ціну тієї перемоги для Вашого народу майже важко собі уявити. Більше як п'ять мільйонів українців загинуло у цій війні. Мені приємно, що тепер, після усіх цих років, ми можемо відмітити цю надзвичайну жертву тут на українській батьківщині... Для Америки підтримка незалежної України, забезпеченої в її визначених кордонах, є не лише справою симпатії, але теж і питанням нашого власного національного інтересу. Ми очікуємо дня, коли демократична і заможна Україна буде повноцінним політичним і економічним партнером Америки в багатосторонній стабільності в Європі... Тому я Вас заохочую взяти собі до серця слова Шевченка: «Учіться, брати мої! Думайте, читайте, і чужому наuczайтесь, свого не цурайтесь»... Хай Бог благословить Америку! Слава Україні!»

ЗУСТРІЧ В ЛОНДОНІ З ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРОМ УКРАЇНИ

Прем'єр-міністр України Євген Марчук (по лівій стороні) і посол України академік Сергій Комісаренко (по правій стороні) біля пам'ятника св. Володимирові Великому, володареві України (980–1015). 24.5.1995 р.

ФРАГМЕНТИ ЗУСТРІЧІ В ЛОНДОНІ З МІНІСТРОМ ЗАГРАНИЧНИХ СПРАВ УКРАЇНИ

Біля пам'ятника св. Володимирові Великому, володареві України, зліва на право: Володимир Фуркало, радник Президента з питань зовнішньої політики, Геннадій Удовенко, міністер заграничних справ України, і академік Сергій Комісаренко, посол України у Великій Британії і Ірляндії (5 травня, 1995 р.)

Ігор КІЧАК

ДО ІСТОРІЇ АКТУ 30 ЧЕРВНЯ 1941 РОКУ

30 червня 1941 року у Львові член Проводу ОУН Ярослав Стецько на скликаних широких громадських зборах, що проголосили себе Національними Зборами, зачитав Акт проголошення відновлення Української держави. В Акті були такі слова: «Волею українського народу Організація Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери проголошує відновлення Української держави, за яку поклали голови цілі покоління найкращих синів України».

Сталося це в день, коли у Львів, через тиждень від початку німецько-радянської війни, ввійшли війська гітлерівської Німеччини. Саме присутність у Львові 30 червня 1941 року німецьких військ противники цього Акту використовують для його неприйняття: мовляв, він не має значення, бо був проголошений в умовах ворожої окупації. Але насправді було це не зовсім так: першою фронтовою частиною, яка ввійшла до Львова на світанку 30 червня, був Український Легіон під командуванням Романа Шухевича. Крім цього, у Львові вже 27 червня діяли озброєні бойовики ОУН, а зі сторони Золочева до Львова просувалися партизанські відділи Івана Климова-Легенди, Крайового провідника ОУН. Отже, український уряд — Українське Державне Правління (УДП), створений і очолений Ярославом Стецьком, спирався на українські військові частини, в тому числі й на українську міліцію, організованому по всьому краю в міру звільнення його від большевицьких військ. Отже, 30 червня 1941 року Львів був в українських руках.

Початок німецько-радянської війни вимагав від керівників української визвольної боротьби акту, в якому була б заявлена воля українського народу. Ним став Акт 30 червня 1941 року, який проголосив волю і право українського народу до незалежного державного життя.

Противники ОУН особливо наголошують на факт співпраці ОУН з німцями в 1941 році. Така співпраця до певної міри справді була в той час, але її слід оцінювати об'єктивно.

В 1941 році була очевидною близька війна Німеччини з СРСР. До цієї війни готувалася ОУН під керівництвом Степана Бандери, виходячи з цілком слушного правила, що «ворог мого ворога є моїм приятелем». Тоді Німеччина була єдиною силою, ворожою СРСР і здатною його знищити. Але перемога Німеччини на Сході в обставинах незакінченої війни на Заході була можливою тільки за умови походу з гаслами визволення поневолених большевицькою Москвою народів, що дало б Німеччині підтримку тих народів як союзників.

Розраховуючи на політичний розум німецьких керівників, ОУН під керівництвом Степана Бандери ще напередодні війни постаралася

сконсолідувати всі українські самостійницькі сили в рамках Українського Національного Комітету (УНК), створеного в Кракові 16 червня 1941 року на чолі з д-ром Володимиром Горбовим. 22 червня УНК скликав у Кракові Український Національний Конгрес (головою його був д-р В. Горбовий), який переобрав УНК (очолив його колишній військовий міністер УНР ген. Всеволод Петрів) і звернувся з Маніфестом до українського народу. Ще 16 червня 1941 року УНК у своїй «Деклярації» заявив: «Для українського народу і української землі надходить знову велика історична хвилина. Серед небувалої світової бурі валиться на наших очах теперішня політична система, в якій ми були на самому дні в путах політичної і соціальної неволі. Свідомі ваги цієї грядущої великої хвилини, що можна б порівняти хіба до цієї в 1918 році, свідомі нашої відповідальності перед історією, уважаємо нашим національним обов'язком стати негайно разом для спільної великої боротьби за остаточне національно-політичне визволення українського народу. Великий історичний час, у якому живемо, вимагає від нас залишити на боці всі непорозуміння і стати разом до служби тільки одній найбільшій справі визволення українського народу і відновлення суверенної, від нікого незалежної Української держави».

У «Маніфесті» було сказано: «Знаємо і визнаємо, що єдино у висліді нашої боротьби встане Україна — Єдина, Самостійна і Соборна, проголошена історичними Універсалами 22 січня і досі окупована ворогами. І так відновиться українська державна традиція, що знайшла своє втілення в 1917–1920 роках, коли Україна існувала і була визнана світом. Наша повсякчасна готовість на труд і на жертву має свідчити про нашу волю творити нарівні з іншими народами нове життя грядучої епохи».

На той час у порозумінні з керівництвом німецьких збройних сил при Вермахті були сформовані два батальйони Українського Легіону, якими командували сотник Роман Шухевич і майор Євген Побігущий (з Воскресінців біля Коломиї). Окрім цих військових частин (Дружини Українських Націоналістів — ДУН), ОУН вислала в першій фронтівій лінії т. зв. Похідні Групи числом 5 тис. осіб (за даними дослідника Анатолія Бедрія — 7 тис.) під проводом Миколи Климишина, Миколи Лемика та Зіновія Матли з головним завданням: організувати збройну боротьбу й утворити українську адміністрацію. Ще за півроку до війни (в грудні 1940 р.) Провід ОУН під керівництвом Бандери видав свій Маніфест, в якому заявив: «Кличемо революціонерів усіх поневолених Москвою народів до спільної боротьби та співпраці з українськими революціонерами-націоналістами... Тільки через розвал Московської імперії і шляхом Української Національної Революції та збройних повстань усіх поневолених народів здобудемо Українську державу та визволимо поневолені Москвою народи».

А в постановах Другого Великого Збору ОУН (квітень 1941 р., Краків) під головуванням д-ра В. Горбового було заявлено: «ОУН бореться за УССД, за визволення поневолених Москвою народів Східної Європи й Азії, за новий справедливий лад на руїнах Московської імперії — СРСР. ОУН продовжуватиме всіма силами революційну боротьбу за визволення українського народу без огляду на всі територіально-полі-

тичні зміни, які зайшли б на терені Східної Європи». В підготовлених у травні 1941 року «Політичних вказівках» було чітко сформульовано: «ОУН використає війну з ССРСР для розгортання боротьби за Суверенну Соборну Українську Державу, для прискорення її здобуття... На звільнених від московсько-більшевицької окупації частинах української землі, не ждучи на ніщо, ОУН проголошує відбудову Української держави».

Всі ці слова і наміри втілилися чином 30 червня 1941 року у Львові і в наступних днях липня в усіх звільнених від большевицької окупації містах і селах. Але надії на здоровий політичний глузд німецького уряду виявилися марними.

Вже у червні 1941 року німецький уряд виявив своє неприхильне ставлення до української державности. 22 червня 1941 року німці не дозволили ген. В. Петріву виїхати з Праги до Кракова на Український Національний Конгрес. Отже, фактичним головою УНК залишився д-р В. Горбовий. Тоді ж, 22 червня, д-р В. Горбовий очолив попередній український уряд у Кракові, але телеграму до канцлера Гітлера з пропозицією визнання вислав у формі конфінування (домашнього арешту). В таких несприятливих для українців умовах Ярослав Стецько проголосив 30 червня Акт відновлення Української держави і розпочав організувати УДП під своїм керівництвом. Цього дня референт зовнішніх справ Проводу ОУН Володимир Стахів надіслав німецькому урядові Меморандум, в якому говорилося про неминучість програшу німцями війни, якщо Німеччина вороже поставиться до визвольної боротьби поневолених Москвою народів. А Львівська радіостанція ім. полк. Конавальця безперервно устами дикторів Зенона Тарнавського та Юліана Савицького повідомляла світ про відновлення Української держави.

1 липня 1941 року появився «Пастирський лист» митрополита УГКЦ Андрея Шептицького з підтримкою Акту 30 червня і заявою про визнання «головою Державного Правління України пана Ярослава Стецька». 10 липня в Луцьку з аналогічним «Архипастирським Посланням» виступив голова УПЦ владики Полікарп. 30 червня управління міста Львова очолив д-р Юрій Полянський, колишній (1920 р.) Крайовий комендант УВО. Львівське обласне управління очолив професор міжнародного права Львівського університету і член УНДО д-р Олександр Марітчак. 3 липня УДП вислало до урядів Німеччини та її союзників «Деклярацію Державного Правління», в якій повідомило, що «Український народ відновив і проголосив у Львові Українську незалежну державу». 5 липня Ярослав Стецько оголосив повний склад уряду, більшість постів у якому зайняли не члени ОУН, а 6 липня з ініціативи ОУН у Львові була створена Рада Сеньйорів, перейменована пізніше на Українську Національну Раду, куди ввійшли представники всіх українських самостійницьких демократичних угруповань (крім групи полк. Андрія Мельника) під проводом колишнього голови уряду ЗУНР д-ра Костя Левицького. Ці факти цілком спростовують приписувані ОУН під керівництвом Степана Бандери тоталітарні нахили до однопартійної диктатури.

На цьому місці зазначимо, що в Коломиї українська влада була встановлена 3 липня 1941 року. Повітову управу очолив А. Княжинський.

У місті розташувалися кілька сотень озброєних добровольців, і тільки після бою біля мосту через Прут 4 липня мадярське «союзне» військо ввійшло в Коломию, везучи на передньому мотоциклі український синьо-жовтий прапор. 6 липня коломийська друкарня, директором якої став Осип Кічак, випустила першу вільну газету «Воля Покуття», під редакцією Дмитра Николишина, назва якої була надрукована золотими буквами. На першій сторінці було опубліковано звернення Крайового Проводу ОУН «Український Народе!» за підписом Організації Українських Націоналістів на МУЗ (Матірні Українські Землі). Ще 3 липня це звернення появилось на стінах будинків у Коломиї.

Місцеві українські управління були створені в одинадцяти з 24-х областей України, і всі вони визнали над собою владу УДП у Львові. Необхідні складники держави — територія, населення і влада, ним визнана, були.

Акт проголошення відновлення Української держави був dokonаним фактом і став для Берліну прикрою несподіванкою. Німеччина була поставлена перед вибором: або визнати незалежність України і стати її союзником, або оголосити Україні війну і цим розкрити своє загарбницьке обличчя.

Німецькі військовики, керуючись здоровим глуздом, прихильно поставилися до українських дій. Але вже 5 липня 1941 року Гітлер наказав шефові політичної поліції Гімлеру примусити українських провідників відкликати Акт 30 червня. Коли Степан Бандера і Ярослав Стецько відмовилися виконати цю вимогу, Гестапо відповіло арештами. 5 липня в Кракові були заарештовані Степан Бандера і д-р В. Горбовий. 11 липня у Львові заарештували Ярослава Стецька (за даними Костя Панківського і Романа Ільницького, бо сам Ярослав Стецько вважає, що сталося це днем раніше). Всі вони разом з деякими іншими провідними членами ОУН були вивезені до Берліну, де їм дозволено жити під наглядом Гестапо.

Формального удару державності України Гітлер завдав 17 липня, створивши т. зв. «Райхскомісаріят Україна» без Галичини, яку 1 серпня як дистрикт (область) прилучено до Генерал-губернаторства, утвореного з окупованих польських земель.

3 серпня Ярослав Стецько надіслав Гітлерові гострий протест з цього приводу. Але 11 серпня німці поставили перед С. Бандерою та Я. Стецьком ультимативну вимогу відкликати Акт 30 червня, на що С. Бандера відповів 14 серпня райхсміністрові Розенбергу гострою відмовою. Командир Українського Легіону Роман Шухевич надіслав з фронту до німецького верховного командування вимогу звільнити українських політичних керівників, бо інакше українці не будуть воювати побіч німецької армії. У відповідь 17 серпня 1941 року Український Легіон було відкликано з фронту біля Вінниці, роззброєно і під охороною відправлено до таборів у Німеччині.

19 серпня німці передали Румунії південно-західню частину території України між Дністром і Південним Бугом разом з Одесою, що стало ще одним актом німецької колоніальної політики.

Нарешті 15 і 16 вересня 1941 року німці провели масові арешти українських націоналістів, насамперед членів УДП, по всій окупованій території України. В німецькому ув'язненні опинилися понад дві тисячі українських активних діячів, з яких кількасот були розстріляні, а раніше арештовані українські націоналісти опинилися в концтаборах Саксенгаузен та Авшвіц. Сталося це після останньої розмови німецької делегації з українськими провідниками 12 вересня 1941 року в Берліні.

Наприкінці вересня 1941 року відбулася Перша підпільна конференція ОУН, на якій стверджено, що Німеччина остаточно показала свою ворожість до української державности, і відтепер ОУН трактуватиме Німеччину нарівні з російським імперіалізмом як ворога України.

Результатом безглуздої німецької політики став антигітлерівський рух опору поневолених народів, що в Україні проявився у боротьбі створеної вже 1942–43 рр. Української Повстанської Армії. Але тема УПА — це вже сторінка наступного розділу історії визвольної боротьби українського народу.

Акт 30 червня 1941 року досліджують і аналізують не лише українські, але й чужоземні історики та політики. Наприклад, американський дослідник Євген Ліонс у 1953 році дійшов до висновку, що «німці програли війну не в Сталінграді, а в Києві, тому що вивісили свастику, а не український прапор». А ми скажемо, що німецькі політики задовго перед німецькими генералами програли війну відразу на її початку у Львові.. Саме так вважає шведський дослідник Арвід Фредборг, який у 1941–1943 роках перебував у Берліні як журналіст, а в 1943 році видав книжку «Поza сталевим муром», перекладену згодом в Англії, США та Канаді. Шведський дослідник надає Актові 30 червня 1941 року міжнародного значення і вважає, що львівське проголошення Української державности стало причиною провалу гітлерівської політики в Україні і мало значення для ходу війни на Сході. Німецькі військові на чолі з фельдмаршалом Бравкічем мали плян створити незалежну Українську державу з власною численною армією і в союзі з Німеччиною. Але правлячі нацистські лідери керувалися не здоровим глуздом, а імперіалістично-колоніальними стремліннями.

Акт 30 червня примусив німців чітко висловитися: або — або. Своїм виступом проти Української державности гітлерівська Німеччина показала своє справжнє обличчя і придбала собі, крім московського і західного, ще й третій фронт поневолених народів Європи. Арвід Фредборг зазначає, що «нацисти відкрили свої справжні пляни після цього проголошення» відновлення Української держави.

Американський публіцист Вільям Генрі Чемберлен висловився в 1944 році про Акт 30 червня 1941 року, що «проголошення стало цілковитою несподіванкою для німців і поставило їх у дуже невідгідне становище... Спротивитись йому означало б відкрити свої справжні пляни на самому початку їхнього походу в Східній Європі і змобілізувати проти себе її народи». Навіть советський дослідник, київський історик Віктор Коваль, у 1963 році визнав, що «дії націоналістів у Львові були для німців несподіваними». До об'єктивного розуміння значення Акту 30 червня дійшли і німецькі дослідники. Акт давав

Німеччині небувало нагоду перемоги над Москвою, що мало б світове значення. Німецький дослідник Петер Кляйст у 1952 році так оцінив цю нагоду: «Небувала нагода в руках Гітлера: доля цілого континенту... стоїть перед ним з викликом. Незвичайна історична перемога насувається тому, хто відважиться перескочити... вузькі національні інтереси свого народу... Рука Гітлера не сягає по цю нагоду... Гітлер не бачить загального європейського завдання... Гітлер не розуміє цієї небувалої нагоди, яку йому большевицький режим кинув під ноги... Гітлер не вирушає у величний похід за визволення, він рушає в похід за колоніальне підкорення, в якому скривавиться Німеччина». У своїх творах Кляйст звинуватив Гітлера за німецьку поразку в Другій світовій війні насамперед через хибну політику на Сході. В 1950 році Кляйст ствердив, що «першими партизанами, які воювали проти німців на Сході, були розчаровані українські націоналісти, а не совєтські агенти».

Британський дослідник Стюарт Сміт, коментуючи Акт 30 червня 1941 року, в 1964 році висловив думку, що божевільня нацистської доктрини, через яку було арештовано український уряд у Львові, коштувало для німців підтримки 40 мільйонів українців. Божевільня політика Гітлера на Сході обернулася для Німеччини катастрофою.

Наведених фактів досить для об'єктивної оцінки Акту 30 червня 1941 року. В світлі таких оцінок безперечним є те, що цей Акт мав далекосяжне історичне значення у світовому масштабі. З історичної перспективи видно, що Акт 30 червня 1941 року «проголошений проти волі німців і заперечений ними, — як підкреслює український дослідник Лев Шанковський, — спричинився до того, що український народ як правний господар виступив на політичну арену в минулій війні», і це був єдиний шлях, «на який міг вступити народ, що шанує свою гідність і прагне своєї волі».

Тому Акт 30 червня 1941 року стоїть нарівні з Актом 22 січня 1918 року як всенародне свято державності українського народу.

Коломия, 1991 р.

(Ця стаття була друкована в коломийській газеті «На переломі» ч. 8 (10) 28.6.1991 р. і в ч. 9–10 (11–12) 17.8.1991 р.)

ГУМАНІТАРНА ДОПОМОГА З УКРАЇНИ ПРОДІСТАЛАСЯ ДО ЧЕЧЕНІЇ

(УЦПС) Від 3 до 16 квітня 1995 року делегація Конгресу Українських Націоналістів, журналістів і представників Червоного Хреста супроводжувала вантаж гуманітарної допомоги у Чеченську Республіку Ічкерія.

Від початку російської окупації Чеченії Конгрес Українських Націоналістів оголосив збір продуктів, медикаментів, одягу для підтримки чеченського народу в його боротьбі за незалежність, на який відгукнулися громадяни з усіх областей України.

Протягом трьох місяців було зібрано, обліковано і складовано 41 тону вантажу (18 т. — консерви, борошно, цукор, 20 т. — лікувальні засоби: обезболюючі, перев'язувальні, антибіотики та ін. медикаменти, 3 т. — дитячий одяг).

Крім Обласних організацій Конгресу Українських Націоналістів, свій внесок зробили НРУ, Дніпропетровський, Львівський, Харківський та Лубенський хеміко-фармацевтичні заводи, а також парафії УГКЦ та УАПЦ.

Після значних зусиль депутатів від Конгресу Михайла Ратушного і Тараса Процев'ята Кабінет Міністрів прийняв рішення про виділення літака ІЛ-76 для перевезення гуманітарної допомоги в Дагестан. 3 квітня 1995 року літак був відправлений з Києва до Махачкалі.

Вантаж супроводжувала делегація Конгресу Українських Націоналістів у складі першого заступника Голови Конгресу Сергія Жижка, народного депутата Верховної Ради України Тараса Процев'ята (керівник делегації), народного депутата Верховної Ради України Романа Круцика, члена Проводу Конгресу Юрія Семенюка (заступник керівника делегації), журналістів: голови АБН в Україні Марії Базелюк (газета «За вільну Україну»), Людмили Коханець (газета «Голос України»), Володимира Коркодима та Ігоря Кроля (пресовий центр Національної Гвардії України).

Від 4 до 7 квітня 1995 року літак не міг пройти крізь митну контролю в Махачкалі через численні перешкоди з боку російської адміністрації в Дагестані. Проте 7 квітня делегація при сприянні представництва Міжнародного Червоного Хреста домоглася дозволу пройти митну контролю та перевезти вантаж до Хасав'юрту (Дагестан), де передала його Комітетові чеченських біженців для дальшого розподілу серед біженців Ічкерії та Дагестану.

За чотири дні відбулись численні бесіди з бійцями народного ополчення, мешканцями гірських сіл, пораненими у шпиталі, а також з військовополоненими російської армії.

В селищі Ведено, де знаходиться Координуючий Штаб національно-визвольної боротьби чеченського народу, делегація зустрілася і провела переговори з Президентом Чеченської республіки Ічкерія Джохаром Дудаєвим, віце-президентом Зелімханом Яндарбієвим, начальником штабу Асланом Масхардовим, Генеральним прокурором Усманом Імаєвим, військовим комендантом Ілясом Арсанукаєвим, головою Парламентської комісії з закордонних справ Саїд-Хасаном Абумуслімовим, головою Парламентської комісії з питань промисловости Юсі Хантієвим.

Журналістами було проведено численні інтерв'ю, придбано відеоматеріали і фотознімки.

Ми захоплені героїчною боротьбою чеченського народу за свою незалежність, за державність інших поневолених Москвою народів у межах російської імперії, за свою і нашу свободу, і віримо в його перемогу.

Делегація Конгресу Українських Націоналістів

ЗАЯВА делегатії Конгресу Українських Націоналістів

Делегатія Конгресу Українських Націоналістів, що супроводжувала вантаж гуманітарної допомоги у Чеченську Республіку Ічкерія, свідчить, що всупереч поширюваним російськими засобами масової інформації повідомленням про закінчення воєнних дій, «роззброєння бандформувань» та налагодження мирного життя, у Чеченії продовжується безприкладне в історії brutальне масове винищення чеченського народу з використанням найжорстокіших методів, забороненої зброї масового винищення, руйнування господарських об'єктів, бомбардування населених пунктів, впровадження тактики випаленої землі. Героїчна чеченська армія і народне ополчення, відійшовши на заздалегідь підготовлені позиції у гірських районах, висловлюють готовність до кінця відстоювати незалежність своєї держави. Лідери чеченської нації стверджують, що завершився лише перший період військових дій: національно-визвольна боротьба носитиме затяжний характер і завершиться звільненням усіх кавказьких народів.

Конгрес Українських Націоналістів, привертаючи увагу світового співтовариства до необхідності засудження кривавого геноциду російських окупантів у Чеченії, вимагає припинення військових дій і виведення російської армії, наголошує на негайній потребі впровадження відповідних санкцій до Росії з боку ООН та інших міжнародних організацій. Зокрема, Конгрес Українських Націоналістів пропонує міжнародним фінансовим центрам розглянути питання про припинення кредитування російської економіки до повного виведення військ з Чеченії. Конгрес Українських Націоналістів звертає увагу лідерів країн західного світу на те, що їх участь у відзначенні перемоги над фашизмом у Москві в той час, коли триває безперервний геноцид у Чеченії, є неприпустимим і сприйматиметься у демократичному світі як блюзнірство.

Конгрес Українських Націоналістів звертається до Верховної Ради України з настійливою вимогою негайно встановити контакти із законно обраним керівництвом Чеченії, визнати Чеченську республіку Ічкерія незалежною державою та забезпечити надання їй необхідної гуманітарної допомоги.

Конгрес Українських Націоналістів висловлює захоплення героїзмом, мужністю, стійкістю чеченського народу і закликає всі українські національно-патріотичні, державницькі сили, засоби масової інформації, громадян України підтримати справедливую боротьбу Чеченії за утвердження власної державности. Конгрес Українських Націоналістів висловлює тверду впевненість в остаточній перемозі незалежної Чеченії над російським агресором.

С. Жижко

Перший заступник Голови
Конгресу Українських Націоналістів

Григорій МУСІЄНКО

БАНДЕРІВЦІ ЛЯКАЮТЬ НЕ ТІЛЬКИ МОСКВУ, АЛЕ І КИЇВ

Російська імперська політика «усмірення непокорних народів» зазнала в Чеченії нищівної поразки.

«Бліц-кріг», розпочатий Москвою проти волелюбного чеченського народу, перетворився на жорстоку тривалу війну, кінця якій не видно. Вона виявила справжню суть російської демократії — будь-якою ціною зберегти Росію «єдиною і неділимою». Про це відкрито і неодноразово заявляло керівництво Російської Федерації.

Провал плянів приборкання Чеченії призвів до різкого протистояння у владних структурах Росії. Розпочався процес пошуку винних за військову та політичну поразку Москви. Їх шукають не лише в Росії, але й за її межами.

Судячи з повідомлень російських засобів масової інформації, які тиражуються мало не щодня в телепрограмі «Время», невдачі Росії в Чеченії пов'язуються з участю у війні на боці чеченського народу найманців з ряду країн СНД, зокрема з України.

Починаючи від 29 грудня 1994 року, коли керівники силових структур Російської Федерації продемонстрували на прес-конференції «будьонівку» з тризубом, не вичухають звинувачення на адресу нашої держави. Конкретно йдеться про участь українських бандерівців у бойових діях чеченців проти російських військ.

З цього приводу Організація Українських Націоналістів-бандерівців, Конгрес Українських Націоналістів офіційно заявили про свою участь у боротьбі чеченського народу з московським агресором лише у формі моральної та політичної підтримки, збирання гуманітарної допомоги та організації політичного тиску народів світу на уряд Росії, що не суперечить чинному законодавству України і нормам міжнародного права.

Водночас вони звертають увагу на провокаційну спрямованість подібних звинувачень української сторони. Це притаманне традиційному і сучасному російському експансіонізмові, що діє під маскою миротворення.

Героїчна національно-визвольна боротьба ОУН-УПА за незалежність України, що велася в часи Другої світової війни і після неї впродовж майже двох десятиліть, надихає нині чеченський народ, який бореться за свою незалежність. Видно, що вона закарбувалася в пам'яті російських наїзників і до сьогодні лякає Москву.

Недаремно, за повідомленням радіо «Свобода», керівник Федеральної служби контррозвідки Росії Степашин рекомендує використати досвід боротьби з бандерівщиною в західних областях СРСР для знищення «бандформувань» Дудаєва.

Прес-центр Міністерства закордонних справ України спростував у своїй Заяві інсинуації російської сторони щодо участі українських

найманців у чеченсько-російській війні й засудив намагання офіційних інстанцій Росії вкотре розіграти «українську карту».

Проте, судячи з тексту згаданої Заяви, МЗС України саме шоковане згадкою про бандерівців. Як інакше можна зрозуміти таке: «Вживання терміну „бандерівці“ в сучасних умовах є некоректним, безтактовним і фактично настроює громадську думку Росії проти України. Незрозуміло, кому це вигідно?».

Справді, не зрозуміло. Поперше, чому МЗС України хоче стерти з пам'яті українського народу згадку про самовіддану боротьбу бандерівців проти німецьких і російських окупантів та їхню роль у відновленні незалежності України? Подруге, чому воно так турбується про громадську думку Росії і байдуже ставиться до громадської думки українців?

Може, «українських» борців з бандерівцями гризе сумління за злочини комуністичного режиму проти українського народу, і привиди мільйонів закатованих патріотів України не дають їм змоги насолоджуватись життям?

З поставлених запитань мимоволі напрашується висновок: офіційний Київ у незалежній Україні продовжує зневажати український народ. Для нього наші національні герої, від гайдамаків до бандерівців, ще й сьогодні «разбойники-воры, пятно в нашей истории».

(Зі сторінок газ. «Вечірній Київ», 19 січня, 1995 р.)

Іван КРАЙНИЙ
Івано-Франківська обл.

ПАМ'ЯТНИК БАНДЕРІ ПІДРИВАЛО ГОЛОВНЕ РОЗВІДУВАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ

Свого часу, а саме в останній рік існування СРСР, коли вплив Кремля на осмілілі регіони танув як весняний сніг, Галичину сколихнули два вибухи, якими під покровом ночі було знищено щойно встановлені пам'ятники Степанові Бандері та Євгенові Коновальцеві. Причому в Старому Угринові Калуського району, на батьківщині Бандери, автоматна черга підричників тяжко поранила юнака, який добровільно охороняв пам'ятник.

Уже тоді залишений «почерк» безпомилково позначився на роботі спеціалізованої диверсійної групи. Загадкою залишилося тільки одне: яке відомство дало наказ? Слідчі групи КДБ та прокуратура обласного рівня тривалий час не знаходили відповіді, і ось нарешті з'явилися перші результати. Як повідомили у прес-групі управління СБУ, українські спецслужби з'ясували, що наказ про знищення пам'ятників вийшов від вищих військових чинів Міністерства оборони СРСР, а виконувався він через Головне розвідувальне управління (ГРУ) і підпорядковану лише йому структурну одиницю у ПрикВО.

Після виконаного завдання диверсійна група була розформована, а документи знищені. Встановлено місце перебування (одна з гарячих точок Кавказу) керівника операції у Старому Угринові та офіцера, котрий звільнився у запас і мешкає нині в Ростові-на-Дону. Детальніше розслідування цієї справи ускладнюється перебуванням її учасників за кордоном нашої держави.

(Зі сторінок «Україна Молода» з 1 січня, 1995 р.)

Наталка ПРУДКА

ДО ВАЖЛИВИХ ГОСПОДАРСЬКО-ЕКОНОМІЧНИХ ПИТАНЬ УКРАЇНИ

Програма утилізації боєприпасів затверджена урядом

(УЦІС) Кабінет Міністрів України затвердив Державну Програму утилізації звичайних видів боєприпасів, непридатних для подальшого використання та зберігання. Програмою передбачено утилізувати 320 тисяч тонн боєприпасів.

Великий обсяг боєприпасів, розташованих на території України, пояснюється значними обсягами їх виробництва для потреб колишнього Советського Союзу. Запаси також поповнювалися у зв'язку з передислокацією на територію України військ із країн Варшавського Договору.

Арсенали боєприпасів перевантажені, умови їх зберігання порушуються, є небезпека аварійної ситуації, у результаті чого можуть бути людські жертви й забруднення навколишнього середовища.

Утилізація боєприпасів дає можливість вилучати з них цінну сировину: латунь, мідь, свинець та інші матеріали.

Щороку в Україні кількість непридатних для використання боєприпасів збільшується на 10-15 тисяч тонн, що пояснюється закінченням терміну їх зберігання.

Право на утилізацію 220 тисяч тонн боєприпасів уряд надав акціонерному товариству «Елаєнт-Київ». 100 тисяч тонн боєприпасів утилізуватимуть українські підприємства, що входять до складу асоціації «Співдружність».

На Донецькому заводі гумово-хімічних виробів планується вилучати тротил з корпусів боєприпасів. Потужності заводу дозволяють утилізувати понад 13 тисяч тонн боєприпасів.

До утилізації боєприпасів також буде залучено такі підприємства, як Павлоградський хімічний завод, Шосткінські заводи «Зірка» та «Імпульс», Горлівський хімічний завод тощо.

Здійснити утилізацію передбачається в три етапи. Перший — це створення комісії, що визначатиме, які саме боєприпаси утилізувати. Ця ж комісія визначатиме можливості дальшого використання утилізованої сировини.

Найбільші проблеми при утилізації виникають при вилученні з корпусів боєприпасів вибухової речовини, а також при вилученні з корпусів ракет зарядів твердого палива.

Ще за часів Советського Союзу розпочалися розробки технологій промислової утилізації боєприпасів. В Україні цими проблемами займався Шосткінський науковий інститут, що спеціалізувався на переробці піроксилінових та димних порохів.

Проте перевага в утилізації надана американській технології з поступовим залученням українських підприємств.

Вибір українських технологій для утилізації проходитиме на конкурсній основі.

Через шість місяців після затвердження програми Міністерство машинобудування, військово-промислового комплексу і конверсії розробить план створення постійно діючих в Україні потужностей для утилізації, основою для чого буде відповідне техніко-економічне обґрунтування.

На першому етапі передбачається утилізувати близько п'ятдесяти п'яти тисяч тонн боєприпасів. Перший етап завершиться в другому півріччі 1996 року.

Другий етап робіт триватиме до 2000 року з завершенням створення потужностей комплексної утилізації.

Третій етап утилізації почнеться у ХХІ сторіччі, коли щороку утилізуватиметься до 15 тисяч тонн боєприпасів.

В результаті утилізації боєприпасів передбачається отримати 50 тисяч тонн латуні, тонна якої на світовому ринку коштує понад півтори тисячі доларів, 170 тисяч тонн сталі, 6 тисяч тонн міді, 44 тисячі тонн порохів.

Забезпечення в Україні медичними препаратами

За розрахунками фахівців Міністерства охорони здоров'я, для покриття потреб так званого критичного імпорту ліків в 1995 році необхідно 150 млн. доларів. Для заupu обладнання з метою налагодження виробництва протипухлинних та серцево-судинних препаратів необхідно 100 млн. доларів.

Міністерство охорони здоров'я сподівається на можливість використання засобів іноземних кредитних ліній.

На черговому засіданні Кабінету Міністрів нещодавно йшлося про пріоритетні напрямки використання іноземних кредитів. Як повідомляє пресова служба Кабінету Міністрів, пріоритетними визначено ресурсо- та енергозбереження, розвиток агропромислового комплексу, а про охорону здоров'я в повідомленні не згадується.

Минулого року Кабінет Міністрів надав медичній промисловості 103 млн. німецьких марок для організації в Україні виробництва інсуліну. Передбачалося, що за контрактом з німецькою «Глатт» остання доставить в Україну технологію виробництва геоінженерного інсуліну мікробіологічним способом. Це той інсулін, який вживають хворі на діабет мешканці багатих західних країн.

Однак, за рахунок загадкових ігор уряду, хворим на діабет не варто чекати, що інсулін українського виробництва буде саме таким, як обіцяли, укладаючи контракт, — про це офіційно було повідомлено на Верховній Раді.

В той же час український ринок буде надійно захищеним від іноземної експансії ліків: плянується запровадження акцизного збору на імпортовані ліки, аналоги яких виробляються в Україні.

Захід цілком виправданий, адже зараз на медичних підприємствах накопичилося нереалізованих ліків на 2 трлн. крб., тоді як потреби серцево-судинних хворих, яких в Україні понад 2 мільйони чоловік, в минулому році були забезпечені лише на 26%. На 35% забезпечувалися потреби в наркотичних та снодійних засобах, на 40% — в протитуберкульозних, на 30% — для лікування психічних захворювань. Лише половина смертельно хворих, а їх в Україні 700 тисяч, отримували онкологічні препарати.

В 1994 році було використано 1700 найменувань медпрепаратів, тоді як хворі на Заході мають спектр ліків понад 6 тис. найменувань.

Критичне становище склалося з забезпеченням вакциною для лікування дифтерії, виробництво якої в Україні відсутнє. В минулому році централізовано було закуплено лише 10% від необхідної кількості протидифтерійної вакцини, — про що повідомляє Андрій Сердюк, виконуючий обов'язки міністра охорони здоров'я.

Нині міжнародній Червоний Хрест надав Україні гуманітарну допомогу в обсязі 2 млн. доларів для закупу цього препарату.

В медичній промисловості України, що нараховує понад 60 підприємств, нині спостерігається спад виробництва, зумовлений недостатнім фінансуванням та нереалізацією виробленої продукції.

Державна програма з розробки нових препаратів була профінансована в 1994 році лише на третину. Однак кількість запроваджених до виробництва нових препаратів становила 96 найменувань.

В 1995 році передбачається бюджетне фінансування лише на 16% від необхідного обсягу, тоді як у стадії розробки — 600 нових препаратів, — повідомляє Олександр Крамар, голова Держкоммедбіопрому України.

Нині в Україні зареєстровано та дозволено до вживання 1,5 тисячі імпортних препаратів. Міністерство охорони здоров'я видало підприємницьким структурам 1600 ліцензій на реалізацію ліків. Контролю над якістю імпортних ліків здійснює Державна інспекція якості.

В часи колишнього Советського Союзу потреби України в ліках задовільнялися на 80%. При цьому Україна щороку імпортувала ліків на 800 млн. доларів.

За даними міністерства, в 1994 році Україна імпортувала ліків на 195 млн. доларів. Минулорічна гуманітарна допомога Червоного Хреста була надана на суму 9 млн. доларів.

Указ Президента щодо перебудови в електроенергетичному комплексі

4 квітня 1995 року Президент України видав Указ «Про структурну перебудову в електроенергетичному комплексі України».

З метою прискорення структурної перебудови в електроенергетичному комплексі України та підвищення ефективності його функціонування в ринкових умовах Указом передбачено:

Міністерству енергетики й електрифікації України відповідно до намічених заходів щодо ринкових перетворень у галузі електроенергетики створити до 1 липня 1995 року:

— державне підприємство «Енергоринок» на базі Національного диспетчерського центру електроенергетики України та регіональних диспетчерських центрів виробничих енергетичних об'єднань, а саме:

1. Донбаський регіональний диспетчерський центр (м. Горлівка Донецької області);
2. Дніпровський регіональний диспетчерський центр (м. Запоріжжя);
3. Північний регіональний диспетчерський центр (м. Харків), Центральний регіональний диспетчерський центр (м. Київ);
4. Південно-західний регіональний диспетчерський центр (м. Вінниця);
5. Західний регіональний диспетчерський центр (м. Львів);
6. Південний регіональний диспетчерський центр (м. Одеса);
7. Кримський регіональний диспетчерський центр (м. Сімферополь);

— державну електричну компанію на базі електромереж напругою 220 кВ і вище з їх інфраструктурою, а також електромереж, через які здійснюється обмін електроенергією між державами, інших об'єктів та підприємств, що входять до сфери управління Міністерства енергетики і електрифікації України, за погодженням з Антимонопольним комітетом України;

— державні акціонерні енергогенеруючі компанії на базі теплових електростанцій та гідроелектростанцій;

— державні акціонерні енергопостачальні компанії;

— державну акціонерну голдінгову компанію «Енергобуд» на базі корпоратизованих підприємств енергобудівного напрямку.

Міністерство енергетики України, за погодженням з обласними Радами, може включати теплові електроцентралі до складу державних акціонерних енергогенеруючих компаній.

Указом встановлено, що за об'єктами, які підлягають перетворенню у відкриті акціонерні товариства, Фонд державного майна України визначає, за погодженням з Міністерством енергетики, частку акцій, що залишається у державній власності.

Фонд державного майна України має передати Міністерству енергетики і електрифікації України управління частками (паями, акціями) майна державних акціонерних компаній, що створюються відповідно до цього Указу на період реформування електроенергетичної галузі та становлення ринку енергії.

Указ визначає, що дивіденди або інші надходження від прибутку на частки державного майна, переданого до статутних фондів акціонерних компаній, використовуються акціонерними компаніями, за погодженням з Міністерством енергетики, на технічне переобладнання,

розвиток виробництва, освоєння нових технологій електроенергетичної галузі.

Указом також встановлено право трудових колективів державних підприємств та установ електроенергетичної галузі, які не підлягають приватизації, на придбання акцій створюваних за цим Указом державних акціонерних компаній та відкритих акціонерних товариств на умовах, визначених законодавством України для працівників підприємств, майно яких приватизується.

Евентуальність підписання угоди з Білорусією про співпрацю

В середині квітня 1995 року Міністерство машинобудування, військово-промислового комплексу і конверсії має намір підписати міжвідомчу угоду «Про взаємні кооперовані поставки продукції виробничо-технічного призначення на 1995 рік» з відповідним відомством Білорусії.

В часи колишнього Союзу суднобудування, літакобудування та інші машинобудівні галузі України, що були здатні виробляти готову продукцію (літаки, кораблі, авіаційні двигуни), на 70% залежали від постачання сировини та комплектуючих частин з колишніх республік, але найбільше — з Росії.

Цєю угодою плянується визначити перелік підприємств України та Білорусії, номенклатуру й обсяги майбутніх постачань продукції та послуг.

Визначені для кооперованих поставок обсяги продукції обмежуватимуться експортними квотами, що їх встановляє Кабінет Міністрів.

Заплянована до підписання угода з Білорусією передбачає звільнення від звінного митного оподаткування та акцизного збору. Це на третину зменшить виробничі витрати підприємств України та Білорусії, на таку ж величину зменшивши надходження до державного бюджету. Підприємства сплачуватимуть податки після завершення повного циклу технологічного процесу, тобто за готову продукцію — літак, автомобіль, корабель.

Аналогічні міжвідомчі угоди Міністерство машинобудування України в грудні 1994 року підписало з російським машинобудівним Комітетом, децю пізніше — з подібними відомствами Узбекистану та Молдови.

Готується також до підписання угода про кооперацію з Грузією.

Основа для підписання міжвідомчих угод — Договір 1993 року про розвиток кооперації підприємств країн-учасниць СНД.

Механізм реалізації цього договору розроблено урядовою Постановою в травні 1994 року. Аналогічні постанови повинні бути ухвалені в країнах-партнерах. Однак лише Росія в січні 1995 року ухвалила відповідні рішення.

Згідно угоди з російськими машинобудівниками, в 1995 році для постачання сировини й комплектуючих частин будуть задіяні 190 машинобудівних підприємств України, що відправлятимуть до Росії 326 найменувань продукції. Імпорт в Україну значно більший: 215 українських підприємств закуповуватимуть у Росії понад 2 тис. найменувань комплектуючих та сировини.

На початку 1995 року урядом України затверджено Державну програму розвитку виробничої кооперації до 2000 року, яку здійснює в Україні Центр розвитку та реконструкції економіки.

Програма передбачає налагодити в Україні виробництво понад 1000 видів сировини, матеріалів та комплектуючих частин, які зараз українські підприємства змушені імпортувати з 34 країн, з яких 14 — колишні республіки ССРСР.

Для цього плянується задіяти близько півтисячі українських підприємств.

Правила оформлення паспортів затверджені Кабінетом Міністрів

Відповідно до статті 7 Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» Кабінет Міністрів затвердив Правила оформлення і видачі паспортів громадянина України для виїзду за кордон і проїзних документів дитини, їх тимчасового затримання та вилучення.

В документі зазначається, що із заявою про видачу паспорта громадянина України для виїзду за кордон для тимчасових поїздок або для виїзду на постійне проживання за кордон можуть звертатися громадяни України, які досягли 18-річного віку. У виняткових випадках, за наявності вимог держави, до якої здійснюється виїзд, чи вимог міжнародної організації, для участі в заходах якої здійснюється виїзд, паспорт може бути оформлений перед досягненням громадянином 18-річного віку.

Паспорт дає право на виїзд з України і в'їзд в Україну та посвідчує особу громадянина України під час перебування за її межами.

Заява про видачу паспорта подається до паспортної служби органу внутрішніх справ за місцем постійного проживання в Україні. Учні, студенти та особи, які працюють за договорами й контрактами та виїхали через це з місця свого постійного проживання на території України, подають заяву за місцем навчання чи роботи.

Громадянам України, які постійно проживають за кордоном, оформлення і видача паспорта здійснюється після 16-річного віку консульською установою України за кордоном, у якій вони перебувають на обліку, як за їх особистим клопотанням, так і за клопотанням їхніх законних представників.

П'ята нарада міністрів країн-учасниць Чорноморської Співпраці

17 квітня 1995 р. в Атенах відбулася п'ята нарада міністрів закордонних справ країн-учасниць Чорноморської економічної співпраці (ЧЕС).

ЧЕС об'єднує 11 країн регіону і займається розробкою та втіленням багатосторонніх проєктів регіональної співпраці в різних галузях промисловості, транспорту, фінансів, екології.

На нараді виступав міністер закордонних справ України Геннадій Удовенко. Він підкреслив зацікавленість нашої країни в прискоренні

процесів, що сприятимуть економічній інтеграції в регіоні, зокрема створенню єдиного інвестиційного простору та спільного ринку інвестиційних проєктів, гармонізації національних законодавств країн-учасниць ЧЕС з метою усунення бар'єрів на шляху взаємовигідної співпраці. Міністер зазначив, що ЧЕС, як необхідна складова становлення європейських регіональних економічних структур, має стати також важливим фактором стабільності й безпеки в регіоні.

Відбулися двосторонні зустрічі Генадія Удовенка з головами делегацій країн-учасниць ЧЕС, зокрема з міністрами закордонних справ Албанії, Грузії, Молдови, Румунії, Росії, Туреччини, під час яких обговорювався сучасний стан відносин України з цими країнами.

Українська делегація взяла участь у консультаціях країн Чорноморського регіону, під час яких обговорено можливість пом'якшення санкцій Ради Безпеки ООН проти СРЮ* та необхідності компенсації збитків, яких зазнають країни регіону через ці санкції.

У результаті міністри схвалили Спільну заяву щодо санкцій ООН проти СРЮ, де вони закликали до досягнення справедливого, мирного, політичного врегулювання кризи в регіоні, яке б супроводжувалося пом'якшенням та подальшим зняттям санкцій.

У заяві підкреслюється, що ситуація в Боснії та Герцеговині і її тяжкі наслідки викликають серйозне занепокоєння. З огляду на географічне положення цих країн, санкції, спрямовані проти СРЮ (Сербії та Чорногорії), завдали їй значних прямих і непрямих збитків. Тягар санкцій виявився занадто непосильним для економіки країн, розташованих поруч.

Крім того, подальше стосування санкцій значною мірою може позначитися на соціально-економічному та політичному становищі в третій країнах, як і в регіоні в цілому, і навіть створити загрозу їхній безпеці. Країни Чорноморського регіону висловили свою підтримку зусиллям міжнародного співтовариства, особливо країнам Контактної групи, спрямованим на досягнення тривалого, справедливого, мирного, політичного врегулювання кризи, паралельно з яким відбувався б процес пом'якшення та поступової відміни санкцій.

За повідомленням прес-центру МЗСУ

Кредит в сумі 114 млн. а.м. дол. на реабілітацію гідроелектростанцій

11 квітня 1995 року Рада Директорів Світового банку прийняла рішення про надання Україні кредиту в розмірі 114 млн. доларів США для реабілітації гідроелектростанцій.

Це перший кредит Світового банку для електроенергетичної галузі. Термін погашення кредиту — 17 років.

Відповідальним за наданий кредит визначено уряд України.

Проєкт реабілітації Дніпровського каскаду гідроелектростанцій розроблено в Міністерстві енергетики України, техніко-економічне

* СРЮ — це держави колишньої комуністичної Югославії — прим. «В. Ш»

обґрунтування якого виконано за рахунок допомоги Світового банку в розмірі 560 тисяч доларів.

Гарант повернення кредиту — реалізація електроенергії на українському ринку, тарифи, на яку з квітня цього року регулюватиме Національна комісія з питань регулювання електроенергетики.

Загальна вартість проєкту — понад 190 млн. доларів. Реконструкція гідроелектростанцій дозволить продовжити термін їх експлуатації майже на 20 років.

Основну умову Світового банку щодо надання кредиту — реформування галузі електроенергетики — Україна виконала: тиждень тому Президент України видав Указ «Про структурну перебудову в електроенергетичному комплексі України».

В перші п'ять років реалізації проєкту 57% від загального обсягу коштів буде надано нещодавно створеній акціонерній компанії «Дніпрогідроенерго».

Потужність гідроелектростанцій України становить близько 5000 мВт. Більшість з них було побудовано понад 20 років тому, і нині вони потребують модернізації: необхідно встановити нові ефективні турбіни, замінити обмотки генераторів.

Потужності гідроелектростанцій, що виробляють близько 5% від загальної кількості електроенергії, розраховані на покриття пікових навантажень у мережі. Недостатня кількість потужностей гідроелектростанцій призводить до падіння частоти в мережі нижче 49,5 Гц, тоді як нормативна частота — 50 Гц. Це може призвести до розвалу електроенергетичної мережі країни.

Модернізація гідроелектростанцій передбачає збільшити виробництво електроенергії, що поліпшить режим роботи енергокомплексу в часи пікових навантажень і стабілізує частоту на рівні 50 Гц. Крім того, запланована реконструкція Дніпровського каскаду передбачає позитивний вплив на навколишнє середовище за рахунок забезпечення герметичності модернізованих турбін, що зменшить викиди відходів у Дніпро.

За проєктом також передбачається запровадження системи моніторингу безпеки гребель гідроелектростанцій на водосховищах Дніпровського каскаду, на здійснення чого проєктом передбачається 3,8 млн. доларів.

Близько 70 млн. доларів буде вкладено в модернізацію комунікацій, диспетчерської служби, в запровадження системи управління електроенергетикою.

Технічна допомога на запровадження проєкту та оптимізацію користування водосховищами Дніпровського каскаду коштуватиме 5,76 млн. доларів. Передбачається навчання персоналу Національного диспетчерського центру користуватися модернізованими засобами комунікації.

Кораблебудування України: підсумки і перспективи

Свято для корабелів — це спуск чергового корабля на воду. Українські суднобудівники збудували в 1994 році 22 кораблі, які були доставлені

до Греції, Норвегії, Кореї, Туреччини, Росії. Загальна їх вартість — 185 млн. доларів США.

Кораблебудування — одна з небагатьох галузей машинобудування України, продукція якої користується попитом на світовому ринку, куди її шлях пильнують сильні конкуренти з Кореї, Японії, Німеччини, Польщі.

В часи колишнього Союзу кораблебудування було більше зорієнтоване на поповнення військово-морської фльоти ССРС, зокрема авіаносцями, ракетними крейсерами, прикордонними кораблями та ін.

З проголошенням незалежності українські кораблебудівники вдало переорієнтувалися на будівництво цивільних кораблів на експорт, зокрема танкерів-продуктовозів, балкерів-суховантажів, рибальських транспортних рефрижераторів, рибпромислових кораблів. Звичайно, суми контрактів з чужоземними замовниками були дещо нижчими від світових, але золоте правило великого бізнесу: хочеш завоювати світовий ринок, запропонуй свою продукцію за дешевшою ціною.

Вже третій рік Україна успішно експортує свої кораблі: в 1992 році експортувала 30 кораблів на 141 млн. доларів, в 1993 — 13 вартістю майже 171 млн. доларів.

«В 1995 році кораблебудівники плянують збудувати 32 кораблі загальною вартістю близько 350 млн. доларів, придбати які бажають чужоземні замовники», — повідомляє Петро Короткий, начальник головного управління Міністерства машинобудування, військово-промислового комплексу й конверсії.

Враховуючи потреби світового ринку, ставка робиться на розробку і будівництво сучасних транспортних кораблів, у тому числі для навалочних вантажів типу «Панамакс» ємністю 70 тис. тонн, а також 100-тисячного танкера-продуктовоза типу «Афромакс». Кораблі проєктуються за правилами відомих класифікаційних товариств: регістр Ллойда, Бюро Верітас та ін., а їх будівництво здійснюється під наглядом експертів вищезгаданих товариств. Це дозволяє сертифікувати українські кораблі, що є необхідною умовою замовника.

Потужний потенціал галузі налічує 8 кораблебудівних заводів, 5 машинобудівних, 11 приладобудівних та 27 науково-дослідних інститутів. Кораблебудування — одна з небагатьох галузей, що продукує готову продукцію. Однак після розпаду ССРС за межами України залишився потужний науково-дослідницький потенціал галузі: важливі напрямки залишилися без наукового забезпечення, зокрема без теорії корабля, гідромеханіки, автоматички тощо, тоді як розвиток науки повинен випереджати досягнення серійного виробництва на 5-10 років з урахуванням циклу створення сучасного корабля.

В Міністерстві машинобудування, військово-промислового комплексу і конверсії розроблено Програму кораблебудування, яка передбачає організацію в українських наукових установах дослідження, що раніше в Україні не здійснювалися.

Програму схвалено Кабінетом Міністрів і передано на розгляд Президентів: найближчим часом очікується її затвердження в статусі національної.

Програма значною мірою зорієнтована до 1997 року на будівництво кораблів на експорт, а в наступні роки — на виконання замовлень вітчизняних клієнтів, які нині не мають коштів замовити так потрібні їм нові кораблі: загальний спад виробництва в Україні призвів до значного скорочення річкових та морських перевезень.

Херсонський кораблебудівний завод за останні три роки побудував для Росії та Норвегії 5 танкерів-нафтовозів, 2 лісовози для Норвегії, 2 постачальницьких кораблі для Росії, а також збудував стоянку кораблів для Кореї. Завод також має експортні контракти на 1995 рік загальною вартістю 120 млн. доларів.

Миколаївський Чорноморський кораблебудівний завод за три роки побудував 5 великих морозильних травлерів для Росії, в планах на 1995 рік — травлери для Росії, України, а також 2 танкери для Греції.

Керченський завод «Залив» побудував за три минулі роки 3 танкери для Греції, ще 2 — в планах 1995 року.

Миколаївський кораблебудівний завод за 3 роки збудував 5 транспортних рефрижераторів для Греції і ще 3 — в планах на цей рік.

Миколаївський завод «Океан» побудував 5 навалочних суден для Греції, 2 рибопереробних — для Росії. Завод також має контракти на цей рік.

Кораблебудівними заводами України укладено контракти на будівництво більш ніж 50 кораблів на суму понад мільярд доларів.

Однак мають труднощі з укладанням контрактів завод «Ленінська кузня» (Київ) та об'єднання «Море» (Феодосія). Попит на кораблі цих підприємств є, але замовник бажає придбати вже готові кораблі, не бажаючи поетапно фінансувати їх побудову. Через це заводи потребують державної підтримки в наданні цільових кредитів.

Не забезпечені замовленнями приладобудівні заводи України, які в часи колишнього СРСР орієнтувалися на забезпечення потреб військового кораблебудування.

Цього року Миколаївський завод «Океан» починає опановувати будівництво нових кораблів типу «Панамакс» дедекейтом 70 тис. тонн за контрактом з Чорноморським морським пароплаванням на загальну суму 150 млн. доларів.

Завод «Океан» — перший кораблебудівний завод, який отримав замовлення для українського ринку: передбачається будівництво шести балкерів. Балкер, автор-розробник якого — миколаївський «Чорноморсуднопроект», використовуватиметься для транспортування сипучих вантажів. Проект схвалено норвезьким бюро «Верітас», експерти якого ведуть нагляд за будівництвом перших двох балкерів.

На тлі загального спаду виробництва, що сягає в багатьох галузях 50%, кораблебудування до цього часу трималося: спад у виробництві становив лише 6%. Такий показник досягнуто за рахунок контрактів із закордонними замовниками та допомоги з боку держави — надавалися пільгові кредити, залучалися власні кошти підприємств. Заводи будували і реалізовували кораблі; отримані доходи вкладалися в будівництво нових суден.

Нині заводи намагаються укласти контракти з поетапним фінансуванням робіт: платежі, що здійснюються в період будівництва кораблів, становлять понад 50%. В такий спосіб розраховується за замовлені балкери Чорноморське морське паропластво.

Нині галузь відчуває фінансові труднощі: бракує коштів для закупівлі необхідної сировини та матеріалів; значні борги за енергоносії, а також відсотки за використання кредитних коштів.

В 1994 році Міністерство машинобудування, військово-промислового комплексу і конверсії спільно з Кабінетом Міністрів надавало фінансову підтримку кораблебудівникам. Зокрема, уряд дозволив Миколаївському заводові утилізувати протичовнові кораблі «Миколаїв» і «Ташкент», а отриману сировину реалізувати за кордон. В 1993 році завод отримав 17,3 млрд. крб. з резервного фонду Кабінету Міністрів і 64 млрд. крб. у 1994 році на завершення будівництва ракетного крейсера «Україна».

Чорноморський завод отримав експортну квоту на 17,5 тис. тонн металобрухту від утилізації крейсера «Ульяновськ». В січні 1995 року урядом виділено позику одеському рибпромисловому об'єднанню «Антарктика» в обсязі 900 млрд. крб. для придбання в Чорноморського заводу двох кораблів.

В ході реалізації комплексної програми конверсії підприємств і військових об'єктів Севастополя протягом 1992-1995 років урядом надано допомогу севастопольським підприємствам в обсязі 3,5 млрд. крб.

В 1994 та в першому кварталі 1995 року було надано фінансову допомогу кримському заводові «Фіолент» в обсязі 1 млрд. крб., феодосійському об'єднанню «Море» — 3 млрд. крб., заводові «Гідропрілад» — 2,1 млрд. крб.

Однак цієї допомоги підприємствам не вистачає: на їх балансі житлові фонди, будинки відпочинків та інші витрати соціально-культурного призначення. В 1994 році Миколаївський завод витратив на утримання соціальної сфери вдвічі більше, ніж весь прибуток заводу за рік. Це, у свою чергу, змушує підприємства брати кредити в комерційних банках під 325% річних.

Кораблебудівні підприємства заборгували за енергоносії, а також за сплачування великих відсотків за кредити, що свого часу були взяті в комерційних банках.

Нині фінансове становище кораблебудівних підприємств дуже складне: різке зростання цін на сировину, матеріали та енергоносії в кінці 1994 року робить, на думку корабелів, нерентабельним будівництво нових кораблів, закладання яких здійснюватиметься в 1995 році. Минулорічний показник рентабельності знизився до 26%, тоді як цей показник у минулі роки був у кілька разів вищим. Одна з причин такого падіння рентабельності — динаміка росту курсу долара в Україні втричі відстає від цін на сировину й енергоносії в карбованцевому перерахунку.

Відомо, що знецінення українського карбованця стримується Національним банком України, який постійно здійснює доларову інтервен-

цію на Міжбанківську валютну біржу. Долярові інтервенції Україні забезпечує Міжнародний валютний фонд, експерти якого називають Віктора Ющенка — голову Національного банку України — «батьком стабілізації українського карбованця».

А українським кораблебудівникам залишається надіятися на затвердження Національної програми будівництва кораблів і забезпечення джерел її фінансування.

Без державної підтримки найпріоритетнішої експортної галузі України — кораблебудування — може статися так, що вже наступного року заводи, де працює понад 120 тис. чоловік, змушені будуть припинити свою роботу.

Успіх розвитку науковомістких галузей виробництва з тривалим виробничим циклом, до яких належить кораблебудування, може бути забезпеченим лише при належній державній фінансовій підтримці.

«Проблема Чорноморської фльоти не зачіпає суверенітету Росії, тоді як для України — це питання її суверенітету»

Такий підсумок чергової рунди українсько-російських переговорів, що відбулися 18 квітня в Москві, зробив в. о. Прем'єр-міністра України Євген Марчук на зустрічі з журналістами 20 квітня 1995 р.

Врегулювання проблем Чорноморської фльоти було найголовнішим з питань цих переговорів делегацій України та Російської Федерації. Відбулися зустрічі в. о. Прем'єра України з Президентом Росії Б. Єльциним, головою уряду В. Черномірдіним, спікером Державної Думи І. Рибкіним.

Щодо загальнополітичного договору між Україною та Росією, який раніше було парафоровано в Києві з формулюванням: «обидві сторони поважають територіальну цілісність і підтверджують недоторканість існуючих між ними кордонів», у подальшому Росія стала наполягати на виключенні терміну «підтверджують». І хоча російський Президент запевнив Євгена Марчука, що Крим не стане яблуком розбрату між Україною та Росією, вимоги російської сторони ставлять під сумнів запевнення Єльцина: прикладів агресивної політики Москви є досить.

Що стосується розподілу Чорноморської фльоти, то всі підписані раніше угоди заперечують одна одну, — підкреслив в. о. Прем'єра Євген Марчук. Не було передбачено механізмів виконання цих угод.

Російська сторона наполягає, щоб усі військові об'єкти Севастополя відійшли до російської фльоти, яка базується на Чорному морі. За словами Є. Марчука, Україна погодилася, щоб 2 бухти з їх інфраструктурою були базою для російських кораблів. Всього російській стороні передбачається віддати 312 кораблів, нормальне функціонування яких забезпечить 71 об'єкт Чорноморської інфраструктури. Всього буде віддано 512 місць, де зможуть обслуговуватися російські кораблі.

Однак не вирішено проблеми 810 бригади морської піхоти, яка має бути розділена навпіл і російська частина повинна бути виведена з України.

Українська сторона неодноразово передавала в Росію низку проєктів угод щодо вирішення проблеми Чорноморської фльоти, зокрема проєкт угоди про авіацію, про розподіл майна, однак на жодну з них Росія не відреагувала, наполягаючи на одному: визначити базу для російської ЧФ місто Севастополь, «а потім будемо ділити фльоту».

Неодноразово пропонувалося обмінятися переліком об'єктів ЧФ, щоб оцінити їх вартість. Однак російська сторона вимагає вирішити питання принципово.

Президент Росії наголосив: якщо у вирішенні проблеми Чорноморської фльоти не буде поступу, то його приїзд в Україну буде неможливим.

АТ «УТЕЛ» — оператор міжнародного телефонного зв'язку України

Контролю за кількістю дзвінків в Україну здійснює тепер українсько-американсько-голландсько-німецьке закрите акціонерне товариство «Утел» — основний оператор комутованого міжнародного телефонного зв'язку.

Частки акціонерного капіталу розподілено в такому співвідношенні:

- 19,5% належить американській «АТ&Т»;
- 19,5% німецькій «Deutsche Telekom»;
- 10% голландській «РТТ Telekom»;
- 51% належить 13-ти обласним підприємствам зв'язку.

«Утел» засновано в 1992 році; в листопаді 1992 р. було відкрито першу цифрову міжнародну станцію в Києві. Нині «Утелом» встановлені й експлуатуються цифрові міжміські станції в 17 містах України; до середини 1996 року передбачається ввести в дію 26 міжміських цифрових телефонних станцій.

«Утел» встановлює та експлуатує нові цифрові міжміські телефонні станції в обласних центрах України, використовуючи обладнання компаній, що є її засновниками.

Серійне виробництво цифрових телефонних станцій налагоджено

В Україні налагоджено серійне виробництво цифрових телефонних станцій системи С-32. Нещодавно Державна комісія підписала акт про запуск в Запоріжжі першої міської цифрової АТС українського виробництва.

АТС системи С-32 розрахована на 10 тисяч абонентів. Конструкція системи дозволяє поступове нарощування бльоків до 30 тисяч абонентських номерів.

У червні цього року станція буде сертифікована: координацію сертифікаційних випробувань здійснює Український науково-дослідний інститут зв'язку спільно з аналогічним інститутом у Росії. Раніше в Україні не вироблялося телекомунікаційне обладнання.

Вирішення проблеми телефонізації країни розпочалося ще за часів колишнього ССРС: було поставлено за мету розробити електронну

АТС на базі технологій військово-промислового комплексу, де був значний досвід створення потужних інформаційних радіотехнічних систем військового призначення.

Розробка концепції створення цифрової електронної станції розпочалася у 1987 році Центральним науково-дослідним інститутом зв'язку в Москві.

Розробку проєкту побудови цифрової АТС покладено на Дніпропетровське конструкторське бюро «Дніпровське». Паралельно з розробкою АТС на Дніпропетровському машинобудівному заводі повним ходом ішла підготовка до серійного виробництва цифрової АТС, потужності якого дозволяють виробляти до 400 тисяч абонентських номерів щороку.

В часи СРСР завод спеціалізувався у виробництві систем попередження про ракетний напад. Завод оснащений сучасним технологічним обладнанням виробництва відомих у світі фірм. Найближчим часом на базі заводу передбачається створення голдингової компанії.

В 1990 році у Вітебську (Білорусь) було визначено дослідну зону для випробувань першого зразку цифрової АТС. У грудні 1994 р. термін експлуатації дослідної станції на 10 тисяч номерів закінчився. В ході випробувань конструкторами КБ «Дніпровське» було доопрацьовано всі зауваження, — повідомляє Іван Тарасенко, начальник КБ «Дніпровське». Роботу станції ухвалено трьома державними комісіями: України, Білорусії, Росії. АТС передано в експлуатацію.

Виробництво цифрових АТС передбачається налагодити й на інших заводах України, при цьому загальний річний обсяг виробництва передбачається в кількості 1,2 млн. номерів.

Нині в Україні встановлено 7 млн. абонентських номерів; до 2005 року передбачається експлуатація близько 19 мільйонів абонентів.

За даними фахівців, вартість розробки цифрової АТС у перерахунку на один номер становить до 250 доларів, тоді як аналоги відомих західних фірм коштують до 1500 доларів за номер. В порівнянні з зарубіжними аналогами, система дозволяє втричі економити споживання електроенергії, а також виробничі площі.

Урядовою постановою цифрову АТС системи С-32 визначено як базову для створення в Україні єдиної національної системи зв'язку. Аналогічне рішення прийнято в Росії і Білорусії.

Міністерство зв'язку України планує за рахунок нової розробки здійснити модернізацію міських телефонних станцій. На базі цифрової АТС планується розробка міжміських та міжнародних станцій, серійне виробництво яких почнеться в кінці цього року.

А поки що міжнародні АТС в Україні активно запроваджують такі відомі фірми, як американська «ЕйТі анд Ті», німецька «Сіменс», французька «Алкател». З налагодженням власного серійного виробництва С-32 стратегія Міністерства зв'язку може змінитися.

Зараз на 100 українських сімей близько 30 мають телефон. До 2005 року планується збільшити цю цифру втричі.

Літак-пожежник АН-32П отримав Сертифікат Типу

Літак-пожежник АН-32П, автор-розробник якого — Авіаційний науково-технічний комплекс «Антонов», на днях отримав Сертифікат Типу. Рішення про надання Сертифікату ухвалено Авіареєстром Міжнародного авіаційного комітету (МАК) (Москва).

Літак-пожежник розроблено на базі літака АН-32, серійне виробництво якого розпочалося ще в часи колишнього СРСР в 1984 році. АН-32, загальна кількість яких становила 337, доставлялися до Індії, Перу, Етіопії, Афганістану, Росії та ін. Сьогодні АНТК «Антонов» збудував 7 пожежних літаків, з яких 4 готові до експлуатації.

Потужності Київського авіаційного заводу дозволяють щомісяця виробляти до 24 літаків АН-32П. Орієнтовна вартість знищувача вогню — близько 3 мільйонів доларів, що значно дешевше західного аналогу.

За своєю конструкцією літак унікальний: ззовні, на боках літака прикріплено два баки для протипожежної рідини, місткість яких — 8 тонн. При відсутності пожеж, від'єднавши баки, літак можна легко конвертувати у вантажний.

Літак-знищувач вогню в жовтні 1993 року продемонстрував свою здатність при гасінні однієї з найстрашніших пожеж у Кримських горах, де горів ліс. Від червня і до вересня 1994 року три літаки-пожежники АН-32П гасили пожежі в Португалії, здійснивши там 545 вильотів. На жаль, один з літаків і чотири члени екіпажу трагічно загинули, виконуючи політ у надзвичайно складних умовах. Уряд Португалії високо оцінив можливості українського літака, запропонувавши продовжити контракт ще на 4 роки.

Зацікавленість до української розробки виявили ряд держав. За словами Дмитра Ківи — заступника генерального конструктора АНТК «Антонов», нині в стадії підписання є контракти на будову літаків-пожежників з урядами Іспанії і Португалії.

В березні 1995 року літак-пожежник здійснив демонстраційні польоти в Малайзії, на авіаційних виставках на Філіпінах та в Австралії, внаслідок чого надійшли заявки на його оренду та придбання.

Щодо кількості отриманих сертифікатів, АНТК «Антонов» рекордсмен: це вже четвертий. Першими були сертифіковані літаки АН-28, АН-124 і АН-74П. Найближчим часом буде сертифіковано легкий пасажирський, він же і вантажний, літак АН-38, серійне виробництво якого за документацією київських конструкторів налагоджено в Росії, — повідомляє заступник МАК Євген Жаріков. У травні цього року буде детально розглянуто конструкторську документацію літака АН-38, відбудуться польетні випробування. Партію літаків АН-38 бажає придбати поштова служба США.

Здійснюються також роботи щодо сертифікації конвертованого вантажо-пасажирського літака АН-74, важкого транспортного АН-124 («Руслан»), здатного перевозити 150-тонні вантажі.

Паралельно з побудовою другого літака АН-70 (перший дослідний літак трагічно загинув у лютому 1995 року), здійснюються його сертифікаційні випробування. ■

Оксана ГАСЮК

ВАЖКИЙ ШЛЯХ РОЗВ'ЯЗАННЯ ВАЖЛИВИХ ПОЛІТИЧНИХ ПИТАНЬ

Крим на порядку денному Верховної Ради й Уряду України

(УЦІС) Дня 21 березня 1995 р. Верховна Рада знову повернулася до кримського питання. На розгляд парламенту винесли постанову, запропоновану Тимчасовою депутатською Комісією з вивчення політико-правової ситуації в Автономній Республіці Крим. Депутатам пропонувалося скасувати Постанову Верховної Ради Криму від 2 грудня 1994 року «Про деякі питання формування режиму відкритої економіки» і Постанову Верховної Ради Криму від 25 грудня 1994 року «Про проходження строкової служби громадянами Автономної Республіки Крим», згідно якої кримчани мали проходити строкову службу тільки на території Криму.

У проєкті постанови, який підготувала Тимчасова Комісія, був також пункт про зупинення дії Конституційного Закону Автономної Республіки Крим від 21 вересня 1994 року «Про Уряд Криму», згідно з яким Уряд Автономної Республіки Крим має повноваження Уряду незалежної держави.

Президентові України пропонувалося тимчасово (до прийняття Конституції Автономної Республіки Крим та приведення у відповідність з нею законодавства Криму) визначити обсяг повноважень Уряду Криму та механізм його взаємовідносин з органами Державної виконавчої влади України.

21 березня депутати не схвалили цієї постанови і відправили її на доопрацювання в комісію. Комуністична фракція парламенту закликала Верховну Раду України не втручатися у справи виконавчої влади Криму.

Натомість лідер групи Конгресу Українських Націоналістів у парламенті Михайло Ратушний ще 17 березня, коли Верховна Рада України скасувала Конституцію та статус Президента Автономної Республіки Крим, наголошував, що неприйняття рішення про забезпечення діяльності виконавчої влади Криму може призвести до того, що уряд півострова буде усунутий «обласною Радою Криму». Тоді Верховна Рада України не прислухалася до передбачень Конгресу Українських Націоналістів.

Найгірше те, що ці передбачення справдилися 22 березня, коли Верховна Рада Криму висловила недовіру прем'єр-міністрові Автономної Республіки Крим Анатолієві Франчуку та віце-прем'єр-міністрам Андрієві Сенченку. Того ж дня кримський парламент призначив прем'єр-міністром Автономної Республіки Крим Анатолія Дроботова, етнічного росіянина, який був міністром сільського господарства у кримському уряді.

А. Дроботов, колишній директор радгоспу, став третім прем'єр-міністром Криму за останній рік, але першим, якого вибрала промосковська законодавча влада півострова.

Попередника А. Франчука, Євгена Сабурова, призначив прем'єр-міністром колишній президент Криму Юрій Мешков. А. Франчука активно підтримував офіційний Київ. Голова тимчасової депутатської комісії українського парламенту з вивчення політико-правової ситуації в Криму Юрій Кармазін, а також член комісії Дмитро Степанюк, який нещодавно повернувся з Криму, неодноразово підкреслювали, що саме завдяки Кабінетові Міністрів Автономної Республіки Крим під керівництвом А. Франчука економічна ситуація на півострові почала стабілізуватися. Але А. Франчук був усунутий від влади, за визначенням міністра юстиції України Ю. Онопенка, з грубим порушенням українського законодавства про працю. Таким чином Верховна Рада Криму, легітимність якої була підтверджена Верховною Радою України 17 березня, показала, на що вона здатна.

Член Меджлісу кримсько-татарського народу і депутат кримського парламенту Надір Якіров сказав кореспондентові УІС, що новопризначеного прем'єр-міністра Криму підтримує комуністично-аграрне лоббі у кримському парламенті. За словами Н. Якірова, А. Дроботов розраховує на підтримку того ж таки лоббі у Верховній Раді України. Якщо врахувати той факт, що члени комуністичної фракції у Верховній Раді та частина депутатів Криму вийшли із залі під час голосування з питань скасування Конституційного Закону «Про Уряд Криму» та рішення парламенту Криму про недовіру прем'єр-міністрові А. Франчуку, то висновок Н. Якірова підтверджується.

Комуністи погодилися зі скасуванням посади Президента Криму, оскільки негативно ставляться до статусу Президента взагалі, але ніяк не могли погодитися з «урізуванням» права Верховної Ради Криму на формування уряду.

Голова Верховної Ради України Олександр Мороз заявив під час пресової конференції 24 березня, що кримський парламент має повноваження формувати уряд. Цією фразою О. Мороз практично схвалив дії Верховної Ради Криму, переклавши увесь тягар рішень стосовно статусу уряду Криму і механізму його взаємодії з урядовими структурами Києва на плечі виконавчої влади.

Голова Верховної Ради України повідомив під час сесійного засідання 21 березня, що він мав зустріч з Президентом Леонідом Кучмою, і що Президент пообіцяв йому окремим указом вирішити питання про підпорядкування органів виконавчої влади Криму українській виконавчій владі. В Адміністрації Президента України розробляється Декрет про підпорядкування Уряду Автономної Республіки Крим Кабінетові Міністрів України. Але невідомо, що вирішить Л. Кучма, який під час тасування карт у колоді кримського уряду перебував з офіційною візитою в Японії.

Поки офіційний Київ мовчить, на Кримському півострові визріває альянс між Головою Верховної Ради Сергієм Цековим та новим прем'єр-міністром А. Дроботовим, якого представник Меджлісу Н. Якіров охарактеризував як «запеклого російського шовініста». Спілкуючись з пресою після зустрічі з С. Цековим, А. Дроботов дав зрозуміти журналістам, що він вважає себе легітимним головою Кабінету Міністрів

Криму. В такому разі небезпідставним є передбачення депутата від Конгресу Українських Націоналістів М. Ратушного, яке підтвердив у інтерв'ю кореспондентові УІС кримський парламентар Н. Якіров, про повернення «російської команди» в кримський уряд.

Депутати від Конгресу Українських Націоналістів вважають, що політика офіційного Києва щодо Криму є непослідовною. Позиція Конгресу Українських Націоналістів є однозначною: якщо парламент України став на шлях наведення порядку в Криму, він повинен іти цим шляхом і далі.

Представники Конгресу Українських Націоналістів у Верховній Раді України зайняли також чітку позицію щодо виборів голів і депутатів місцевих Рад у Криму, вважаючи, що вибори, призначені на 29 квітня, мають бути перенесені. 24 березня український парламент ухвалив рішення про перенесення виборів на 25 червня. Вибори до місцевих Рад Криму відбуватимуться на основі законодавства України, згідно якого тільки громадяни України мають право обирати й бути обраними.

24 березня депутати також прийняли рішення, згідно якого Верховна Рада України повинна внести поправки до Закону України про вибори до місцевих Рад, де були б враховані права народів, депортованих з Криму. Представники Конгресу Українських Націоналістів висловилися за беззаперечне створення національних виборчих округ для народів, депортованих з півострова 1941-44 роках. 24 березня парламентарі скасували постанову Верховної Ради Криму про проходження строкової служби громадянами Республіки Крим. А ще 21 березня парламент схвалив Постанову, якою запропонували Верховній Раді Автономної Республіки Крим до 15 травня 1995 року схвалити й подати на розгляд Верховної Ради України нову Конституцію Автономної Республіки Крим.

Схваливши 21 березня Закон про внесення змін і доповнень до Закону України «Про прокуратуру», українські парламентарі доповнили статтю 10 цього Закону окремими положеннями. Згідно цих положень, правові акти уряду та інших органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, які суперечать Конституції та законам України, а також законам Автономної Республіки Крим, можуть бути опротестовані Прокурором Криму.

Згідно ухваленого закону, Прокурор Криму може звернутися до Верховної Ради Криму з поданням про невідповідність Конституції та законам України законів і постанов, інших правових і нормативних актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Зробивши напівкроки у вирішенні кримських проблем, керівництво Верховної Ради України очікує якихось рішень з боку виконавчої влади. Віце-прем'єр-міністр України Володимир Плітін 25 березня виїхав до Криму для розв'язання економічних проблем.

Світове співтовариство сприйняло рішення Верховної Ради зі зрозумінням

Світове співтовариство зі зрозумінням сприйняло рішення Верховної Ради України від 17 березня про скасування статусу Президента Криму

і Кримської Конституції. Про це заявив 28 березня на бріфінгу для українських та чужоземних журналістів перший заступник міністра закордонних справ України Борис Тарасюк.

Він подав журналістам, що міністер закордонних справ України Генадій Удовенко розіслав листи міжнародним організаціям та головам закордонних парламентських організацій, в яких поінформував про рішення Верховної Ради України, а також пояснив позицію України стосовно Криму.

Такі листи, за словами Б. Тарасюка, було надіслано Генеральному Секретареві Організації Об'єднаних Націй, Генеральному Секретареві Ради Європи, Генеральному Секретареві НАТО, діючому голові Організації з Безпеки і Співпраці в Європі, президентові Парламентської Асамблеї Ради Європи, президентові Північно-Атлантичної Асамблеї, Генеральному Секретареві Західно-європейського Союзу. Крім того, Г. Удовенко надіслав листа своєму російському колезі Андрею Козиреву.

У листах говориться, що, «ігноруючи звернення Верховної Ради України і діючи всупереч Конституції і законам України, кримська влада продовжувала тримати курс на зміну правового статусу Криму, стала на шлях політичних інтриг і з'ясування відносин між окремими гілками влади».

У листах МЗС України також зазначалося, що «стратегічною метою кримської влади був вихід Криму зі складу України, що суперечить таким принципам Організації з Безпеки і Співпраці в Європі, як збереження територіальної цілісності і недоторканості кордонів усіх держав — учасниць ОБСЄ».

За словами Б. Тарасюка, закордонні засоби масової інформації, а також офіційні кола чужоземних держав розглядають ситуацію, що склалася навколо Криму, як виключно внутрішню справу України. Г. Удовенко в листах до керівників міжнародних організацій висловив занепокоєння з приводу рішень Державної Думи Росії від 22 березня.

Державна Дума Росії, за словами пресового секретаря МЗС України Наталі Зарудної, 22 березня схвалила Постанову, якою дала інструкцію Комітетові Думи з Міжпарламентських зв'язків і з питань Чорноморської фльоти, щоб під час переговорів про розподіл Чорноморської фльоти керуватися визнанням міста Севастополя в адміністративно-територіальних кордонах 1991 року як основної бази Чорноморської фльоти Росії.

Пресовий центр МЗС України розповсюдив 24 березня заяву, в якій говориться, що Постанова Державної Думи стосовно Севастополя «є черговою спробою поставити під сумнів статус Севастополя як невід'ємної складової частини України». «Це не можна тлумачити інакше, ніж втручання у внутрішні справи України і недружній акт», — говориться в заяві пресового центру МЗС України.

Крім того, Державна Дума Росії розповсюдила заяву від 22 березня, в якій мовиться, що рішення Верховної Ради України щодо Криму «не можуть не відбитися на обговоренні в Державній Думі всієї проблематики російсько-українських переговорів, включаючи питання ре-

структуризації боргів України Росії, розподілу Чорноморської фльоти та її основної бази — міста Севастополя». МЗС України розцінює подібну заяву як загрозу блокування процесу українсько-російських відносин методом політичного тиску і як спробу поставити під сумнів зобов'язання, взяті на себе Росією в Меморандумі про гарантії безпеки Україні у зв'язку з її приєднанням до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 5 грудня 1994 року.

МЗС України повідомило про свою реакцію на заяви та постанови Державної Думи Російської Федерації щойно 28 березня. Депутати від Конгресу Українських Націоналістів давно висловлювали твердження про те, що бездіяльність офіційного Києва в питаннях Криму може призвести до того, що їх чим далі, тим важче буде вирішувати.

У своєму виступі у Верховній Раді 24 березня лідер групи Конгресу Українських Націоналістів Михайло Ратушний звернувся до МЗС України та українського уряду з питанням, хто дав дозвіл представникам консульської місії посольства Росії в Україні проводити реєстрацію російських громадян прямо в приміщенні «Кримської обласної Ради», і попросив уважати його звернення депутатським запитом. Він назвав відвертим втручанням у внутрішні справи України висловлені в заяві Російської Думи слова: «Сподіваємося, що особовий склад Чорноморської фльоти сприятиме стабільності серед мешканців Криму».

Про непослідовність і слабкість політики українських офіційних установ стосовно Криму говорив під час засідання депутатської групи Конгресу Українських Націоналістів 22 березня член Меджлісу кримсько-татарського народу, депутат кримського парламенту Надір Якіров. За його словами, консульська місія російського посольства в Криму займалася наданням російського громадянства прямо в приміщенні Верховної Ради Криму. Н. Якіров ще тоді висловив незадоволення кримсько-татарського народу позицією МЗС України, яке довго не реагувало на діяльність консульської місії російського посольства в Криму.

М. Ратушний, у свою чергу, підкреслив, що один із заступників Голови Верховної Ради Криму — Мельников, після ухвалених 17 березня Верховною Радою України рішень щодо Криму зайшов до приміщення кримського парламенту в однострої російського морського офіцера і сказав, що йому там робити нічого, і пішов приймати російське підданство.

Конгрес Українських Націоналістів ще 17 березня, перед прибуттям консульської місії Російського посольства в Крим, розповсюдив заяву, в якій говориться, що «цілком імовірно, що такі дії з боку російського уряду є грубим порушенням міжнародних правових норм, втручанням у внутрішні справи України, засобом для нагнітання напруженості та провокування антидержавних настроїв у Севастополі, а загалом — черговим проявом напруженого ставлення до української держави».

МЗС України щойно 28 березня спромоглося дати правову оцінку діяльності виїзної російської консульської місії в Крим, коли Б. Тарасюк заявив, що 24 лютого МЗС України направило ноту російському МЗС, якою визначалися умови діяльності його місії в Автономній Республіці Крим. У ноті зазначалося, що в Україні існує єдине громадянство, і, згідно Закону, громадяни України, які виявили бажання

стати підданими іншої держави, мають у передбаченому законом порядку вийти з громадянства України.

Крім того, в ноті МЗС України від 24 лютого говорилося, що діяльність виїзної консульської групи консульського відділу Російського посольства має бути спрямована на консульське обслуговування тільки російських громадян, що мешкають чи тимчасово перебувають у Криму. Про подібні наміри працівників консульської місії заявив також 17 березня в інтерв'ю журналістам посол Російської Федерації в Україні Леонід Смоляков. Виявляється, що російські посли теж інколи кажуть неправду.

27 березня МЗС України звернулося з офіційною нотою до МЗС Росії припинити діяльність виїзної консульської місії в Криму, оскільки, надаючи російське громадянство окремим мешканцям Севастополя, консульська група порушила не тільки Конституцію України і Закон України «Про громадянство», але й Віденські Конвенції про дипломатичні та консульські зносини. «Будемо сподіватися, що російська консульська група припинить свою діяльність у Криму», — сказав Б. Тарасюк.

Віденська Конвенція про консульські зносини та Віденська Конвенція про дипломатичні зносини передбачають, що в разі невиконання дипломатом чи консульським представником законів держави перебування, до нього можна застосовувати правові методи впливу та припинити його діяльність на території держави перебування.

Б. Тарасюк заявив, що в міжнародному праві є й більш суворі методи впливу на порушників законів держави перебування. Він відмовився уточнити, які саме методи, давши цим зрозуміти, що український МЗС не збирається застосовувати їх до російських дипломатів.

20 мільйонів доларів на знищення ядерних ракет

1 квітня міністер оборони Сполучених Штатів Америки Вільям Перрі та міністер оборони України Валерій Шмаров уклали Угоду, згідно з якою Україна отримає 20 млн. доларів для знищення ядерних ракет. Ці гроші — додаткова допомога Україні, необхідна для виконання нашою країною угоди СТАРТ.

1 квітня В. Перрі мав можливість спостерігати процес знищення української ракети СС-19. «Ліквідація ядерної зброї не ставить собі за мету знищення української армії, навпаки, США підтримують створення модернізованих, скорочених Збройних Сил України», — сказав В. Перрі. Він підкреслив, що підтримує Договір про нерозповсюдження ядерної зброї і висловив сподівання, що українське керівництво також підтримує цей Договір. «Але хай керівництво скаже само за себе», — зазначив В. Перрі.

Під час своєї візиту в Україну В. Перрі побував на будівельному майданчику, де спільне українсько-американське підприємство будує житло для офіцерів, які працювали на Первомайській ракетній базі. «Я впевнений у тому, що Конгрес США підтримає фінансування будівництва житла для українських військовослужбовців», — підкреслив В. Перрі.

Але американський міністер оборони приїхав в Україну не сам. 10 представників оборонних підприємств Сполучених Штатів налагодили контакти з українськими підприємцями, що працюють над реалізацією проєктів конверсії. Вартість двох українсько-американських проєктів складатиме 16 млн. доларів.

В. Перрі також підтримав ідею розширення НАТО. Він підкреслив, що НАТО є зоною стабільності в Європі. «А тому розширення НАТО збільшить гарантії стабільності й безпеки». Він також зазначив, що Україна є сильним учасником програми «Партнерство заради миру», яка була заініційована Сполученими Штатами для покомуністичних країн.

Підготовчі заходи щодо Закону про владу

19 квітня Верховна Рада доручила Узгоджувальній комісії підготувати друге читання Закону про владу з урахуванням вже схвалених статей. Крім того, Узгоджувальній комісії доручено всі статті Закону, які не суперечать нормам діючої Конституції України, викласти у редакції Конституції.

Згідно з рішенням парламентарів, усі Постійні комісії Верховної Ради можуть вносити свої пропозиції до повторного другого читання законопроекту.

Президент Леонід Кучма двічі зустрічався з народними депутатами — представниками різних груп і фракцій парламенту з приводу долі Закону про владу. Перша зустріч відбулася 14 квітня, а друга — 19, безпосередньо перед ухваленням рішення про повторне читання.

Голова Узгоджувальної комісії Василь Дурдинець підкреслив у інтерв'ю журналістам, що члени комісії «зроблять все можливе» для того, щоб Закон про владу був остаточно схвалений парламентом.

Представники Адміністрації Президента не настільки оптимістично висловилися з приводу долі Закону про владу. Пресовий секретар Президента Михайло Дорошенко підкреслив на брифінгу 19 квітня, що розгляд Закону про владу «був навмисно затягнутий лівою більшістю парламенту».

А 18 квітня депутати, розглянувши повноваження Президента України, ухвалили статтю 21, згідно якої Президент України є главою держави і главою державної виконавчої влади. В ухваленій статті сказано, що Президент як глава держави представляє Україну як у внутрішньо-державних, так і в зовнішніх відносинах.

Президент України, як глава державної виконавчої влади, здійснює цю владу через очолюваний ним Уряд — Кабінет Міністрів України та систему центральних і місцевих органів державної виконавчої влади. Голова Узгоджувальної комісії В. Дурдинець підкреслив, що до цієї статті Закону депутатами було внесено 27 полярних пропозицій. Багато парламентарів наполягало на тому, щоб Президент безпосередньо очолив Кабінет Міністрів.

«В ідеалі дійсно доцільно, щоб Уряд очолював Президент», — підкреслив В. Дурдинець. «Але в нинішніх умовах це неможливо», — наголосив він.

Депутати схвалили в другому читанні статтю 22 Закону про владу, згідно якої Президентом України може бути обраний громадянин України у віці від 35 до 65 років, який мешкає в Україні не менш як 10 останніх років перед його обранням і володіє державною мовою.

У той же час на доопрацювання в Узгоджувальну комісію було відправлено значну частину статей, що стосуються повноважень Президента. Зокрема, стаття 24, якою Президентів надавалося право формувати новий склад Уряду та призначати прем'єр-міністра у місячний термін після вступу на посаду або з дня відставки попереднього складу Кабінету Міністрів.

Під час другого читання не отримала підтримки депутатів стаття 24 законопроекту, згідно з якою Президентів надавалося право розпустити Верховну Раду після консультацій з депутатськими групами та фракціями, якщо вона двічі підряд не прийме рішення щодо програми діяльності новоствореного Уряду або протягом трьох місяців не ухвалить Закон України про Державний бюджет після його подання Президентом у встановленому порядку. Цю статтю депутати відправили до Узгоджувальної Комісії на доопрацювання, хоча ухвалили поправку до неї, внесену від бюджетної комісії Верховної Ради. Згідно ухвалені поправки, Державний бюджет України мусить бути поданий також на основі Закону «Про бюджетну систему України», який парламент уже схвалив у першому читанні.

На доопрацювання в комісію було відправлено розділи 8 та 9 Закону у версії Узгоджувальної комісії. У розділі 8, який охоплював правовий статус місцевих органів державної виконавчої влади та місцеве самоврядування, передбачалося скасування районних та обласних Рад і створення натомість обласних та районних адміністрацій. Ради, за версією Узгоджувальної комісії, повинні б існувати тільки на сільському та селищному рівні.

Голови адміністрацій, які згідно з версією Узгоджувальної комісії мали б призначатися Президентом, діставали право скасовувати рішення голів селищних, сільських та районних Рад у містах. Звичайно, фракції комуністів та соціалістів у парламенті, які наполягали на внесенні змін до Конституції у разі схвалення Закону про владу, не могли погодитися з урізуванням функцій Рад.

У процесі другого читання депутати розглядатимуть ті статті Закону про владу, які були відправлені на доопрацювання до Узгоджувальної Комісії.

Крім Закону про владу, депутати заслухали 20 квітня інформацію виконуючого обов'язки першого віце-прем'єр-міністра Івана Кураса про заходи, які плянуються в рамках святкування 50-річчя перемоги у Другій світовій війні. І. Курас повідомив, що 9 травня відбудеться марш ветеранів т. зв. «Великої Вітчизняної війни» Хрещатиком. «Причому, — підкреслив він, — усі паради відбуватимуться під державними прапорами Української держави».

Деякі представники комуністичної фракції парламенту пропонували, щоб святкування відбувалося під червоними прапорами вже неіснуючої держави.

Парлямент не відреагував на пропозицію члена парламентської групи Конгресу Українських Націоналістів Петра Швидкого визнати УПА воюючою стороною і прирівняти воїнів УПА у пільгах і статусі до ветеранів т. зв. «Великої Вітчизняної війни». Голова Верховної Ради Олександр Мороз по-блюзнірськи заявив, що 9 травня мусить стати «днем національного примирення в Україні».

У той же день, 20 квітня, депутати під тиском соціалістів ухвалили Постанову «Про введення в дію Закону „Про оплату праці“». Цей Закон Верховна Рада схвалила у березні. Тоді ж парламентарі висловилися за те, щоб Закон був уведений в дію після прийняття Державного бюджету на 1995 рік. Державний бюджет уведений у дію. І грошей на соціальний захист населення в ньому не так уже й багато.

Постановою, схваленою 20 квітня, депутати підтвердили, що мінімальна платня визначатиметься на основі тарифної угоди між представниками профспілок, Урядом та власниками підприємств.

Кабінет Міністрів пропонував, щоб мінімальна платня була не меншою від сукупного доходу на одного члена сім'ї в сумі 1 млн. 730 тис. крб. У той же час Парляментська комісія з питань соціального захисту населення пропонувала, щоб мінімальна платня була не нижчою від межі малозабезпеченості, яка встановлена Міністерством охорони здоров'я в сумі 3 млн. 680 тис. крб. Але депутати так і не підтримали Закон «Про межу малозабезпеченості».

Про Крим у Криму, Москві і в Києві

18 квітня група в складі 42 депутатів Верховної Ради Криму заявила про своє бажання створити Верховну Раду Автономної Республіки Крим, відмежувавшись від нинішньої Верховної Ради Криму. В кримському парламенті зараз 98 депутатів. 42 кримські парламентарі звернулися до Верховної Ради України з проханням визнати Верховну Раду Автономної Республіки Крим.

Член Президії Верховної Ради Криму, лідер кримсько-татарської фракції «Курултай» у кримському парламенті Рефат Чубаров підкреслив, що поштовхом до створення Верховної Ради Автономної Республіки Крим і відмежування від нинішнього законодавчого органу півострова послужили дії Голови Верховної Ради Криму Сергія Цекова та його прихильників, які, за словами Р. Чубарова, підштовхують Крим «до розпалювання ворожнечі на півострові».

42 кримські парламентарі також зазначили, що вони заявили про створення Верховної Ради Автономної Республіки Крим, прагнучи перешкодити розпускові нинішньої Верховної Ради Криму. Кримські депутати натомість прагнуть зруйнувати Верховну Раду Криму «шляхом ізоляції значної кількості депутатів від політики, яку проводить керівництво нинішньої Верховної Ради Криму».

Голова Верховної Ради Криму С. Цеков у своїй промові в Російській Думі 14 квітня критикував центральну українську владу за порушення прав людини в Криму. Голова Верховної Ради Криму закликав Росію вжити економічних санкцій проти України після того, як Верховна

Рада України ухвалила 17 березня рішення про скасування кримської Конституції та статусу Президента Криму.

Член Меджлісу кримсько-татарського народу, депутат Верховної Ради Кримської Автономії Надір Якіров підкреслив в інтерв'ю кореспондентові УІС, що станом на 21 квітня 42 депутати кримського парламенту підписали заяви про перехід до Верховної Ради Криму і відмежувалися від дій нинішнього керівництва Криму. «Але ще принаймні 7 кримських парламентарів вагаються і не вирішили, кого підтримувати», — сказав Н. Якіров.

У своїй заяві про створення Верховної Ради Автономної Республіки Крим 42 депутати підкреслили, що вони визнають Конституцію України та рішення українського парламенту про скасування статусу Президента Криму та кримської Конституції. А вже 19 березня делегація у складі 28 депутатів Верховної Ради Криму прибула з візитом до своїх колег у Києві. Вони зустрілися з Головою Верховної Ради України Олександром Морозом та його заступником Олександром Ткаченком, а також взяли участь у закритому засіданні Президії Верховної Ради України.

Після відвідин українських можновладців кримські «розкольників» наполягали, за словами учасниці поїздки, кримського депутата Лілії Буджурової, на розгляді «кримського питання» в режимі закритого засідання Верховної Ради України.

Український парламент, провівши закриті засідання 20 квітня, ухвалив льояльну й нерішучу заяву з приводу звернення значної кількості депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

У заяві говориться, що діяльність Верховної Ради Криму і характер дій її керівництва після прийняття парламентом України рішень щодо впорядкування законодавства, яке регулює статус Автономної Республіки Крим, засвідчили про відсутність «конструктивності й послідовності» в діяльності вищого органу законодавчої влади Криму.

«Верховна Рада України підтримує активне бажання значної частини депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим відмежуватися від дій керівництва Верховної Ради Криму», — говориться в заяві. Український парламент, згідно тексту заяви, підтримує наміри частини кримських депутатів «організувати плідну роботу з розв'язання існуючих в Автономії проблем».

Боротьба з організованою злочинністю

За кожним організованим злочинним угрупованням у Криму, які налічують 100 і більше членів, стоять конкретні посадові особи. До такого висновку дійшли члени Парламентської комісії з питань боротьби з корупцією та організованою злочинністю після 4-денного перебування в Автономній Республіці Крим. Заступник голови комісії Іван Білас та її члени Микола Петренко і Михайло Ратушний вивчали ефективність застосування правоохоронними органами Криму законодавства, спрямованого на боротьбу з організованою злочинністю.

До такого законодавства, за словами І. Біласа, відноситься Закон «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 року, минулорічні укази Президента Л. Кучми, а також Закон «Про запобіжне чи превентивне затримання особи», дія якого була продовжена на півроку Верховною Радою України.

«В цілому працівники правоохоронних органів Криму, а саме Прокуратура, Міністерство внутрішніх справ і Служба Безпеки України надзвичайно стурбовані тією криміногенною ситуацією в Криму, від якої в першу чергу страждають рядові громадяни півострова», — сказав І. Білас. Він повідомив журналістів під час пресової конференції 16 березня, що в Кримській Автономії триває серія вибухів, які зараз уже стосуються до перших осіб уряду Криму.

І. Білас звернув увагу також на те, що 6 березня робочою групою Міністерства внутрішніх справ, що працює зараз в Автономній Республіці Крим, мешканці Севастополя Сергій Плотніков та Микола Бахмацький спробували обійти контрольно-пропускний пункт і пронести вибухові засоби кустарного виробництва.

За свідченням І. Біласа, вибухові пристрої з дистанційним управлінням були виготовлені з тротилу 40-річної давності. Вага тротилової маси в одному такому пристрої становить 400 грамів, а 800 грамів тротилу, за висновками експертів, можуть ущент рознести танк. Використовуючи такі вибухові пристрої, бандитські угруповання ворогують одне з одним, залякуючи людей.

У члена Комісії з питань боротьби з корупцією та організованою злочинністю, народного депутата М. Ратушного склалася думка, що в Криму «під прикриттям сепаратизму відбувається розгрупування всяких політичних подач і відкрите, неприховане зрощення кримінальних елементів з владними структурами».

«Про це знають мешканці Криму, і це відбувається настільки безсоромно, що ситуація в Криму переходить у чисто кримінальну площину», — підкреслив М. Ратушний. Він наголосив, що сьогодні вже можна говорити про «кримінальний острів Крим». Для підтвердження своїх слів депутат продемонстрував журналістам копію газети «Вечірній Севастополь» від 6 березня 1995 року із записом розмови між мером Севастополя Семьоновим та «вором в законі» Поданєвим, який був убитий і похований на братському цвинтарі учасників російсько-турецької війни.

Зустрічаючись на дачі Поданєва, голова Севастопольської міської Ради та кримінальний авторитет вирішували питання «кого убрать», а також питання розподілу влади й власності.

М. Ратушний повідомив журналістів, що базу відпочинку «Ізумруд» у Криму було продано лише за 150 млн. крб., а півкілометра пляжу — за суму, еквівалентну 300 долям, і нафтобаза під Севастополем також фактично продана.

У цьому контексті М. Ратушний підкреслив, що «комусь в Україні вигідна закритість чи псевдозакритість «руського города Севастополя», якоїсь префектури Москви» (Севастополь є містом республікан-

ського підпорядкування із закритим статусом, реґляментованим Постановою Кабінету Міністрів 1992 року).

М. Ратушний вважає, що Севастополь не є закритим для кримінальних елементів. Він повідомив, що вже зараз народнім депутатам роздано документи про створення спеціальної, відкритої економічної зони у Севастополі, розроблені парламенською комісією з питань економічної політики, яку очолює Олег Таранов. У Криму, за словами М. Ратушного, вже розподіляють, хто буде директором цієї вільної економічної зони, а хто заступником.

«Проблеми Криму породжені в деякій мірі бездіяльністю чи відсутністю діяльності Кисва», — сказав М. Ратушний. Він також підкреслив, що Комісія з питань боротьби з корупцією та організованою злочинністю проведе незабаром розширене засідання, на якому планується заслухати звіт тих органів, які повинні боротися з організованою злочинністю.

Член Комісії, народній депутат М. Петренко, зауважив, що саме від правоохоронних органів багато в чому залежатиме розвиток подій у Криму. Він підкреслив, що на криміногенну ситуацію в Криму мають значний вплив російські військовики. Члени Комісії навели факти, коли бойові карабіни СКС продавалися всього за 300 тис. крб. Це суперечить чинному законодавству України та відомчим нормативно-правовим актам, зокрема наказові міністра внутрішніх справ, згідно якого на території України заборонено продаж бойових карабінів і володіння ними.

Секретар Комісії з питань боротьби з корупцією та організованою злочинністю Галина Старовойтова сказала, що на загострення політичного протистояння в Криму дуже вплинула невизначеність підпорядкованості органів внутрішніх справ і міліції Криму. Тепер уже це питання вирішено, і міліція Автономної Республіки Крим є підрозділом Міністерства внутрішніх справ України. Г. Старовойтова підкреслила, що зараз у Криму бандитські формування, які оголосили війну правоохоронним органам, контролюють навіть виробничі процеси. Г. Старовойтова підкреслила необхідність зміцнення правоохоронних органів Кримської Автономії.

Голова Комісії Григорій Омельченко підкреслив, що зараз в Україні розслідування діяльності асоціації «Земля і люди», очолюваної заступником голови Верховної Ради Олександром Ткаченком, розслідування діяльності концерну «Бласко», а також справи радника Голови Верховної Ради з економічних питань Віктора Боженера, який був заарештований 6 березня, повинні стати тим Рубіконом, який треба здолати, бо в іншому разі кримінальні елементи стануть над суспільством.

Міжнародний Валютний Фонд надає Україні кредит у сумі 1,8 млрд. доларів

8 квітня Міжнародний Валютний Фонд на своєму засіданні у Вашингтоні вирішив надати Україні кредит в сумі 1,8 млрд. доларів. Планується, що 12 квітня Україна отримає 480 млн. доларів, які включають у себе другу частину (транш) виділеного раніше системного трансформаційного кредиту і 118 мільйонів з першого траншу кредиту «станд-бай».

6-відсотковий кредит «станд-бай» виділяється країнам зі слабкою економікою терміном на 10 років. Для його отримання МВФ ставить дуже жорсткі вимоги, найперше — строге дотримання дефіциту державного бюджету 3,2% до валового внутрішнього продукту.

Схваливши державний бюджет України на 1995 рік у першому читанні, Верховна Рада встановила дефіцит державного бюджету в розмірі 7,3% до розміру валового внутрішнього продукту. Українські урядовці включили тоді обслуговування зовнішнього боргу України у видаткову частину бюджету. Якби цю статтю було виключено з видаткової частини, то дефіцит, за розрахунками МВФ, прирівнювався б до 4,6%.

Після остаточного схвалення бюджету 7 квітня видаткова й прибуткова його частини були перетасовані. Верховна Рада, на пропозицію Президента, збільшила витрати на виплату зовнішнього боргу України за рахунок значного зменшення фінансування внутрішніх потреб. Це, на думку представників МВФ, надає Україні можливість зменшити дефіцит бюджету.

Плянеться, що наданий кредит буде використано для покриття платіжного балансу в Україні, а 50% від нього — для підтримки зовнішніх резервів Національного банку України. Додаткові 365 млн. доларів кредиту виділятимуться кожні три місяці до кінця першого кварталу 1996 року.

Граам Джастіс, старший представник МВФ в Україні, вважає, що виділений кредит допоможе відновити віру в українську економіку. Заступник представника МВФ в Україні Алекс Сундаков наголосив, що ухвалений Верховною Радою бюджет не дає підстав для відкладення надання кредиту Україні, хоча 29 березня на своєму засіданні він відклав виділення кредиту, оскільки не був упевнений, що український парламент схвалить у другому читанні бюджет, який би відповідав вимогам МВФ.

Але ліві сили в українському суспільстві незадоволені схваленням, на їх думку, антинародним бюджетом.

Закони України «Про статус Автономної Республіки Крим» скасовані

17 березня, розглянувши питання політико-правової ситуації в Автономній Республіці Крим, Верховна Рада України ухвалила Постанову, згідно з якою скасовуються Закони України «Про статус Автономної Республіки Крим» та «Про розмежування повноважень між органами державної влади України та Республіки Крим», схвалені парламентом у 1992 році.

Натомість депутати схвалили Закон «Про Автономну Республіку Крим», запропонований парламентською Комісією з питань правової політики і судово-правової реформи. Згідно з цим законом, Автономна Республіка Крим є адміністративно-територіальною автономією у складі України. Згідно статті 5 Закону, Автономна Республіка Крим з питань, віднесених до її відомої, має право приймати законодавчі акти, які не повинні суперечити Конституції України, цьому Законові та іншим законам України.

Дев'ята стаття Закону «Про Автономну Республіку Крим» передбачас, що Республіка Крим має право вступати у відносини з органами інших держав та міжнародними організаціями лише в галузях економіки, охорони навколишнього середовища і культурної співпраці.

Законом також передбачено, що органом законодавчої влади Автономної Республіки Крим є Верховна Рада Криму, яка також має право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України. Органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим є уряд Криму.

Протиріччя викликали 12 і 13 статті Закону «Про Автономну Республіку Крим». 12 стаття передбачала створення Представництва Президента України в Криму, яке б утворювалося Президентом України. 13 стаття наділяла представника Президента в Криму правом візування протягом 15 днів усіх законодавчих актів, ухвалених парламентом Криму.

Народний депутат Леонід Кравчук підкреслив під час пленарного засідання парламенту 17 березня, що інститут представника Президента в Україні був створений і скасований іншими окремими законами, а тому цей інститут не може бути встановлений у Криму Законом «Про Автономну Республіку Крим». На пропозицію колишнього Голови Верховної Ради, народного депутата Івана Плюща, статті 12 і 13 були вилучені з ухваленого 17 березня Закону. Вони будуть включені до окремого законодавчого акту, який Верховна Рада розгляне пізніше.

17 березня депутати схвалили також Постанову, згідно з якою скасовується Конституція Автономної Республіки Крим, ухвалена Верховною Радою Криму 6 травня 1992 року, а також закони Автономної Республіки Крим «Про Президента Республіки Крим» та про «Вибори Президента Республіки Крим», а також цілий ряд інших законодавчих актів Кримської Автономії, які суперечать чинній Конституції України. Практично був скасований інститут Президента Криму. В першому читанні були схвалені зміни й доповнення до глави 7-1 Конституції України, яка стосується Автономної Республіки Крим.

Того ж дня, 17 березня 1995 р., Верховна Рада своєю постановою запропонувала Верховній Раді Автономної Республіки Крим та місцевим Радам провести вибори депутатів і голів місцевих Рад у повній відповідності з законодавством України. Як відомо, Верховна Рада Криму ухвалила в січні 1995 року свій Закон про вибори депутатів і голів місцевих Рад.

Генеральній Прокуратурі України доручено здійснювати постійний нагляд за дотриманням виборчого законодавства України під час проведення виборчої кампанії в Криму та інформувати про це ВР України.

Всі ці рішення Верховна Рада України схвалила, заслухавши доповідь Юрія Кармазіна, голови Тимчасової депутатської комісії щодо вивчення політико-правової ситуації в Криму. Він заявив, що, незважаючи на постанови Верховної Ради від 22 вересня 1994 р. та від 17 листопада 1994 р., які передбачали приведення Кримського законодавства у відповідність із Конституцією й законодавством України, ніяких кроків з боку Верховної Ради Криму не було зроблено. «Президентські структури Криму абсолютно не сприяють стабілізації

обстановки в Криму, а Юрій Мешков ухвалює популістські укази», — підкреслив Ю. Кармазін. Тимчасова депутатська комісія, за словами Ю. Кармазіна, від 5 лютого 1995 р. співпрацювала з робочою групою Президії Верховної Ради Криму з питань приведення законодавства Автономної Республіки Крим у відповідність із законодавством України. Ю. Кармазін підкреслив також, що депутатська комісія прийшла до висновку, що назріла потреба конкретизувати статус Автономної Республіки Крим. Задля цього й було ухвалено Закон «Про Автономну Республіку Крим».

17 березня Верховна Рада України ухвалила також постанову, якою скасувала Постанови, ухвалені Верховною Радою Криму 12 січня 1995 року «Про регіональне відділення Фонду державного майна України в Автономній Республіці Крим» та «Про об'єкти державної власності в Республіці Крим і майно загальносоюзних громадських організацій, розташованих на території Автономної Республіки Крим», якими фактично передбачалося створення структур Фонду державного майна Криму окремо від Фонду державного майна України. «Як відомо, створення регіонального відділення Фонду державного майна України в Автономній Республіці Крим весь час блокувалося Верховною Радою та урядом Криму», — підкреслив Ю. Кармазін.

Даною Постановою також доручено Генеральному прокуророві України вирішити питання про порушення кримінальної справи проти Ю. Мешкова, дії якого носять ознаки злочину, передбаченого ст. 166 Кримінального кодексу України (перевищення влади або службових повноважень).

Голова Верховної Ради України Олександр Мороз повністю підтримав рішення парламенту про скасування Конституції Криму та інституту Президента в Криму. Він назвав «дзеркалом недосконалості правового визначення Криму» Президента Ю. Мешкова. Однак О. Мороз заявив, що рішення Верховної Ради про автономію Криму, прийняті у 1992 році, були єдино правильними, оскільки тоді Крим міг би опинитися у складі іншої держави.

Голова Верховної Ради Криму Сергій Цеков висловив рішучий протест у зв'язку з розглядом Верховною Радою України питання про скасування кримської Конституції та інституту Президента в Криму, зокрема через непоінформованість кримської сторони. «Ми дізналися про можливі рішення Верховної Ради України тільки за десять хвилин до їх схвалення», — сказав С. Цеков під час засідання Верховної Ради України 17 березня.

«Рішення, схвалені українським парламентом, є для нас несподівано безпрецедентними і сприятимуть загостренню відносин між Республікою Крим та Україною», — заявив С. Цеков в інтерв'ю журналістам 17 березня. Він також зазначив, що рішення українського парламенту можуть викликати непередбачувану реакцію в Криму. С. Цеков також підкреслив, що вирішувати питання відносин між Україною та Кримом в умовах загострення ситуації неможливо.

Президент України Леонід Кучма, який був присутній на сесії Верховної Ради 17 березня, підтримав усі рішення українського парла-

менту щодо Криму. В своєму виступі на сесії Верховної Ради Л. Кучма заявив, що сепаратизм стоїть на першому місці в роботі кримської влади, і саме це може призвести до непередбачуваних наслідків, про які заявив С. Цеков.

Л. Кучма також підкреслив, що ні законодавчу, ні виконавчу владу України не можна звинуватити в тому, що вони не робили кроків назустріч Верховній Раді Криму. Він закликав усіх працювати для України.

Посол Росії в Україні Леонід Смоляков повідомив журналістів в інтерв'ю 17 березня, що він не готовий сказати про офіційну реакцію російського уряду на ухвалення Верховною Радою України рішень стосовно Криму.

Едіт БОГАЦЬКА

НАУКА, ОСВІТА І ПРОЦЕСИ ДУХОВОГО ВІДРОДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Твори світової наукової класики українською мовою

16 березня в Українському Домі відбулася презентація спільної програми видань літератури з філософії, економіки, політики Інституту управління і самоврядування (ІУС) при Кабінеті Міністрів України та видавництва «Основи». На стендах у «Кобзаревій світлиці» було представлено філософську, політичну, художню літературу, наукові праці з економіки, менеджменту та державного управління. Серед авторів переважали світові імена: Евріпід, Гельвецій, Ф. Ніцше, Ортега-і-Гасет, Е. Роттердамський, Ж. Сартр, Ф. Моріак, Й. Гайзінга, М. Вебер та ін. За часів совєтської влади цих авторів видавало хібащо московське видавництво «Мисль», і той глибокий інтелектуальний потенціал, який був вироблений у світі, дуже мало доходив до України, а якщо й доходив, то тільки російською мовою.

Ідея створення видавництва виникла два роки тому, коли велика група української інтелігенції мріяла й дискутувала про те, що було б добре створити наукове видавництво, яке б випускало у перекладі на українську мову класичні наукові праці, щоб створити умови для безпосереднього доступу до західних класиків і до сучасних авторів в галузі економічних і політичних наук, у сфері державного управління тощо. Це неодмінно мало б відіграти важливу роль у вихованні нової інтелектуальної еліти — нових українських політиків, науковців, державних чиновників. Нині ця мрія стала реальністю: вже випущено 50 книжок і незабаром має вийти ще 50. Відкриваючи вечір, голова Ради директорів видавництва Богдан Кравченко назвав «Основи» чи не найголовнішим науковим видавництвом в Україні, адже тепер щотижня з'являється нова книжка.

Успіхові видавництва сприяло багато чинників. Серед них надзвичайно важливим є те, що «Основи» мають підтримку від багатьох різних

установ і фондів: Фонд «Відродження», швейцарський фонд, залучений Богданом Гаврилишиним; багато книжок видано завдяки допомозі уряду Франції; є підтримка від уряду Сполучених Штатів, а також від деяких американських фірм. Це допомогло так розгорнути видавничу справу, що книжки «Основи» недорогі й доступні масовому читачеві.

Особливу увагу присутніх було звернено на видання серій книжок, які «Основи» випускають разом з ІУС. Коли два роки тому було засновано ІУС, не вистачало підручників. Навчання з деяких дисциплін, особливо з економічних наук та бізнесу, відбувалося майже на середньовічній науковій базі. Тому було вирішено розпочати серію підручників, переважно чужоземних спеціалістів з економіки та менеджменту, перекладених на українську мову. І канадський уряд, що підтримував фінансово й організаційно функціонування ІУС, погодився на те, щоб частину коштів використати на випуск підручників та навчальної літератури. Згодом і українські вчені прилучилися до написання необхідних праць: в «Основах» побачили світ твори В. Шаповала, І. Розпутенка, Л. Ковалю, О. Забужко та ін.

На презентації в Українському Домі великою увагою користувався двотомний збірник історичних есеїв Івана Лисяка-Рудницького, визначного українського вченого, професора Альбертського університету, людини, яка є представником клясичного лібералізму. Його твори видано спільно з Канадським інститутом українських студій та Національною Академією наук України.

Колектив видавництва очолює д-р О. Логвиненко, перекладач і менаджер, який залучив до роботи найкращих перекладачів і редакторів, що значно визначає успіх усієї справи, адже не таємниця, що побутує фальшива думка, начебто українська мова непридатна бути мовою науки: мовляв, чогось там у ній бракує, і термінологічно вона нерозвинена. Ця думка ще й досі поширена серед певної частини вчених, приміром, серед деяких фізиків, які не вважають за необхідне створювати Українську фізичну енциклопедію — мовляв, і російської досить. Видавництво «Основи» зуміло побороти цей стереотип мислення, і в його виданнях оживає та вдосконалюється науковий стиль української мови. Про це, зокрема, говорив на презентації директор Міжнародної школи україністики, депутат Верховної Ради Ігор Остап.

«Наше майбутнє дуже просте, — наголосив пан Кравченко, — будемо видавати ще більше книжок». Серед майбутніх видань: «Діалоги» Платона, «Про державу» і «Про закони» Цицерона, «Сповідь» Святого Августина, «Листи до Люцілія» Сенеки, «Історія західної філософії» Б. Рассела, «Вступ до політології» Ж. Бодвена і багато інших книжок з філософії, історії, політології, економіки, державного управління, фінансів, художньої літератури, лінгвістики тощо, в тому числі й українських авторів.

Нині навколо «Основа» гуртується національна інтелігенція, наче б назва видавництва перекинула місток до журналу «Основи», який виходив у 20-ті роки нинішнього століття, гуртуючи навколо себе тогочасну українську еліту. Хочеться бачити в цьому певний знак неперервності української культури.

На презентації в Українському Домі виступили посол Канади в Україні Матіс, директор ІУС д-р Б. Гаврилишин, а серед гостей були народні депутати, представники посольств, наукової громадськості столиці, видавці, журналісти. Це було наче невелике свято серед досить непевного сьогодніня.

Вирішення національностевих проблем вимагає часу, досвіду і коштів

Дня 16 березня у Міністерстві України в справах національностей, міграції та культів відбулася пресова конференція на тему: «Правові засади діяльності міністерства: стан, проблеми, перспективи». Основним доповідачем на ній був заступник міністра Олександр Гашинський, а також керівники управлінь.

Міністерство є центральним органом державної виконавчої влади, яке бере участь у виробленні та забезпечує реалізацію державної політики України у сфері міжнаціональних відносин, прав національних меншин, міграційних процесів, а також взаємовідносин держави з релігією і Церквами.

Якщо говорити про діяльність міністерства, зазначив О. Гашинський, то правову базу для роботи у тих сферах, які віднесені до його компетенції, вже створено. Ухвалено закони України «Про громадянство», «Про правовий статус іноземців», «Про порядок виїзду і в'їзду в Україну громадян України», «Про біженців», «Про свободу совісті та релігійні організації», а також Державна програма сприяння поверненню осіб, депортованих за національними ознаками. Нині в міністерстві триває робота над проектом закону «Про іміграцію», а також над розробкою програми «Українська діаспора». За участю міністерства в черговий раз доопрацьовується проєкт Деклярації прав громадян, юридичних осіб та історичних спільностей людей, які були незаконно порушені у період між 1918 і 1991 роками.

На пресовій конференції було зазначено, що на території України серед 51 мільйона її громадян мешкає 14 млн. неукраїнців, що складає 133 етнічні групи. Приблизно 7 млн. українців живуть у країнах колишнього СРСР і ще 7-8 млн. — в інших країнах світу.

Існує проблема юридично точного визначення термінів. Приміром, терміни «громадянин» та «іноземець». «Народ» і «меншини». Як визначити співвідношення між ними? Надзвичайно складною є проблема узгодження термінів «громадянин» і «національність». Термін «репатріяція» юристи трактують як «повернення громадян у країну громадянства», а на практиці його часто розуміють як переселення на етнічну батьківщину пращурів, тобто зовсім інше розуміння речей. «Біженці» чи «переселенці», «нацменшини» і їхні представники. «Ми блукаємо в хащах права, — зауважив О. Гашинський, — бо терміни невизначені: є вимушені переселенці, є етнічні біженці, — це одне й те саме і водночас зовсім різні категорії. Ми однозначно стоїмо на позиціях пошуку гармонійної рівноваги різних етнічних груп, але

слід створити також реальні й надійні способи стримання проявів ксенофобії в державі. Труднощі виникають тому, що не відпрацьована законодавча база на вищих рівнях правового поля — Конституція України. Якби вона була, можна було б створити концепцію основних напрямків діяльності в галузі формування міжнаціональної злагоди й миру в суспільстві».

В Україні маємо досить складну палітру релігійного життя, а держава зобов'язалася не втручатися в діяльність релігійних об'єднань, а сприяти вирішенню їхніх проблем. Тому виконання цієї функції для міністерства надзвичайно складне. В Україні зареєстровано 70 конфесій і понад 19 тисяч релігійних об'єднань. І цей процес триває. Після тотальної заборони релігії за часів панування комуністичної ідеології настала тотальна всюдозволеність на фоні активної закордонної місіонерської діяльності. Тому релігійна обстановка загострюється: навіть серед релігійних общин виникають конфлікти, які можна пояснити процесами перерозподілу сфер впливу.

Міністерство національностей плянує розробити Концепцію державної політики України щодо релігії та Церков і забезпечити її реалізацію; буде відпрацьовано механізми вирішення майнових суперечок між релігійними громадами. Незабаром мають бути внесені зміни до Закону України «Про свободу совісти та релігійні організації», зокрема у ст. 24, яка регулює в'їзд та впорядкування релігійної діяльності на території України представників закордонних релігійних центрів і організацій. Потребують удосконалення процеси реєстрації статутів релігійних центрів, управління монастирів і братств. Вже дещо зроблено в цьому плані, проте необхідно набувати досвід і після цього продовжати роботу.

Відомо, що в Крим повернулося майже 240 тисяч кримських татарів. Всі згодні з тим, що треба займатися організованим поверненням українців, які були депортовані в різні часи в різні краї, а також німців, болгарів, вірменів, греків. Для компенсації хиб правового врегулювання цих проблем зроблено немало: працюють Міжурядова комісія у справах депортованих народів, Українсько-німецька комісія, опрацьовуються проекти міжнародних угод з державами СНД щодо влаштування депортованих. Однак це надзвичайно складні проблеми, й, окрім України, жодна з країн СНД не ратифікувала ці угоди, і весь тягар улаштування (а за кордоном не менше 250 тисяч неукраїнців чекає можливості повернутися сюди) лягає на бюджет держави. Приміром, щоб якось просунути процес влаштування депортованих татарів, на 1995 рік треба щонайменше 13 трлн. крб., а державний бюджет передбачає лише 1 трлн крб.

На пресовій конференції було названо приблизну цифру іноземців, які нині без будь-якого статусу мешкають в Україні — їх понад 300 тисяч. Країна їх годує, вони користуються електроенергією, водою, всім тим, що дотується за рахунок податків громадян України. Іноземці вимагають статусу біженців, але органи влади не можуть вирішити цих питань, бо не схвалено Закону про іміграцію. Все це вносить додаткові напруження в суспільство.

В Україні створено Товариство Нестора-літописця

Міністерство юстиції України зареєструвало нову громадську організацію — Товариство Нестора-літописця. По-суті, це відтворення історичного товариства того ж найменування, яке існувало в Києві на зламі сторіч і об'єднувало у своїх структурах провідних істориків України. Це було елітарне, немасове, академічне товариство, члени якого раз на рік збиралися на конференції і виступали на них зі своїми науковими доробками. Їхні доповіді друкувалися у спеціальних випусках журналу «Читання в історичному товаристві „Нестора-літописця“». З 80-х років XIX ст. до початку XX ст. виходив журнал «Київська старовина», який хоча й не був формально органом Товариства, але також залюбки друкував найбільш цікаві дослідження.

Товариство Нестора-літописця проіснувало від 70 років XIX ст. до початку XX ст., а потім зникло, як і багато чого зникло в українській науці й культурі, коли почалося «нове життя». Отже, впродовж 70 років совєтської влади в Україні подібного історичного товариства не було.

Порівняно з XIX ст., організаційна структура української науки значно змінилася: з'явилася потужна Академія наук УРСР, якій нині надано статус Національної, а також багато вищих навчальних закладів історичного профілю, що працюють у системі Міністерства освіти. Здавалося б, що нагальної потреби для створення ще якогось особливого товариства наче й немає. Але відомо, що в діаспорі, зокрема в Канаді та США, функціонує товариство «Український історик», в надрах якого останнім часом виникла ідея створити свої філії в Україні. Проте вітчизняні історики вирішили, що це було б ненормальним явищем: якщо створювати в Україні, то не філію, а справжнє товариство на зразок того, яке було колись. Тим паче, що чотири роки тому відроджено журнал «Київська старовина», тобто друкований орган Товариства вже існує.

Проте, зрозуміло, що наміри істориків з діаспори стали лише поштовхом для створення Товариства Нестора-літописця, а головна причина полягає в іншому. В Україні є багато організаційних структур, які об'єднують істориків, але попри те цілий ряд ділянок історичної науки не розроблялося раніше й не розробляється зараз — за совєтських часів через одні причини, нині — через інші. А оскільки Товариство Нестора-літописця є громадською організацією, незалежною від офіційних структур, воно може дозволити собі те, чого не дозволяє собі офіційна наука. Директор Інституту археології НАНУ проф. Петро Толочко передбачає, що це Товариство не буде масовим: воно гуртуватиме навколо себе провідних істориків, археологів, археографів, джерелознавців, представників інших фахових спеціалізацій, тобто всіх тих, хто пов'язаний з усім комплексом історичної науки про Україну. Це не означає, що членами Товариства будуть тільки дипломовані вчені — академіки, доктори та кандидати наук. Це може бути, приміром, і краєзнавець, який веде наукову роботу на високому професійному рівні.

Як і колись, відбуватимуться щорічні зустрічі-конференції, де члени Товариства ділитимуться своїми пошуками і відкриттями в галузі

історії України від найдавніших часів до сьогодення, а результати їхньої праці матимуть першочергове право друкуватися на сторінках щорічників «Київська старовина» та «Читання в історичному товаристві „Нестора-літописця“», який також буде відроджено на зразок того, що виходив колись.

Товариство не розраховує на фінансову підтримку офіційних державних структур. Головні сподівання пов'язані зі спонсорами. Вже є певний досвід такої роботи, адже «Київська старовина» виходить у світ завдяки спонсорській допомозі різних організацій: це й банки України, і промислові підприємства; міністерства культури та освіти, Національна академія наук виділяють дещо зі своїх позабюджетних коштів. Окрім того, в планах Товариства є намір налагодити власну видавничу діяльність.

На установчій конференції в Києві були присутні понад 70 осіб, запрошених з різних регіонів країни та з різних установ — академічних, освітянських, краєзнавчих. «Ми об'єднали вчених-істориків, розпорошених у наукових закладах різного підпорядкування — НАНУ та вищої школи, щоб надати їм можливість спілкуватися — на сьогодні це є дуже важливою і корисною справою, — сказав президент новоствореного об'єднання Петро Толочко. — Товариство організовано не заради задоволення лише професійного інтересу: певною мірою це є ще одним символом відродження України, відродження її пам'яті, духовости, і якщо професійно й кваліфіковано будуть досліджувати і популяризувати історію України, це принесе державі велику користь, насамперед для відродження свідомости й самосвідомости українського народу».

Україна готується до відзначення 400-ліття від дня народження Богдана Хмельницького

23 березня в Києві під головуванням віце-прем'єр-міністра з гуманітарних питань Івана Кураса відбулося засідання організаційного комітету з підготовки до святкування 400-ліття від дня народження Богдана Хмельницького, яке припадає на грудень 1595 року (ймовірно, що гетьман народився 27 грудня: при народженні він отримав ще й друге ім'я — Зиновій, яке у календарі релігійних свят припадає саме на цей день). Проте ювілейні заходи почнуться вже навесні і відбудуватимуться протягом усього 1995 року.

Святкування річниці славного гетьмана передбачає низку заходів, серед яких виготовлення плякатів, значків, міжнародні та загальноукраїнські наукові конференції. На честь ювілею буде відлито медалью.

Значна частина святкових заходів проходитиме в Чигирині, який майже 20 років був столицею українських гетьманів: звідси гетьмани Богдан Хмельницький і Петро Дорошенко підтримували зв'язки із зовнішнім світом, керували державою. Зараз здійснюється великий комплекс робіт для впорядкування міста: прокладається каналізаційна мережа, газові та водогінні магістралі. Тривають реставраційні роботи та археологічні розкопки, початі кілька років тому. В Чигирині

буде створено Музей козацтва, реставровано одну з веж фортеці, розташованої на Богдановій Горі. Впорядковується великий козацький цвинтар: треба перемістити та з почесними перепоховати тлінні рештки козаків.

Великі роботи тривають також у Суботіві. Тут заплановано зробити павільйон-реконструкцію будинку Богдана Хмельницького; відреставрувати Іллінську церкву, в якій, зокрема, поновлюється іконостас.

Значною науковою подією стане запланована на жовтень міжнародна конференція, на яку вже запрошено вчених з Канади, США, Німеччини, Польщі, Росії, Білорусії, саме тих фахівців, котрі вивчають постать Богдана Хмельницького та його добу. А в травні на базі історичного факультету Черкаського педагогічного інституту відбудуться Всеукраїнські читання, присвячені Богданові Хмельницькому. Директор Інституту історії НАНУ Валерій Смолій повідомив, що нині масово відбуваються конференції, які організовують переважно краєзнавці. Зокрема, такі зібрання відбулися вже у Білій Церкві, Кам'янець-Подільському на Хмельниччині. Щоб надати цим конференціям ширшого звучання, організатори запрошують київських істориків, які й раніше охоче відгукувалися на подібні запрошення, а тим більше нині, коли наближається цей великий ювілей.

В Інституті історії підготовлено до друку великий збірник наукових праць, монографію «Богдан Хмельницький і його доба». Буде видано ювілейні номери «Українського історичного журналу» та «Київської старовини». Буде відновлено театральні вистави, створюється документальний кінофільм. Відбудеться ювілейний вечір і концерт у Києві. Є надія, що до того часу Верховна Рада врешті-решт ухвалить постанову про Орден Богдана Хмельницького: його опис і Положення вивчають парламентські комісії. Це має бути перший військовий орден незалежної України — нині найвищою нагородою є Почесна відзнака Президента.

У засіданні організаційного комітету під керуванням Івана Кураса взяли участь представники Національної Академії Наук, міністерств культури, освіти та фінансів, Київської міської і Черкаської обласної Рад тощо. Левова частка часу припала на обговорення гострої проблеми: де взяти гроші, щоб виконати ті заходи, які були попередньо запропоновані? Основне і єдине надходження до бюджету організаційного комітету — це гроші з державного бюджету. І хоча в нинішній скрутний час держава неспроможна на великі асигнування, віцепрезидент НАНУ Петро Толочко впевнений, що відзначення ювілею відбудеться на пристойному рівні. Впевненості цьому додає й те, що Президент Леонід Кучма взяв цю справу під свою опіку, що повинно відповідним чином вплинути на ретельність з боку чиновників, причетних до справи. До речі, на урочистому засіданні в Києві саме Президент виступить з головною доповіддю.

«Мені приємно, що ця історична дата нарешті святкуватиметься, що ця людина буде достойно відзначена в загально-українському масштабі. Більше того, цей ювілей внесено в календар ЮНЕСКО, — сказав Петро Толочко. — Адже Богдан Хмельницький — це абсолютно

непересічна особистість, можна сказати — національний геній, який практично з нічого за 5-6 років у цьому страшиному протиборстві зумів побудувати державу. Богдан Хмельницький — це одна з небагатьох історичних постатей, яка прислужилася до відродження України. Історичну помилку роблять ті, хто основний наголос і закид робить на його спільці з Росією. А з ким за тих часів можна було укласти надійний договір?».

З ініціативи Конгресу Українських Націоналістів створено нове наукове товариство

7 квітня 1995 р. відбулися установчі збори київського відділення Українського національного наукового та професійного товариства ім. Миколи Міхновського.

Голова організаційного комітету, професор Національного аграрного університету Юрій Манько виголосив доповіді «Про сучасний стан науки в Україні і загальні напрямки її подальшого розвитку», «Пріоритетні напрямки та проєкт розвитку національної освіти», в яких окреслив загальну ситуацію в цих галузях. «Розбудова української держави, — наголосив він, — відбувається нині у надзвичайно складних і важких умовах. Через триваючий економічний занепад частина громадян зневірилася і збайдужіла до цієї величної справи, а інша навіть не приховує своїх відверто ворожих до Української держави позицій, що стає особливо небезпечним, коли такі люди посідають керівні посади».

Науковому підрозділові суспільства належить величезна роль в державному будівництві. Свого часу Микола Реріх назвав науку розумом нації, а Льюї Пастер — найважливішим втіленням могутності й сили нації. Без розвиненої науки й передових технологій незалежність держави взагалі немислима. Ось чому, визнаючи інтернаціональний характер наукових істин, не можна заперечувати національного змісту науки в кожній окремій державі. Без цього країна підпадає під інформаційну агресію, не менш небезпечну, ніж воєнна.

В Україні в науковій сфері заангажовано 311 тисяч осіб, у тому числі наукових і науково-педагогічних працівників майже 222 тисячі. Серед них 7 тисяч докторів і 70 тисяч кандидатів наук, вони об'єднані в 600 науково-дослідних інститутах і 167 вищих навчальних закладах. У Києві кожен десятий працездатний мешканець працює у сфері науки. Але, незважаючи на такий потужний потенціал, українська наука перебуває в глибокій кризі. Викликано це низкою факторів. По-перше, вона отримує коштів у 3-5 разів менше, ніж наука у розвинених країнах. Другою вадою є монополія на істину, адже й донині управління і фінанси залишаються в руках привілейованих верств керівництва НАНУ. Мало уваги приділяється розвитку фундаментальних наук. Натомість прикладна тематика навіть в системі НАНУ (яка покликана розвивати власне фундаментальні науки) становить 70-80%. Свідченням низької ефективності науки, основні вади якої перейшли від советських часів, є те, що з 350 Нобелівських премій,

присуджених за всі часи, вчені з колишнього СРСР отримали лише 2 нагороди, і серед них немає жодного українця, а громадяни США отримали 120 премій.

Ситуація особливо загострилася останнім часом, коли посилилась економічна криза. Оснащеність наукових закладів скоротилася в 4 рази; значно меншою стала кількість розробок на рівні винаходів; вдвічі зменшилася кількість публікацій, у тому числі в 3 рази в закордонних наукових журналах, а відомо, що авторитет науки підтверджується саме виходом на міжнародню арену.

До смішного низькою є соціальна захищеність українських вчених, тому вони відмовляються від роботи в науковій сфері і переходять в комерційні структури або виїжджають за кордон. За три останні роки лише з Києва емігрувало понад 900 вчених.

Не менш складною є ситуація в українській освіті. Відбувається її деідеологізація, але замість комуністичної, ще не створено нової ідеології і це призводить до виховання бездушних, зденационалізованих громадян. Великою вадою і гальмом залишається бюрократизм у підготовці наукових кадрів.

Криза в науці загрожувє державності. Про це говорили майже всі, хто виступав на установчих зборах. Проте зазначалося, що не всі вчені здатні бути циментом нації, відроджувати духовість народу. Тому має посилитися активність патріотичної частини науковців, які мають вжити всіх заходів, аби запобігти національному нігілізмові й духовому нищенню нації. І саме тому Головний Провід Конгресу Українських Націоналістів ухвалив виступити з ініціативою створення Українського національного науково-професійного Товариства ім. Миколи Міхновського, яке має консолідувати українських науковців та фахівців, спрямувати інтелектуальний потенціал на духове й суспільне відродження української нації; сприяти у придбанні досвіду в організації національної науки, а також дбати про соціальний захист учених.

У виступах зазначалося, що основна перспектива розвитку національної науки полягає в реорганізації її структури і демонополізації управління наукою. Натомість пропонується створити принципово іншу структуру. Вона повинна складатися з фахових рад (це, так би мовити, законодавча влада в науці), які вироблятимуть стратегію розвитку відповідної гілки науки, а директори й адміністрація інститутів мають запроваджувати її у життя. Щоб не руйнувати того, що є, на перехідний період передбачається існування двох форм власності в науці — державної і приватної (у вигляді науково-виробничих акціонерних товариств).

Важливим напрямком діяльності Товариства буде осучаснення й демократизація процесу підготовки наукових кадрів шляхом усунення бюрократичного апарату ВАК, запозиченого з минулих часів — присуджувати наукові ступені мають ті наукові колективи, де готують фахівців. У перспективі — вся вища школа має бути зосереджена в університетах, які будуть об'єднані з провідними галузевими інститутами. Це дасть можливість створити здорову конкуренцію між навчальними закладами.

В установчих зборах взяли участь 35 осіб, серед яких 9 докторів наук і 21 кандидат. Вони затвердили статут Київського відділення Товариства, а також обрали керівні органи. Головою став професор Іван Веселовський, який сказав, що «в основу роботи Товариства буде покладено патріотизм учених, і це є те головне, що відрізнятиме його від інших товариств. У Товаристві ми знайдемо єднання, якого так прагне Україна».

Згідно зі статутом, робота київського відділення буде організована за науковими напрямками: працюватиме економічна секція, педагогічна, аграрна, молодіжна, культурологічна, секція міжнародніх зв'язків, — щоб кожен член Товариства міг працювати за своїм фахом і уподобаннями. Членами Товариства можуть бути не лише науковці — запрошуються фахівці й без наукових ступенів. Більше того, навіть ті, які не мають вищої освіти, але володіють значним професійним досвідом. Членами Товариства можуть бути аспіранти та студенти вищих навчальних закладів.

За час роботи організаційного комітету, який тривав майже півроку, налагоджено співпрацю із закордонними науковими товариствами, зокрема встановлено контакти із закордонними осередками Товариства ім. Міхновського, з Товариством «Сірий степ», організованим в Омську місцевими українцями, з Новосибірською Спілкою українців, і ці контакти, без сумніву, підсилуватимуть діяльність новоствореного об'єднання.

Прийнято Ухвалу і підтверджено намір взяти участь в Установчих зборах Всеукраїнського Товариства, які мають відбутися в Києві.

Це були перші установчі збори Товариства ім. Миколи Міхновського. Впродовж короткого часу такі зібрання відбудуться в різних областях України, адже необхідно, щоб принаймні в 13 областях були створені регіональні осередки.

«Не можна спинити націю, що ламає свої кайдани, прокинувшись до життя», — ці слова Миколи Міхновського стали гаслом нової організації.

Національна комісія з питань повернення в Україну культурних цінностей

Два роки тому в Україні була заснована Національна комісія з питань повернення культурних цінностей. Вона створена при Кабінеті Міністрів, і напрямки її діяльності є засадничими в культурній політиці держави. Практичну роботу в цій галузі започаткував Леонід Кучма в часі, коли він був прем'єр-міністром: він подарував Німеччині матеріали, пов'язані з особою Гете, які довгі часи зберігалися в Київському Музеї західного й східного мистецтва. Цей подарунок справив велике враження на німецьку громадськість. Німецька преса багато писала про цю видатну подію в українсько-німецьких стосунках. Початок виявився щасливим, а дальша співпраця — плідною: дотепер країни вже обмінялися археологічними цінностями, а нещодавно Німеччина подарувала Україні велику кількість книжок.

Цей аспект є важливим розділом зовнішньої політики України, яка перед усім світом заявила про свою готовість співпрацювати в галузі повернення культурних цінностей. Голова Національної комісії Олек-

сандер Федорук підкреслює, що спочатку головне завдання комісії полягало в тому, щоб пробудити суспільну думку до розуміння нагальної потреби повернення духової спадщини українського народу, а нині дуже важливим є визначення обсягів колосальних втрат, яких зазнала Україна, щоб ставити питання про їхнє повернення перед світовою громадськістю. І хоча за два роки, на його думку, зроблено дуже мало (порівняно з тим, що треба зробити), однак уже є результати, які важко переоцінити.

Нещодавно зі Сполучених Штатів Америки надійшло повідомлення: великий шанувальник української культури Маріян Коць везе 16 пакунків різних матеріалів — це архіви Юрія Шумовського, емалі Ірини Твердохліб, картини Морозової тощо.

Для гідного вшанування 100-ліття від дня народження Василя Авраменка й увічнення його імені в Корсунь-Шевченківському створюється меморіальний музей; на могилі мистця буде встановлено погруддя; в Національній академії наук буде створено архівні масиви. Дуже важливим є утвердження його імені в українській культурі, адже в галузі хореографії він був одним з головних провідників — його ім'я і хореографічна школа були знані в усьому світі. Актуальним є питання відродження традицій Василя Авраменка. У зв'язку з цим на Черкащині будуть відкриті хореографічні школи, відбудуться фестивалі його імені, видана монографія, яку він присвятив українському народньому танцю.

Багато уваги приділяється постаті Григорія Крука, видатного майстра української скульптури: необхідно донести його ім'я та велич до світової і вітчизняної мистецької публіки. Вже відбулося кілька конференцій, зокрема в Івано-Франківську, на тему «Григорій Крук і європейська пластика середини ХХ сторіччя».

У Херсоні відбулася наукова конференція, присвячена 100-річчю всевітньо відомого (але абсолютно забутого на Батьківщині) українського художника-абстракціоніста Михайла Андрієнка. З Парижу надійшли в Україну його картини та інші твори, які передано до Херсонського музею.

Великою подією стало привезення архіву, мистецької і меморіальної спадщини Олександра Довженка. Нові матеріали зберігатимуться в Сосницькому меморіальному музеї та в Архіві-музеї літератури й мистецтва України.

В Лондоні живе відома українська поетеса й художниця Галина Мазуренко. До Національної комісії надійшла її спадщина, і зараз багато робиться для популяризації її творчості. Зокрема, відбувся її вечір в Літературному музеї Києва.

Разом з Міністерством культури в 1994 році силами Національної комісії було зорганізовано надзвичайно цікавий фестиваль — «Стравинський і Україна». Це ім'я було повністю вилучене з української культури: вважалося, що він — тільки російський композитор. Багато людей і донині так вважає. А виявляється, що рід Стравинських походить з Київщини. Батько композитора, який довгий час працював у Київській опері, завжди пам'ятав, що він козацького роду. Найкращі

свої твори Ігор Стравинський написав на Волині, де жив 10 років. І все це треба донести до свідомості людей. Те ж саме стосується і більш віддалених у часі композиторів — Веделя, Бортнянського, Березовського.

Повернення культурної спадщини порушило цілу низку інших проблем. Як зберігаються та охороняються повернуті (і не лише повернуті) цінності? В якому стані українські музеї? Який їхній рівень? Всі ці питання також торкаються Національної комісії. В Україні музеї переважно старі, з усіма негараздами, які з цього випливають. Сучасних музеїв немає. Навіть у Києві. Немає галерій сучасного мистецтва, зокрема в Одесі, де зосередився надзвичайно великий мистецький потенціал. Втрачено культуру будівництва музеїв, галерій, бібліотек. Усе це треба створювати і навчатися цьому. Треба виховувати людей, які б розуміли проблеми, бо без належного розуміння важко сподіватися на зрушення.

У питаннях розміщення отриманих цінностей Національна комісія співпрацює з Фондовою комісією з питань музеєзнавства та з Науковою координаційною радою, тобто розв'язуються вони колегіально, з найточнішим виконанням останньої волі тих людей, які заповіли свої цінності. Зasadничим у цьому питанні є об'єктивність стосовно їхнього розподілу по Україні: враховуються фактори життя і творчості мистця, регіональне значення отриманих цінностей. Останнє є надзвичайно важливим на тлі жахливої політики централізації й концентрування культурного потенціалу в суперцентрах — Москві та Ленінграді, яка здійснювалася за часів совєтської влади. Це була свідомо політика протиставлення центру периферії, з якої робили глуху провінцію. Цей дикий грабунки був виявом волюнтаристського, тиранського ставлення і до людини, і до культури — цієї тонкої, делікатної субстанції. Україна від цього надзвичайно постраждала. У XVIII, XIX сторіччях в різних регіонах, невеликих селах і містах культура розвивалася гармонійно. Це було притаманне Україні. Нині необхідно повернути культурі первісну топографію, повернути її до тих берегів, звідки вона була вилучена. І тоді нові поети і художники народжуватимуться в нових осередках. «Ні в якому разі ми не повинні прагнути до централізації культури», — підкреслює голова Комісії.

У московських і ленінградських музеях зосереджено багато культурних скарбів не лише українського, але й інших підсовєтських народів. З України вони вивозилися й до 1917 року, але особливо інтенсифікувався процес у 20–30 роки, під час евакуації в сорокові роки і в післявоєнний період — вивіз був повальним. І коли Національна комісія почала це досліджувати, виявилось, що вивозили, не залишаючи жодних документів чи зобов'язань повернути. Наприклад, здавна відомо, що фрески Михайлівського монастиря зберігаються в Ермітажі (Сан-Петербург), Третьяковській галерії (Москва) і в Новгородському музеї. І лише останнім часом пощастило з'ясувати, що принаймні 15 фресок перебувають десь на території Російської Федерації. Але й це ще не остаточна картина.

В Росії «осіли» не лише твори живопису. Там багато археографічних, археологічних, архівних, бібліотечних, музейних цінностей. Комісія

постійно виставляє претенсії Росії, але, оскільки не підписано договору про співпрацю в галузі культури, не можна ставити ці питання на міжнародню основу. Виходимо на особисті контакти з діячами російської реституції. В особистих розмовах знаходимо підтримку і взаєморозуміння. Але, як і два роки тому, громадська думка Росії стоїть на тому, щоб нічого не віддавати, і цю думку Державна Дума проводить жорстко й рішуче. В Росії також створено комісію, подібну до нашої. Але вона опікується лише тими культурними цінностями, які були втрачені під час війни. Інші проблеми її не стосуються.

ЗАЯВА

Головного Проводу Конгресу Українських Націоналістів

Тяжкий дух Біловежської пущі, Ялти, Масандри і досі тяжіє над землею України. Новітній московський орел хижо розчепірів пазури: Росія прагне до відновлення своїх старих імперських кордонів. Росія у наступі. Президент України Л. Кучма, одержавши довгоочікувану повноту державної влади у висліді укладення Конституційної Угоди, одразу ж змушений був «скористатися» з неї і підписав під брутальним тиском з боку Росії «Угоду між Російською Федерацією та Україною щодо Чорноморської фльоти», яка загрожує національним інтересам України.

Відповідно до цієї «Угоди» російська фльота буде використовувати не лише Севастополь як свою головну базу, де заплановано перебування її штабу, але й «інші пункти базування та місця дислокації корабельного складу, авіації, берегових військ, об'єктів оперативного, бойового, технічного та запільного забезпечення у Криму», причому майже 82% кораблів та половина всього майна Чорноморської фльоти буде передано Росії. «Угода» передбачає, що «кожен офіцер, мічман та прапорщик Чорноморської фльоти», незалежно від того, чи є він громадянином України, «має право на вільне визначення своєї подальшої служби». Москві надано право на участь у розвитковій соціально-економічній сфері Севастополя та інших пунктів дислокації російської фльоти.

Конгрес Українських Націоналістів вважає, що нав'язана Москвою «Угода» є документом, у якому порушено великий перелік статей Конституції України, Конституційної угоди, Деклярації про державний суверенітет України, ряду міжнародніх договорів, підписаних Україною раніше. «Угода» прямо порушує позабльоковість України і ускладнює її інтеграцію до європейських структур. Конгрес Українських Націоналістів вимагає від Верховної Ради негайно винести «Угоду» на обговорення та не допустити до її ратифікації.

Конгрес Українських Націоналістів вважає наругою над національною честю проголошення «стратегічним партнером» нашої держави країни-агресора, що проводить імперіалістичну політику і висловлює територіальні претенсії до України. Конгрес Українських Націоналістів виступає категорично проти присутності чужих військ на нашій території.

Конгрес Українських Націоналістів вимагає від Президента зайняти більш тверду позицію у стосунках з Росією, яка використовує в міждержавних відносинах економічний та військовий шантаж, інші неприпустимі у міжнародній практиці методи та домогтися виведення всіх іноземних військ з території України.

Слава Стецько

Голова Конгресу Українських Націоналістів

Література, мистецтво

Іван КАЧУРОВСЬКИЙ

З НОВИХ ПОЕЗІЙ
Спогад про Монте-Кассіно*Владисі Север'янові Якимичину*

Хто за німців — під чорним орлом,
Хто за Польщу — під білим...
Наші хлопці служили обом
Цим роз'ятреним силам.
І не білі, й не чорні орли —
Рідні діти твої, Україно,
За чуже, за ненаше лягли
Біля Монте-Кассіно.
Безконечні, рядами, хрести,
Без імен невідомі солдати.
Матерям і жінкам не прийти,
Щоб над ними ридати.
Не загоїти ран...
Та за душі поляглих,
І спокою, й очищення спраглих, —
Помолився отець Север'ян...

4.III.95

МИСТЕЦТВО

Була доба Торвальдсена й Канови —
Богонадхненних зоряних імен.
Та раптом захиталися основи —
Прийшов Роден.

І стало все таке земне, бриласте,
Без натяку на душу світляну, —
Що не поставити його і не покласти,
І не злетіти в вищину.

Ще крок один — і вже не треба вміння:
Різнув, мазнув — була б до слави хіть.
Вже навіть не залізо й не каміння,
А просто гідь.

Усепоглинна сатанинська ера
 Ні провітку не залишила нам.
 ... А над усім — алданівська химера,
 Отой «Мислитель» з усміхом Вольтера
 З паризької Notre Dame.

1994

СОНЕТ ГЕРАЛЬДИЧНИЙ

Мирославі Корвин-Сакович

Наш чорний крук на старовинній вежі
 Тримає в дзьобі золоте кільце.
 І вже снуються здогадів мережі:
 Пощо цей символ і для кого це?

Кого він жде? Чому завмер на стежі? —
 Не ворухнеться ні одне пірце...
 ... Чиєсь шляхетне бачиться лице,
 Брокат і шовк лицарської одежі...

Забулося і грішне, і святе,
 Біжать роки в гонитві безупинній,
 Мов плін ріки гірської. А проте

В тій самій позі, од віків незмінній,
 Наш чорний крук на вежі старовинній
 Кільце тримає в дзьобі золоте.

7 квітня, 1995

ЖМУТОК ПЕРЕКЛАДІВ

З еспанської

Анонім

РОМАНС ПРО БІЛОСНІЖКУ

— Така біла ти, сеньйора,
 Денних променів біліш.
 Щоб, як разом переспати,
 Без зброї й не боячись?
 Адже я уже сім років
 Не скидав оружжя з пліч,
 Почорніло моє тіло,
 Геть на вугіль перевівсь...

— Відпочинь, засни, мій пане,
Зброю скинувши, не бійсь:
Граф поїхав полювати
У Леон, до дальніх гір...

Бодай йому пси сказались,
Вбили б соколів орли,
І від гір додому графа
Зсув гірський би приволік.

Як були вони при тому,
І застав їх чоловік...
— Що ти робиш, Блянка-Нінья,
Зрадницький у тебе й рід?
— Я зачісуюсь, мій пане,
Маючи великий біль,
Що мене саму лишили, як поїхали в ліси...
— Ці слова твої, дитино,
Тільки зрада, і не більш:
Там внизу іржання чути —
Може, скажеш, чий то кінь?
— Пане, то кінь мого батька —
Він для вас його привів...
— А онде, в передпокої,
Чия зброя там лежить?
— Це від мого брата, пане,
Зброю вам дарує він.
— Ну, а спис то чий, дитино,
Що побачив я відділь?
— Візьми, графе, того списа,
Списом тим мене забий,
Бо таку смерть, добрий пане,
Заслужила я собі...

Мануель ХОСЕ ОТОН

ВІДЬМИ

— Щоночі обертаюся козою,
Щоб цапові-володарю служити,
Бо для мужчин я вже стара й зужита,
Ні пестоців, ні добрих слів не стюю.

— На ниві муж за працею пітною,
Але у мене інші заповіти:
Он дитинча живе, юхою вкрите,
Що стане нам вечерею страшною.

— Наосліп, бо не потребує зору
Мов той кажан, у темі підношусь вгору,
Щоб мури перекрочити цвинтарні.

— А труп холодний, начебто крижина.
Приношу людям я нечисті вина,
Що нищать втіху і надії марні.

Закінчення буде

Богдан БОРА

КАЛІЦТВО

Дитинство згадую, сільські дороги
І пса на них з розламаним хребтом,
Який в пилу волочить задні ноги
І витирає сльози язиком.

В його очах розпука, чорна мука,
Журба про зцілення свого хребта,
Щоб знов гуляти по зелених луках,
Де синя річка й стежка золота.

Дивуюся: яка нечиста сила
Людині душу кам'яну дала,
Щоб руйнувала, катувала, біла,
Чинила гріх, диявольські діла.

Дитинство згадую, сільські дороги
І пса на них з розламаним хребтом,
А в вічі дивиться народ убогий,
Давно скалічений імперським злом.

Передні ноги тягнуться до волі,
А задні — до чужинця на погній.
Печаль... Тривожно моляться тополі
За єдність, зцілення, за розум свій.

3.2.1995

НА ЗЛОБУ ДНЯ

Найбагатша країна у світі
Аж до дна зубожіння дійшла.
Там лишень мафіозники ситі,
Багачами — вершители зла.

Там тепер верховодять манкурти,
Безхребетні лакузи й раби,
Нахлиставшись брехні, мов отрути,
Загубили критерій ганьби.

Для злочинців імперського хову
Святотатства немає тепер,
Можна Матір збезчестити, мову,
Відцуратись братів і сестер.

Це вони — ні тварини, ні люди,
Це вони — несусвітний гібрид,
Їм усім під наркозом облуди
Навіть статус раба не обрид.

16.1.1995

ПРО СЕБЕ

Зів'яле листя на алеях.
Ідуть дощі. Вітри шумлять.
Ще раз згадалась одісея,
Бо вже мені сімдесят п'ять.

Тож оглядаюсь. Друзів мало.
Мовчать дуби, мов глядачі.
Тривожно серце прокричало,
А в небі — журавлів ключі.

Було, і я ішов шляхами
Наруги, пекла і розп'ять,
Проте не впав у вовчі ями.
Живу. Мені сімдесят п'ять.

Жалію друзів. Може, нині
Вони ще більше, ніж колись,
Допомогли б своїй вітчизні
Гаддя позбутись, підвестись.

Сплили роки, неначе судна.
Ідуть дощі. Вітри шумлять.
Десь чайка зойкнула попутна.
Мовчу. Мені сімдесят п'ять.

22.1.1995

Наталка ПОКЛАД,
Київ

ВИБРАНЕ

* * *

Місяць молодий, весняний легіт,
перший порух соку у деревах;
і душі — всевладній королеві —
так пасує ласка королева.

Оживає брунька й урочисто
рідне слово посилає в небо...
А чи це російськомовне місто
не петля уже давно для тебе?

У курних підземних переходах
щось воно згубило і шукає, —
і все далі, все німіш Природа
що була іще недавно раєм.

* * *

Такі недавні, кажеш, наші голоси?
Князівські корзна, корогви, меча кривавість...
Але у генах наших, срібні від роси,
шумлять трипільські предковічні трави.

Проїшли сармати, скити, гуни, готи... Їх
час перевіяв, перетер — на дим і порох;
все пам'ятає український переліг,
наш годувальник, наш творець, вістун і сторож.

На хвилю — хвиля, стільки змішано в крові,
воно клекоче в нас і душі розриває...
Рубали стовбур вороги, та ми — живі,
бо роду корінь правода нам напуває.

* * *

Про скарби наших душ нам розкаже гебрей
і наш менталітет розбере по цеглинці,
і ми підемо в рай, де гуде від ідей...
і так само каміння летить навздогінці.

Ми багаті такі і ми добрі такі,
нас укотре посварить блискуча приманка,
ми ніяк не знайдем собі провідників,
Україну любить нас навчить корейка.

Молдаванин Петро нас в науку введе,
росіянин відкриє джерела глибинні;
ми тут всюди, в усьому — й водночас ніде,
наші душі в покорі — терплячі й стожильні.

Ми одягнем віночки свої й сорочки,
чорним хрестиком вишиті, мов заклинення,
і на березі вічної Лети-ріки
протанцюємо зорям свій танець прощання...

* * *

Чужа, брудна, холодна Вінниця,
густі москальські матюки...
А місяць каже: все це зміниться,
бо є знаки, бо є знаки.

Іще одною електричкою
влетиш у озвірілу ніч,
яка пожмаканими криками
вершить якийсь зв'язок сторіч.

І в тім вагоні напівтемному,
де втома й сморід — як тавро,
шукатимеш душею стерплюю
слова, які звістив пророк...

ІЗ ЦИКЛЮ «МАСКИ»

*

Між гасел ваших солодко блукати,
бо ви герої, ви пророки, ви
з народом не нагайкою і матом,
а голосом заклично-громовим.

Так віддано і спритно з догм партійних
ви їстівний ладнали вінегрет;
ще не відомо, хто страшніш:
убійник, —
тюремний кат, а чи брехун-поет.

*

Домалювали чергову ікону
і чергову підсунули спокусу...
Не сплатите гріхів своїх нікому —
ні Гончару*, ні Кочуру, ні Стусу.

* Іван Макарович Гончар

Іще не раз вас правда покоробить
(а вміли ж і пригнути, й пригорнути);
державних премій брязкальця-оздоби —
за спиті чаші вбивчої отрути.

Василь РУБАН

СТВОРИТИ УКРАЇНСЬКИЙ АРХЕТИП

Аристократія — це влада найкращих. А краса — це заперечення потворного. Вилонення прекрасного з каламути світла і мороку — відвічне надзавдання мистця. Арієство українського народу — це почуття самостверджувального гонору, який не може існувати без віддання антипода на поталу. Отже арієство ми розуміємо як якісний прикметник вищої культури.

Тому назва художньої виставки «Ми трипільці» Володимира Гарбуза (1951 р. н.) та Михайла Горлового (1957 р. н.) є орієнтацією на певний історичний період буття українського народу, який носить назву археологічної культури, і назва «Трипільська» походить від однойменного сучасного селища з середнього Подніпров'я. На нашій часовій шкалі це IV, II тисячоліття до нашої ери, відрізок часу приблизно рівний новій ері, й між цими епохами ще два тисячоліття — в сумі це виходить шість тисячоліть від сьогоднішнього дня. І коли говорити про мистецьку плястику Пізнього Трипілля (II тисячоліття до н. е.) то рівень абстрактності його форм перегукується з роботами К. Малевича (початок XX ст.).

Ставлення обох художників (В. Гарбуз — маляр, М. Горловий — скульптор) до лінії є об'єднуючим, чому власне вони й склали дует. Лінія ця розгониста, з наближенням до еліпсу. І малярство В. Гарбуза слугує кольоровим декором до скульптурних форм М. Горлового, більшість з яких можна використовувати як сакральні атрибути арієської релігії, у якій панував культ любови. Зауважимо також, що коли роботи В. Гарбуза представлені єдиним стилевим періодом, то роботи М. Горлового дещо стильово розкидані: від романтичного реалізму у творах з дерева, до космічної абстракції у творах з металю і глини. Присутній тут також кубізм з трансформацією до надмогильних пам'яників скитської доби — вже дещо пізніший період, ніж власне «трипільський».

Хоча слово «трипільська» не є самоназвою цілого народу, але його вживання несе в собі характеристику архаїчності. Намагання до мистецької архаїчної типології, і щоб досягти бажаного, треба послуговатися сюжетом і назвами генеалогічних мітів, у нашому випадку — українського народу. Того народу, який історично прив'язаний до даної території з її автохтонною мітологією і археологічною (викопною) культурою. Для прикладу зауважимо, що в світі існує кілька найпоширеніших мистецьких типологій: грецька, римська, єгипетська, біблійна, ведична, в нашому сприйнятті (тому, що віддалена від нас)

далекосхідна мистецька типологія сприймається не як окрема японська чи китайська, а як мистецька типологія жовтої раси, і таке інше. Тобто, якщо скульптор німець, але назвав свою скульптуру «Амур», то, застосовуючи римську мистецьку типологію, ми розуміємо, що це образ кохання. З цього погляду, зробивши заявку на ствердження української мистецької типології, і В. Гарбуз, і М. Горловий не є до кінця послідовними.

Наприклад, твір М. Горлового «Трипільська мадонна» (1994 р.) зображує жінку зі справді притаманними трипільській плястиці формами, доведеними до межі можливих наповнень, міг би називатися «Богиня Рода». Адже слово «Мадонна» — це латинське слово в українській транскрипції, яке означає або заміжню жінку, яка вже народила, або Богоматір у католицькій релігії. Виточена з дерева оголена пара, яка обнімається, могла б нести назву не з царини природознавства («Весна»), а з царини власне української мітології («Ладо і Лада»). Тільки що ці «Ладо і Лада» ми бачимо у виконанні М. Горлового, а, припустимо, он ті — у виконанні Б. Плаксія. Різниця тут не в назві, не в ідеї, а в способі втілення цієї ідеї і в хисті мистця.

У представлених на виставці творах В. Гарбуза подибуємо, здається, єдину назву твору, яку можна віднести до української мистецької типології — це картина «Купала» (1994), яка зображує оголених до пояса юнака і дівчину, що ж до інших назв як-от: «Вічність» (1994), де зображена мати з дитиною, «Скит» (1994), «Ангел надії» (1994), — то це назви з різних мистецьких типологій різних країн і народів, які руйнують назву виставки «Ми трипільці» і руйнують наш, український менталітет філологічним вторгненням римлян, французів, греків. На мій погляд (а я таки філолог і в галузі типології мітичних образів працював, пишучи книгу «Берегиня») картина «Скит» — могла би зватися «Волхв», там є потрібна для цього атрибутика: роги бика, вища птиця, яка несе в дзобі зерно, колір і поза фігури; «Ангел надії» міг би зватися просто «Бог», а чи «Дарбог», а чи «Сварог».

Я бував на виставці двічі, — раз на відкритті ввечері, і раз удень, і мушу вам зізнатися, що вдень я побачив набагато більше. Відкриття всіляких виставок відбувається ввечері, а художник творить при доброму освітленні, і якщо перед вами твори справді високої мистецької проби, то, відвідавши виставку другого, а чи третього разу, ви не досягнете її дна.

По-перше, ви побачите, що В. Гарбуз — це майстер кольору, що його картини сюжетно багатоплянові, чого можна і не завважити з першого разу, що їх можна спостерігати з різних точок залі, що кольори у Володимира Гарбуза тяжіють до вічності — вони металеві: окис міді, окис заліза, подекуди золото і колір трави. Що в малярстві В. Гарбуз зовсім не той, який він біля кафе «Кулінарія».

Що ж до робіт М. Горлового, то вони не зачеплюють свідомости питанням про майстерність чи знання матеріалу, з яким мистець працює — вони захоплюють формою, кольором і вишуканістю. Вони змушують не поціновувати, а милуватися, відчувати, як мистець любив свій твір, коли над ним працював, як він знову впав у розпач

від досягнутого, аж воно йому здалося занадто простим, і знову почав усе спочатку.

Хочу звернути увагу на завуженість атрибутики, малий обсяг предметності у роботах мистців, що може бути або нарочитим прагненням, або й упущенням — коли завдання ставиться претенсійне. Мається на увазі, що названі художники найбільше «зловживають» зображенням жіночого тіла. Якщо орієнтуватися лише на трипільську плястику, то в цьому є сенс. Адже, наприклад, викопних фігурок Пізнього Трипілья у Подніпров'ї Київської області налічується більше тридцяти, і з них лише п'ять чоловічих. Але й форми розкішного трипільського посуду, і високомистецькі форми точених і свердлених трипільських кам'яних молотів і сокир, кістяних клевців, крем'яних сокир, мідних кинджалів і красивих та витончених за формою мідних сокир, — говорить про те, що арійці не лише обожнювали жінок, але й орали, майстрували, воювали. До речі трипільський кинджал з кістки формою майже ідентичний сучасному. Тобто, ставлячи за мету творення національної архаїчної мистецької типології, ми повинні прийти до великих сюжетних полотен і сакральних конкретних фрагментів, які би вичленували з хаосу явище самотутньої української арійської культури.

Тим більше, що проявлений українськими етнографами пантеон українських богів і набір генеалогічних мітів досить чисельний, несе в собі багатофрагментні характеристики Божества і є вдячною цариною для праці.

11.11.1994

Олег БАГАН

Дрогобицький педінститут ім. І. Франка

ПОЕТ НА ТЛІ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ

(Юрій Липа в оцінках Євгена Маланюка)

Спроба поглянути на поета, визначити його місце в культурно-історичному процесі і зробити це так, щоб ніякі нові факти, моди і вимоги часу не вносили в цей «погляд» своїх коректив, є досить проблематичною. Така спроба вимагає водночас величезної здібності заглиблення і синтезування явищ. І така спроба нашому блискучому есеїстові й естетові Євгенові Маланюкові вдалася. Можливо тому, що писав про свого найближчого друга.

Загалом Є. Маланюк писав про Ю. Липу небагато. Одна рецензія на збірку «Світлість» у «Літературно-науковому вістнику» (1926, к. IX) і посмертна вже стаття 1947 р. «Юрій Липа — поет» (вміщена потім у 1 т. «Книги спостережень»), та ще кілька згадок в інших статтях і есеях. Та, попри всю стислість і маломовність висловлювань і характеристик, позначені вони неабиякою «ємністю» і, скажемо просто, мудрістю поцінування.

З трьох збірок поезій Ю. Липи — «Світлість» (1925), «Суворість» (1930) і «Віру» (1938) — «крицевому вікінгові» Є. Маланюкові імпонувала, зрозуміло, «Суворість». Йй він приділив найбільше уваги, і то не лише за її «суворість». А ось як вітав Є. Маланюк прихід нового таланту в українську поезію зі збіркою «Світлість» у згаданій вже рецензії: «Книжечка, від якої враження можна віддати одним словом: культурність. Юрій Липа поруч з Марком Антіохом, Леонідом Мосендзом і, почасти, Йогансенем — постать цілком незнайома минулій добі. Вона могла з'явитися лишень після попередньої культурної праці Філянського, Рильського й Зерова...». Отже, джерела — в символізмі й неоклясиці. «Культурність» — це помічні ліки на українську «етнографічність» і безформно-розлізлу сантиментальність. І вже тоді, у 1926 р., Є. Маланюк збагнув, що «...Липа поет українського (й загально-європейського, а зокрема германського) середньовіччя, області абсолютно невідомій у нашій поезії».

У 1947 р. Є. Маланюк, підсумовуючи, назве збірку «Світлість» все ж «акварельною і випадковою», переносючи всю увагу на досконалу, за його словами, збірку «Суворість». Йй він вважає книгою поезії, що створила в літературному процесі епоху: «Все в тій книзі було нове і незвичайне, починаючи від тематики і кінчаючи словництвом. Головне ж те, що вона була, може від часів киево-могилянських, першим явленням у новітній поезії нашій цілковито викінченого стилю, цեбто осягнення того, що становить найвищу мету мистця, і чого у віршованій поезії нашій від половини ХІХ ст. ми майже не мали. В «Суворості», в цім суворім виборі і влучнім доборі окремих поезій, відбилася постать автора найповніше і найяскравіше, без жадної зайвої риси, без жадної найменшої помилки: цю книгу створила впевнена рука майстра, свідомого своєї майстерности. І, що важніше, свідомого своєї творчої відповідальности перед Словом і перед Добою».

Розуміння поетичного чину Ю. Липи поглиблюється розумінням ідейно-духових підвалин, що вґрунтовують його творчість: «...Традиції «Суворости» (а лінія тієї традиції — яскрава) треба шукати далі і глибше, в тих добах національно-культурної повноти, що давали нам «Поученіє» Мономаха, бароккові будівлі Мазепи, епіграми Величківського і, майже одночасно з «Суворістю» — київську графіку Нарбута». І далі: «Поезія Юрія Липи міцно насичена історизмом — і то не тематично чи навіть словництвом — поезія Юрія Липи вичаровувала нам самий дух історизму, самий дух героїчних діб нашої історії».

«...Юрій Липа відкриває й завойовує нам добу Барокко з її ще докозацькою скупченістю духа, з її цехами й братствами, з її майже чернечим аскетизмом, з виплеканим нею ідеалом Воїна, що став пробразом для січових лицарів Степового Ордену. Як він відчував нашу мовну «латину» ХVІ-ХVІІ ст., як майстерно володів нею і як умів передати її дух...».

Як бачимо, Є. Маланюк ставить питання про «освоєння» поетом певної епохи в розрізі загальнонаціональному. Причому, не просто

¹ Це вже цитата зі статті «Юрій Яновський» — «Книга спостережень», т. І, Торонто, 1962.

тематичне «описування» (як це часто трапляється в літературі «історичних» жанрів), а саме органічне засвоєння разом з усією Нацією доби, почуттєвість якої через обставини була втрачена. Для українців ця проблема, як знаємо, є особливо значущою, бо перерізували нам і відрізали минулу історію і пам'ять не раз. Тому повернути тисячолітню Безперервність, Органічність — архіважливо.

Таке звернення до минулого мало і свої практичні наслідки: «...Найважливішим було те, — пише Є. Маланюк у статті «Юрій Липа — поет», — що, впорскуючи у своє словництво духа героїчних і державницьких епох нашого минулого, Липа радикально випалював з нашої мови етнографічно-народницьку строкатість і приблизність та традиційно-романтичну «мальовничість». І продовжує: «...Коли перед чвертьстоліттям якийсь «витель» чи якийсь «рокіт» уважалися б за очевидно «російські» слова, то нині поява їх в літературнім творі не викликає ані сенсації, ані найвних суперечок серед золотоських пуристів». Отже, відвойовування історії — це ще й відвойовування мови.

З цього всього, за Є. Маланюком, у поезії Ю. Липи народився «новий тон». У протилежність малоросійсько-етнографічній невиразності, «з нашої героїчно-державницької давнини» прийшли:

- 1) благородна ясність виразу,
- 2) аскетична доцільність слова,
- 3) динамічна ощадність речення».

Це, найперше, поезія «високого напруження».

В одній з ранніх статей Є. Маланюка — рецензії на збірку поезій О. Стефановича² — знаходимо ще таке поцінування багатогранного таланту Ю. Липи: «...Юрій Липа, здається, єдиний у нас нині поет, що володіє — через Лесю Українку — секретом шекспірівського діалогу...» (малися на увазі поетично-драматичні твори Ю. Липи).

Цікавим є й таке «культурологічне» спостереження Є. Маланюка: «...Липу завжди тягнув світ германський і — англосаксонський» («Юрій Липа — поет»).

Продовжуючи інтерпретацію «інтернаціональної» теми в творчості Ю. Липи, Є. Маланюк так говорить про впливи на нього німецького поета Гельдерліна (якого Ю. Липа, до речі, талановито перекладав): «...печать його особливого романтизму лягла на словництво і стиль Липиних віршів, як дух його особливого патріотизму визначив, до певної міри, характер патріотичної поезици, а, може, й тематики Липи в його уявті Батьківщини».

А ось про перекладацьку майстерність Ю. Липи: «Справді, рідко знайдемо у світовій поезії так конгеніальні переклади, — пише Є. Маланюк про переклади з Р. М. Рільке, — Вони такі природні, такі невимушені, такі ненавмисні, що, власне, на них літературознавець може студіювати трудне мистецтво і складну природу перекладу». І ще один висновок: Ю. Липа, після наших «неокласиків», вершинний «засвоювач» і

² «Студентський вістник», Прага, 1927, ч. 1-2

інтерпретатор «європейськості» у такий важливий період нашої історії — бездержавности у кривавий час між двома світовими війнами.

Третю, і останню збірку поезій Ю. Липи — «Вірую» — Є. Маланюк оцінював нижче. Пояснював це тим, що Ю. Липа розсіяв свій великий поетичний талантизм у його ж багатогранності: як прозаїк, есеїст, науковець, мислитель, політолог. А Муза «мстить» за всяке «сумістительство». На думку Є. Маланюка, «Липа-поет не вірив у себе, як поета, майже до кінця. А коли десь наприкінці 30-х років і повірив, то було вже пізно для поетичної творчості. Його останні речі, де він, між іншим, сягає теми в нашій новітній поезії рідкої — теми «Бог», зраджують ліричну вичерпаність і навіть стилістичне безсилля».

А все ж тільки завдяки одній збірці поезій, за Є. Маланюком, «...Юрій Липа в нашій літературній процесі знайшов приблизно таке місце, як Рільке у світі германським, а Валері — в романським» («Юрій Липа — поет»).

м. Дрогобич

Костянтин РОДИК,
МІАУ-культ

КНИЖКОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ

Негаразди і перспективи

Декілька російських періодичних видань публікують власні книжкові хіт-паради, що визначають величину попиту за кількістю проданих книжок за тиждень. Найбільшою популярністю у видавців та продавців книжок користуються списки газети «Книжное обозрение» та журналу «Книжный бизнес». Немає місяця, аби серед бестселерів не з'являлися новинки, видані в Україні.

Кілька тижнів поспіль міцно утримувала місце у середині десятки (номінація «Інша література» — тобто, не власне художня) книжка «Тайна имени» харківського видавництва «Паритет Лтд». А в передноворічних списках, коли на несподівані видання попит зростає, «Тайна имени» піднімалася навіть на другу сходинку.

600-сторінковий том складається з двох частин. Спочатку — вже відомі останнім часом (але від того не менш популярні) класичні праці П. Флоренського «Імена», С. Мінцлова «Влада імені», П. Руже «Вплив імені на життя людини», а також «Ворожіння по іменах» С. Попова. Друга частина — оригінальне до екстравагантності дослідження харківського професора Бориса Хігіра «Ім'я людини, його характер і доля». Проф. Б. Хігір переймається нестандартною діагностикою особистості за іменем, по-батькові, місяцем народження та ще кількома допоміжними характеристиками, що визначають структуру психології конкретної особи. Коли вірити його власним висловлюванням, то фахівці, котрі піддавали цю методику експертизі, дійшли

висновку: результати психодіагностичних дослідів Б. Хігіра виправдуються більш як на 80%.

Відомо, який дорогий телеефірний час, особливо на «Останкіно». Відомо також, що московські рецензенти вельми ревниво ставляться до успіхів українських видавців. Незважаючи на це, добре знайомий нам колишній ведучий колишньої програми «Время», а нині автор програми «Екслібрис» (щочетверга вранці) Ігорь Кірілов в одному з останніх випусків понад дві хвилини ласкаво маніпулював у кадрі тритомником Франца Кафки, виданим харківським СП «Фоліо». І цей найповніший на сьогодні кафк'янський збірник вартий того: кращі зі старих і чудові нові переклади, друк на презентативному імпортованому папері, коментарі справжніх знавців. Кілька тижнів — на самісінькій вершівці московського книжкового хіт-параду. Видання потрапило до списку найпомітніших книжок року, що його уклали провідні книгознавці Росії (потрапила туди і «Тайна имени»).

І ще одне харківське видавництво — «Око» — потрапило останніми тижнями до списку московських найпопулярніших авторів. Це — чотири томи-романи Сімони Вілар, історичне оповідання з часів війни Червоної і Білої Троянд. Харків'яни здійснили це видання спільно з видавництвом «ЕКСМО» (Москва), котре, на думку фахівців, посідає місце у десятці найпотужніших фірм, що визначають сьогодні обличчя книжкового ринку Росії. Знову ж таки: скажи, хто твій друг...

Піднімалося на високу верхівку «Око», коли вперше у Східній Європі опублікувало вибрані твори Мартина Лютера «Время молчания прошло». Перший наклад розійшовся миттєво. Точно так — і друге видання, здійснене минулої осені.

Тепер стосовно київських «варягів» російських полетів. Фігурували тут мало не всі новинки видавництва «Софія Лтд» — К. Кастанеда, Л. Рампа, Р. Баха. Причому Річард Бах не тільки в 4-томному «софійському» виконанні, але й у 2-томному варіанті «ФІТА Лтд». Всі ці книжки доволі високо сьогодні стоять на головному московському книжковому базарі у спорткомплексі «Олімпійський».

Пробивалася (мова весь час іде про останні два-три місяці) до числа московських високих тиражів і книжка нашої видавничої фірми «Airland» — томиком Ортеги-і-Гассета «Ессе об Испании» (спільно з «Пор-Роялем», Москва). Щойно, із залученням ще й київського ТОВ «Мулета», той же альянс випустив «Мысли» Блеза Паскаля — знову в десятку. І вже повністю самостійно — «Наслаждение и Долг» Сьорена К'єркегора та «Воспоминания, сновидения, размышления» Карла-Густава Юнга. Зразково видані — і технічно, і редакційно — вони, вірогідно, ближчим часом також потраплять до числа найдинамічніших продажів інтелектуальної літератури в Москві. Як і найповніший тритомник Бориса Віана, що ось-ось з'явиться на світ у «Фоліо».

І тут ми доходимо до цікавих припущень. Річ у тому, що київські «Основи», які вельми професійно видають «високочолу» літературу тільки українською мовою, випустили «свого» Ортегу-і-Гассета (хоча твори до однотомника ввійшли інші) практично водночас з «Ессе об Испании». Ціни в «Основ» — за порівнюваної поліграфічної якості —

майже втричі нижчі, ніж на російськомовні аналоги (тут уже видані Й. Гайзінга, К. А. Гельвецій, Е. Роттердамський, Ж. П. Сартр та ін.). Чи не з цієї причини сьогоднішня ціна на російськомовного Ортегу у 2,5 рази нижча, аніж на виданого в адекватному виконанні Паскаля, якому покищо немає україномовного «конкурента»?

Якби в Україні практикувалися книжкові «Гіт-паради», ми би судили про це не на рівні здогадів. Навряд чи відсоток розумних читачів у Росії вищий, аніж у нас. Тож коли «Антология французского сюрреализма» (Москва, ГИТИС) кілька тижнів поспіль очолює список «інтелектуальних бестселерів Книжного обозрения», то видана раніше «Основами» «Французька п'єса ХХ століття: „Театральний авангард“» (тут уперше перекладені А. Жаррі, Ж. Кокто, Ж. Ануй, С. Беккет, Е. Йонеско та ін.) мала б користуватися у нас не меншою популярністю. Яскраво «засвітилися» на російському книжковому ринку видані там Карл Поппер та Вакс Вебер. А «Основи» на той час уже опублікували свої аналоги. Серед сьогоднішніх лідерів серйозного читання — «московський» двотомник Л. Вітгенштайна. На виході — його «Tractatus logico-philosophicus» в «Основах».

А висновок такий. Відсутність в українській періодиці власних книжкових «Гіт-парадів» завдає нашому суспільству інтелектуальної шкоди щонайменше по трьох напрямках. По-перше, ми просто не знаємо, на які книжки є сьогодні попит, і за звичкою 91 року вважаємо, що нібито нам потрібна чи не виключно «історія» та «україніка». По-друге, брак полетних списків — удар у комерційне сонячне сплетіння поважних україномовних видавців. Певен, що якби випущений рік тому (спільно «Дніпром» та «Основами») томик Ф. Ніцше покрасувався у національному «рейтингу», «човники», що постачають того ж автора на київські розкладки з Москви, просто прогоріли б. Гріх, звичайно, казати таке, а проте своя сорочка...

І по-третє. Як і будь-яка соціологоподібна інформація, «рейтинг» має зворотній зв'язок. Тобто, присутність у таких списках справжньої літератури долучала би до неї додаткового читача. Вирозумнілих стало би більше. І менше — ностальгії за ковбасою за 2,20 та за «чорними радами».

«Була й ще одна причина для моєї глухоти стосовно національного руху на Україні, суто психологічна: моя цілковита національна нейтральність... Завдання радянської виховної машини в національному питанні — продукувати з громадян, якщо вони не росіяни, — національних кастратів, а з росіян — великодержавних цюнівівів... До останніх років я сприймала підміну інтер-націоналізму русифікацією як цілком природну річ, я її просто не помічала. Національна свідомість, національна гордість виявлялися в мене тільки негативно: як протест проти антисемітизму. І я не шукала (не бачила виходу...) перший пошток до мого національного самовизначення дала мені моя дружба з Євгеном Смеретським...»

Раїса Роснянська: «Мої зустрічі з Євгеном Смеретським», «Вибране» (1979), ст. 230-251.

Степан Куций: «Ангели-охоронці», 1991 р.
(м. Переяслав-Хмельницький)

*Василь Андрушко: «Розп'яття» (дерево-різьблення,
м. Коломия, Івано-Франківщина, 1991)*

*Ярослав Мотика: «В дорозі»
(м. Львів)*

Наука, дослід

Федір ПОГРЕБЕННИК,
доктор філологічних наук,
Лавреат Державної Премії України ім. Т. Шевченка

ОЛЕГ ОЛЬЖИЧ І ПОЕЗІЯ УКРАЇНСЬКОГО РЕЗИСТАНСУ

Українська література в її найвищих ідейних злетах завжди одухотворювалася ідеями революційно-визвольної боротьби за свободу і незалежність України. Біля зброї завжди на сторожі стояло напружене, мов татива, сповнене революційного пориву Слово.

За всіх окупаційних режимів, які утверджували в Україні панування чужинців, українська література у своєму художньому арсеналі мала самовідданих народові і його визвольним прагненням мистців, які ставали в ряди опору не лише словом, але й зброєю відстоювали честь, свободу і незалежність Батьківщини, йшли у перших лавах борців проти її поневолювачів.

Першим відкрито на прохання проти царату виступив геніальний син нашого народу Тарас Шевченко, започаткувавши революційний опір проти соціального і національного поневолення України. Його волелюбні кличі «Борітеся — поборете!», «В своїй хаті своя правда і сила, і воля», «Встане правда, встане воля» та багато інших живили покоління борців-революціонерів — від українських народовольців до вояків УПА.

Література українська не могла не бути літературою опору, оскільки вона була (в творчості своїх найвидатніших письменників) літературою поневоленого народу, розділеного кордонами різних держав, літературою, що на основній національній території — Наддніпрянщині — офіційно не визнавалася і всіляко придушувалася драконівськими законами. Царський вирок «не било, нет і бить не может» висів над нею, як дамоклів меч. Боротьба за існування і виживання українського художнього слова перейшла на західноукраїнські землі, в конституційну Австро-Угорщину, де вона мала законом забезпечені умови для свого розвитку. Щоправда, ці умови часто підривалися антиукраїнськими заходами польської шляхти в Галичині, що мала тут у своїх руках майже всі державні установи. Саме тому боротьба за існування і розвиток української духовності, починаючи з 1848 року — так званої Весни народів, тут точилася безперервно. Найяскравіший і найповніший вияв вона дістала у творчості Івана Франка, який обґрунтував програму національно-визвольної боротьби за незалежність всієї України у багатьох своїх науково-публіцистичних та художніх творах, зокрема у полум'яних програмових віршах «Не пора, не пора, не пора», «Розвивайся, ти високий дубе», «Великі роковини» та інші.

Не лише творчістю, але й особистим революційним чином багато українських письменників органічно споріднені з національно-визвольними

рухами в Україні кінця XIX — початку XX століття, зробили свій внесок у посилення і зміцнення волелюбних прагнень народу, у формування резистансу в рідній літературі. Олег Ольжич, як один з найвизначніших представників руху опору в українській літературі еміграційного її відгалуження, мав своїх попередників і наступників, він увібрав у себе дух непокори революційного покоління молоді, пов'язаного з діяльністю першого політичного підпільного товариства «Братства Тарасівців», яке виступило з національним маніфестом «Символ віри молодих українців» (1872), з підпільною боротьбою «Революційної Української Партії», біля джерел утворення якої стояли Микола Міхновський і Дмитро Антонович. Але найбільший вплив на формування світогляду Олега Ольжича і його побратимів мали ідеї самостійності України, що почали утверджуватися з виникненням Української Народної Республіки, а згодом стали провідними у програмі Організації Українських Націоналістів. Саме ця Організація свій розвиток, зростання авторитету на західноукраїнських землях та в середовищах еміграційних значною мірою завдячує Олегові Ольжичу. Він був одним з найактивніших її розбудовників, як теоретик і практик непохитно стояв на сторожі високої ідейної чистоти і самопосвяти (аж до самозреченості), віддаючи свій талант поета, публіциста і підпільника-організатора на службу революційно-визвольній боротьбі.

У своїй творчості і в підпільно-революційній діяльності Олег Ольжич акумулював досвід своїх попередників, які на початку XX століття заснували на Україні нелегальні партії і товариства, налагодили випуск за кордоном і на Наддніпрянщині антицарської літератури, мали свої центри у Відні, Парижі, Женеві та інших містах.

У національно-визвольний рух періоду 1917-1920 років влилося чимало літераторів, серед них колишній «тарасівець» Іван Липа, «рупівець» Микола Міхновський, поет і літературознавець Іван Стещенко. Але найактивнішу участь в русі опору проти поневолювачів рідної землі брав поет Григорій Чупринка — один з організаторів підпільної партизанської боротьби на Київщині, член Всеукраїнського повстанського комітету. Від Чупринки до Олега Ольжича пролягла героїчна сподвижницька дорога збройної революційної боротьби багатьох українських патріотів за «Україну, за її волю, за честь і славу, за народ» (Микола Вороний). Національна ідея, яка довго на Наддніпрянщині не могла відкрито виявити себе, перебувала в підпіллі, в час виникнення української держави вийшла на поверхню, опанувала умами й серцями тисяч людей, визначила їхню патріотичну позицію. Григорій Чупринка, далекий від політики і від активної громадської діяльності в передреволюційні роки, у вирішальний для України час став у лави борців за її волю і незалежність. Досі його підпільні зв'язки з повстанським рухом докладно не з'ясовані, проте безперечною є його участь у підпільній революційній боротьбі, в організації протибольшевицького повстання. Поет, який пристрасно привітав воскресіння народу, народження української держави («Слава Вкраїні, любій Отчизні, Слава довіку однині»), возвеличив борців за незалежність України:

Нам воля явлена змаганням
І покоління, і віків —
Гордіться ж духом і стражданням
Своїх борців-бойовиків!

Поет, який відчував наближення загрози для Батьківщини від її північного сусіда, не міг бути лише поетом: він став і повстанцем. Поетичне слово і героїчний чин Григорія Чупринки лягли в основу героїчного резистансу України, а його легендарне ім'я стало підпільним псевдонімом повстанського генерала Романа Шухевича.

До поетів українського резистансу має право бути зарахований і попередник Олега Ольжича — Микола Вороний, автор збірки віршів «За Україну!» (Варшава, 1921), в якій поет вибухнув прометеївським духом незнищенної любови до Батьківщини, оспівав героїзм і мужність її синів, які заприсяглися все віддати за Україну. М. Вороний одним з перших в українській літературі створив «Пісню повстанців», поклавши початок відображення в художньому слові збройного опору патріотів-революціонерів, учасників підпільного руху. Згодом цю тему розгорнув Володимир Самійленко, зокрема в поемі «Гея» (пригадаймо його рядки: «Ви знаєте, хто такі повстанці?»).

У 20-30 роки, опинившись на еміграції і живучи в середовищах, де рух опору мав широку підтримку української громадськості, Олег Ольжич став одним з його найвиразніших представників. Як і колишні українські Січові Стрільці, які творили поетично-мистецьку групу (Олесь Бабій, Роман Купчинський, Михайло Гайворонський, Лев Лепкий та ін.), Олег Ольжич все глибше втягується у революційну боротьбу, своє слово і свій талант організатора ставить на службу національно-визвольній справі. Публіцистичні виступи поета кінця 30-х — початку 40-х років входять в арсенал патріотично-революційної літератури, ідеологічно озброюють молоде покоління і накреслюють чіткі орієнтири для дальшого розгортання руху опору.

Яскравою сторінкою у житті Олега Ольжича кінця 30 років була його участь у визвольній боротьбі проти мадярських шовіністів, які в крові потопили повсталу 1939 року з волі народу Закарпатську Україну. Слово і чин поета в цій боротьбі органічно злилися: зі зброєю в руках він був серед тих, хто відстоював незалежність Закарпатської України. Теоретичні засади визвольного руху, що їх осмислював мистець-революціонер, треба було здійснювати на практиці, на полі бою.

Тоді поет вперше зазнав смертельної небезпеки. Він був кинутий у в'язницю, йому загрожувала смерть, як і багатьом іншим побратимам, розстріляним мадярськими фашистами. Крізь тюремні каземати пройшов також інший поет, син закарпатської землі, Василь Гренджа-Донський, мужній воїн Закарпатської України. Вирвавшись з неволі, він продовжив (вже будучи на еміграції у Словаччині) боротьбу проти поневолювачів рідного краю. На теренах Закарпатської України рух опору у кривавому змаганні, нерівній боротьбі з набагато численнішими ворожими військами гартував кадри до майбутньої битви з фашистськими і большевицькими окупантами.

Діяльність Олега Ольжича в час Другої світової війни — епогей його діяльності як революціонера-підпільника. На той час він здобув уже великий авторитет і визнання як поет, публіцист, вчений-археолог. Його творче і громадське кредо знайшло свій яскравий вияв у двох за життя поета виданих збірках: «Рінь» (Львів, 1935) і «Вежі» (Прага, 1940). Крім суто художніх завдань, поет задекларував у своїх збірках високе громадянське покликання мистецтва, поєднуючи слово з революційно-визвольним чином, возвеличуючи героїзм, мужність і самопожертву тих, хто став у ряди борців за волю України. В його поезії, публіцистиці і літературній критиці знайшла яскраве втілення українська національна ідея, оперта на історичній традиції та на досвіді визвольної боротьби початку XX століття. Для нового покоління борців, зорганізованих у когортах ОУН, пізніше ОУН-УПА, важливе ідеологічно-політичне значення мали твори Олега Ольжича, пройняті національно-визвольними прагненнями, твори, в яких поет відобразив конкретні події з історії революційного підпілля («Городок», 1932), у художньо-емоційній формі доніс до читачів велич і трагізм військових поривань повстанців («Зимовий похід» та ін.), возвеличив подвиги в ім'я Батьківщини («Полісся», «Нічний напад», «Піхотинець» та ін.). У своїх поетичних візіях мистець орієнтувався на конкретні події і постаті, створював не ілюзію, а реальне відчуття революційного чину (циклъ «На полі бою», «Незаномому воякові» та ін.). Окремі рядки поезій Олега Ольжича сприймаються як ідеологічно-політичні гасла, не втрачаючи при цьому своєї художньої самотності:

Там втрат не буває, де жертва —
Здобутий в огні бастион

(«Грудень 1932»)

або:

Захочеш — і здобудеш, в людині зятя,
Лежить невідгадана сила,
Зрослась небезпека з відважним життям
Як з тілом смертельного крила.

Або:

Державу не твориться в будуччині,
Державу будується нині.

В поезії Олега Ольжича, як і в творах Євгена Маланюка, Юрія Липи, Оксани Лятуринської, Леоніда Мосендза, Олени Теліги та інших мистців 20-30 років, б'є життєдайний ключ визвольного пориву молодого покоління, яке стало на шлях відчайдушної боротьби за незалежність України і формувало його самостійницький світогляд. Очевидно, Олена Теліга у своїй поезії, публіцистиці і революційно-підпільній антифашистській діяльності найближче стоїть до Олега Ольжича, свого побратима й однодумця. Вони творять дві вершини українського резистансу, однаковою мірою жертвуючи найдорогоціннішим скарбом — своїм життям — на вівтар Матері-України. Слово і чин у їхньому житті нерозривно пов'язані, нероздільні і творять героїкотрагічний моноліт.

Поезія, життєвий подвиг Олега Ольжича, мужність і незламність його натури і цільність національного світогляду мали вплив на покоління борців 40-50 років, згуртованих у лавах ОУН-УПА, на націоналістичне підпілля, яке в неймовірно складних умовах існування створило свою пресу, літературу, широкую пропагандистську мережу. Духом свободи і незалежності, піднесенням ідеї самостійної України, самопожертви для неї пройнята творчість мистців-воїнів УПА — поетів, публіцистів, художників. Український резистанс виявився у численних повстанських піснях, що сьогодні набирають прав громадянства, у бойових строфах трагічно загиблого Марка Боєслава, мужньо-крицева поезія якого увібрала в себе героїзм, звитягу, подвиги і трагедію тисяч синів і дочок народу, які до останнього подиху, до останнього набою були вірними високим заповітам — ідеалам України, втіленим у творчості Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Миколи Міхновського, Дмитра Вітовського, Олега Ольжича та багатьох інших мистців і політичних діячів.

Марко Боєслав не лише своїм пристрасним словом поета-упівця, але й своєю кров'ю, героїчним чином заслужив на визначне місце в історії української літератури періоду збройного резистансу, в історії національно-визвольного руху періоду Другої світової війни. Видані в підпільній друкарні його збірки «Непокірні слова», «В добру путь», «Вітчизна кличе», «Протест», «Із днів боротьби», «Хай слава луна» (1946-1949), — яскраве свідчення незламності духу молодого революційного покоління українського резистансу, того покоління, із середовища якого вийшли десятки поетів-повстанців. Крім згаданих уже, назвемо імена Павла Євтушенка, родом з Волині, Орельця (літературний і політичний псевдонім «Професор»), який діяв і героїчно загинув на Закерзонні, Яра Славутича — одного з організаторів на Чернігівщині Чернігівської Січі, Степана Хріна — сотника УПА, відзначеного за бойові заслуги Золотим Хрестом, автора віршів, щоденника, спогадів «Крізь сміх заліза», Івана Хміля з Полісся, автора збірок повстанських віршів «Гомін Полісся», «Іду з кобзою», Богдана Федчука, який діяв у Карпатах, що знайшло відображення у його збірці «На постой» та інших, часто безіменних творців.

Більшою чи меншою мірою вони у неймовірно важких умовах, орудуючи не стільки пером, але і зброєю, не давали погаснути в серцях своїх співвітчизників національно-визвольній ідеї, підтримували у серцях людей дух непокори і протесту і вселяли надію на відродження нашого народу, його духовості, незалежності.

На тлі літератури українського резистансу такі імена, як Олег Ольжич, Олена Теліга, Марко Боєслав, Іван Ірлявський, спалахнули і трагічно згасли, як зірки першої величини, залишивши в історії українських визвольних змагань глибокий незатертий слід. Честь і слава їхній пам'яті.

*Зиновія СПЛУЖИНСЬКА,
доцент Львівського медичного інституту,
кандидат біологічних наук*

ДЕМОГРАФІЧНІ ВТРАТИ УКРАЇНИ В ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

У книжці «Кайне камераден, вермахт і совєтські військовополонені 1941-1945» Крістіяна Нетрайта читаємо, що Німеччина втратила 3,250.000 вояків, із того 1,185.000 у совєтському полоні та 3,600.000 цивільного населення, а Совєтський Союз — 20 млн. людей, тобто 40 відсотків усіх жертв (55 млн.) Другої світової війни — 10 млн. загинуло в боях і від ран, 7 млн. — цивільного населення. Із загальної кількості 5,7 млн. совєтських полонених 3,3 млн. загинуло від розстрілів, голоду і пощестей.

Кількість жертв Совєтського Союзу — 20 млн. чоловік — на сьогодні є сумнівною. Підрахунок демографів показав, що прямі і непрямі втрати війни в СРСР досягають 48-50 млн. Безпосередні військові втрати — не менше 22 млн. осіб, в тому числі на полі бою і від ран загинуло понад 10 млн. красноармійців (В. Зілгалов, О. Лавєр, 1993).

Україна нараховувала більше одної п'ятої довоєнного населення совєтського Союзу, і на неї припало 65 відсотків усіх людських втрат у війні. В щоденнику О. Довженка читаємо: «Україна втратила за час війни 13 мільйонів чоловік. І це ще, так би мовити, з оптимістичною неточністю». Фальшувати кількість людських втрат почав ще під час війни особисто Сталін. В 1941 році у промові, присвяченій 24 річниці Жовтневої революції, Сталін заявив, що німці втратили в боях понад 4 мільйони, а Совєтський Союз — 850 тисяч. Насправді було все навпаки. За даними совєтської воєнної статистики, СРСР втратив 1 млн. вбитих, було 4 мільйони поранених, 4 мільйони полонених і тих, що пропали безвісти, разом 9 мільйонів.

Загально прийнятою хрестоматійною істиною було те, що загинув кожен шостий мешканець України. Якщо в 1940 році нараховувалось 41,3 мільйона населення, то напередодні війни в Україні мешкало 42 млн. (з урахуванням майже 2 відсотків щорічного приросту). Кожен шостий житель — це 7 млн. О. Довженко вказує на цифру в два рази більшу, а саме 13 млн. осіб. Російський історик М. Кірсанов подає 46 млн. людських жертв для СРСР. Відомий архівіст Ю. Теллер підтверджує, що загальна кількість втрат армії і мирного населення перевищує 46 млн. осіб, з них 12 відсотків солдатів — 22 млн. СРСР втратив одну четверту населення. Скільки жертв випало на Україну? Д. Табачник вираховує 16 млн. Розрахунки приблизні, але в їх основу закладені достовірні цифри: 20 млн. — сфальшована цифра втрат для СРСР, 46 млн. — справжня, 7 млн. — сфальшована цифра втрат для України. Виходить, що справжня цифра у два з половиною рази більша від офіційної. Оскільки стан нашої статистики такий, що дослідник повинен сам рахувати, а не базуватися на цифрах, бо вони або сфальшовані, або

закриті, то встановити справжній стан втрат дуже важко. Цифрові відомості суперечливі — від 13 до 16 млн. осіб тільки в Україні.

Не викликає сумніву, що понад половину втрат понесла Україна. На всіх окупованих територіях СССР вбито 6,075 тис. мирного населення і вигнано в Німеччину 4,2 млн. осіб. В Україні загинуло від рук нацистів 3,898 тис. мирних мешканців і 1,367 тис. військовополонених, 2,2 млн. осіб вивезено на роботу в Німеччину (А. Л. Перковський, С. І. Пірожков, 1990). Згідно німецьких повідомлень, у перші місяці війни в полон потрапило багато красноармійців різних національностей: українців, білорусів, естонців, литовців і латвійців, яких німці «випустили додому». Кількість полонених під Білостоком і Мінськом дорівнювала 300 тис., в Умані — 100 тис., у Гомелі, Клинці — 80 тис., біля Києва — 600 тис., у районі Вязьми — 663 тис. (В. Зілгалов, О. Лавер, 1993). Згідно советських відомостей, з України влилось у ряди Червоної армії 4,5 млн. мобілізованих чоловіків. Точних даних про кількість загиблих нема. Існують документи Міністерства соціального забезпечення УРСР, де фіксується кількість сімей, яким виплачували пенсії та грошові допомоги за загиблих військовиків. Серед них було 1,3 млн. сімей, рідні яких загинули після 22 червня 1941 р. (А. Л. Перковський, С. І. Пірожков, 1990). Закордонні джерела подають цифри вбитих на фронті 7 млн. і 5 млн. вивезених на роботи. За даними І. Воронова і Ю. Пилявець (1990), кількість загиблих серед мирного населення досягає 4,5 млн. і 2,5 млн. вивезених в Німеччину. Сільське населення з 1941 по 1945 р. зменшилася на 27 відсотків, що дорівнює 7,415.700 осіб.

Відносно 3,8 млн. жертв мирних жителів України, то серед них були люди різних національностей. Перед війною в Східній Україні проживали 1,5 млн. жидів, у Західній Україні і Східній Білорусії — 1 млн. Нацисти знищили в Україні понад 2,5 жидів. Советська влада не забезпечила евакуацію тій етнічній частині населення, яка була під найбільшою загрозою, з чим пов'язане замовчування протягом десятиріч кількості і національного складу жертв Бабиного Яру чи Замарстинова у Львові. Серед жертв мирного населення трагічна доля випала жидам. На початку війни евакуйовано всього 1,934.300 осіб, в тому числі зі Східних областей 1,819.600 — 94 відсотки осіб, і з західних — 1,147.000 осіб.

Ціні цифрові дані наводять А. Л. Перковський і С. І. Пірожков (1990) про загальну чисельність населення України до початку війни і після її закінчення (таблиця 8). Згідно даних советської статистики, у Східній Україні кількість населення від 1 січня 1941 р. до 1 січня 1945 р. зменшилася від 31,6 млн. до 21,5 млн. осіб (на 10,1 млн.), в Західній Україні — з 9,3 млн. до 5,8 млн. (на 3,5 млн.). Цифри подаються вже після депортації місцевого населення в кількості 1 млн. 173 тис. мешканців Західної України. На всій території України за роки війни кількість населення зменшилась на 13.584 тис. осіб.

На 1.7.1946 р. кількість населення збільшилася до 4,716 тис. осіб, бо в Західню Україну прибули демобілізовані, повернулися репатріанти з Німеччини та евакуйовані на Схід. Крім того, влилася хвиля імміграції: понад 585 тис. військових НКВД, 86 тис. партійних працівників та

багато російськомовних керівників підприємств і люмпенізованого населення з Росії для постійного проживання в Україні (Ю. Шаповал, 1992).

Загальна чисельність населення в Україні в 1941-1946 рр.
(тис. чол.)

Області	Роки			Різниця між 1941-1945 рр.		Різниця між 1941-1946 рр.	
	1.1.1941	1.1.1945	1.1.1946	абс.	%	абс.	%
Східні області без Криму	31570	21534	25429	10036	31,9	6141	19,4
Західні області без Закарпаття	9397	5849	6670	3548	37,8	2727	29,0
Всього	40967	27383	32099	13584	33,2	8868	21,8

Великих втрат від німецьких нацистів зазнала ОУН. Близько 5,000 членів її Проводу та активістів було розстріляно, в тому числі два рідні брати Степана Бандери; 40-50 відсотків в'язнів концтаборів складали українці. Серед них Степан Бандера, Андрій Мельник, Тарас Бульба-Боровець, Олег Ольжич та багато інших. Донині ще не знаємо, скільки українців замучили і розстріляли німці в Янівському концтаборі та в Бабиному Яру. Разом з тисячами жидів там спочивають 648 представників української творчої еліти, зокрема Олена Теліга, Михайло Теліга, Іван Рогач... 125 тис. людей різних національностей (Ю. Петрашевич, 1994).

Не можна не згадати трагічної долі вояків дивізії «Галичина», яких нацисти кинули під Броди, де загинуло близько 7-8 тисяч* переважно освічених, фізично здорових хлопців. Ті, що залишились живими, закінчували свій життєвий шлях в совєтських гулагах. Ще 11 тис. дивізійників інтерновано в Італії. Зрозуміло, що в Україну тільки дехто з них повернувся. Таким чином, дивізія «Галичина» Україні обійшлася в 20-22 тис. людей.

До втрат Другої світової війни відносяться жертви НКВД серед мирного населення та вояки УПА. Колекція документів УДАЖР СРСР містить відомості про 65 чекістсько-військових операцій, що відбулися протягом 20 днів у березні 1944 р. В ході цих акцій затримано 9,624 бійців, вбито 734 старшин (М. Бугай, 1990). Доля затриманих невідома, статистики не велось, але переважно працівники НКВД їх відразу розстрілювали, частину після допитів і тортур засуджували на тривалі терміни (25 років), незначна частина використовувалася для провокативних цілей.

У вересні 1944 р. під тиском Червоної армії німці повністю звільнили територію України. Згідно слів Арсена Панасенка, сталінсько-большевицький імперіалізм, як спадкоємець великодержавних заповітів і традицій «російської тюрми народів», повів з особливою гостротою

* Ця цифра мабуть пересаджена — зауваження Редакції

наступ на: 1) ідейно-політичні позиції і 2) фізичне і матеріальне знищення українського народу та його революційно-визвольного руху.

Засобом фізичного знищення стала масова мобілізація західньо-українського чоловічого населення від 18 до 60 років (Т. Чупринка, 1992). Їх, не вишколених і не озброєних, кидали на передову лінію фронту для певної загибелі. Для большевицького керівництва це було не вперше: цю методу застосовували ще в 1943 р. при форсуванні Дніпра. В Долині смерті загинуло 300-350 тис. в цивільному селянському одязі, без зброї. Імітація форсування дорого обійшлась селянам Київщини.

Одним із засобів фізичного знищення, про що свідчать німецькі архіви і документи, була діяльність комуністів й енкаведистів, які працювали у гестапо і винищували українських націоналістів та свідомих українців німецькими руками (В. Косик, 1993).

Крім того, великі втрати принесла діяльність провокаційно-розвідувальних підрозділів НКВД-МГБ. Невинних людей жорстоко катували, вшали, палили села, грабували, вивозили в Сибір, практикували сімейну або групову відповідальність. Терор викликав опір, що призводило до збільшення числа жертв. З липня 1944 р. по липень 1947 р. в 14 районах Львівщини арештовано 5,383 особи, ліквідовано 2,200 осіб, вивезено в Сибір та на Донбас 2,348 осіб. Тільки до 1946 р. підрозділи НКВД тут знищили понад 303 тис. осіб.

Ідейно-політичні засоби деморалізації впроваджувалися працівниками НКВД безперестанними обіцянками, шантажем, підкупом, поширюванням серед населення ідеї зради, співпраці з НКВД.

Викладені розрахунки не можуть повністю відтворити історично-демографічних процесів, що проходили в Україні. Слід пам'ятати, що на цей час до УРСР не входив Крим і Закарпатська область. Статистична ретроспективна аналіза чисельности населення часто ігнорує ці територіальні зміни. Публікуються відомості за станом на 1941 рік з урахуванням сучасних кордонів, разом з Кримом, який тоді ще не належав до України, але не включається населення Закарпаття (яке, за чеським переписом 1935 р., становило 786 тис. осіб).

Демографічні втрати під час Другої світової війни 1941-1946 рр., переселення різних верств населення, гітлерівський геноцид, сталінський терор, вбивства і катування НКВД, масові депортації, — все це точно не досліджене. Цифри суперечливі і протягом довгих років замовчувались, тому подані вище дані є спробою охопити всі категорії загиблих, і не претендують на повне вияснення питання та абсолютну точність.

Література

*(до всіх трьох науково-дослідницьких праць, надрукованих у «ВШ»
чч. 4, 5 і 6 за 1995 рік)*

«Архипелаг ГУЛАГ глазами писателя и статистика». // Аргументы и факты — 1989. 11-17 ноября.

Білас І. «Протистояння» // «Літ. Укр.» — 1992, № 42-43, 29 жовтня.

Бугай М. Ф. «Депортація населення з України» (30-50 роки). // «Укр. іст. журн.» — 1990, № 10, ст. 32-38.

Воронов І. О., Пилявець Ю. Г. «Голод 1946-1947». К.: 1991, Серія 1, «Час і суспільство», № 1, ст. 47.

Дубас М. «Гулагівська енциклопедія Жана Россі». В книзі «Україна в минулому». Київ-Львів, 1992. АНУ Ін-т Укр. археології. Вип. 3, ст. 134-136.

Дугин А. Н., Малыгин А. Я., Солженицын, Рыбанов: «Технология лжи». «Военно-историческ. журнал», 1990, № 7, ст. 65-73.

Заставний Ф. Д. «Українська діаспора». Львів. — В-во «Світ» 1991, ст. 119.

Заставний Ф. Д. «Населення України». Львів. «Просвіта». 1993, ст. 224.

Зілгалов В., Лавер О. «Українці вдома і в світі», «Дзвін». 1993, № 4-6, ст. 95, 101.

Кагун П. «Матеріали до історії УПА, ОУН. У фондах центрального державного архіву вищих органів влади і управління України». В кн.: «Україна в минулому», Київ-Львів, 1992. АНУ Ін-т Укр. археології. Вип. III, ст. 7-9.

Кіндратенко А. «Чого не знає статистика?» «За Вільну Україну». 1990, № 111, 8 грудня.

Коваль М. В. «Український народ у Великій Вітчизняній війні» (1941-1945 рр.) // «Укр. іст. журн.» 1990, № 3, ст. 88-95.

Косик В. «Україна і Німеччина у Другій світовій війні». Париж-Нью-Йорк-Львів. 1993, ст. 659.

«Літопис Української Повстанської Армії на українських землях». Львів, «Літопис», 1992, т. 9, ст. 241-366.

Нагайло В., Свобода Я. «Рушійний Союз» // «Вітчизна», 1991, № 12, ст. 214.

Наумов С. «Правда о «Галичине» // Донбас. 1992, № 1-2, ст. 206.

Перковский А. Л., Пирожков С. І. «Демографічні втрати Української РСР у 30-ті роки» // «Укр. іст. журн.» 1989, № 8, ст. 24-36.

Перковский А. Л., Пирожков С. І. «Демографічні втрати Української РСР в 40-х рр.» // «Укр. іст. журн.» 1990, № 2, Ст. 15-25.

Служинська З. О. «Вплив демографічних процесів на зміни генофонду». «Здоров'я і освіта». Всеукр. наук. практ. конфер. Львів. 1993, част II, ст. 250-254.

Служинська З. О. «Демографічні зміни в популяціях». «Демографічна ситуація в Україні». Мат. наук. конф. К., 1993, т. III, ст. 157-159.

Табачник Д. «Ціна перемоги» // «Наука і суспільство»; 1990, с. 5.

Чупринка Т. «До генези Української Головної Визвольної Ради». «Літопис Української Повстанської Армії». Львів. 1992, ст. 392-316.

Шаповал Ю. «Сказати всю правду» // «Літ. Укр.» 1992, № 39, 1 жовтня.

Олена ЗАДОРОЖНА,
Мирослава БАБІНСЬКА,
Надія ГУПАЛО

ЗОЛОЧІВСЬКИЙ ЗАМОК

Історична довідка про московсько-большевицькі звірства
(Закінчення, 5)

Хто ви, кати мого народу?

Таке питання поставила Марія Чех на сторінках золочівської газети «Народне Слово» 11 червня 1991 року, сливе на передодні 50-ліття жорстоких репресій-мордів у Золочівському замку-тюрмі, і, не називаючи їх по імені, вжила такі слова: «Досі ходять в орденах герої-вбивці, для них нема законів, ні статей, за кров невинну, муки і тортури одержали високі привілеї.

Може, у снах ви бачите свої жертви? А, може, внукам своїм розкажете про свої «геройські» вчинки над беззбройними, безневинними людьми. А, може, хоч раз пустите сльозу каяття за тяжкі свої гріхи. Чи не настав ще час признатися у злочинах вам, кати свого народу, чи зроблять це за вас онуки і правнуки?

Сучасники вождеві все зуміли приписати, // Немов би випив вождь усю невинну кров, // Коли нема каяття за гріх содомський, // Кат злочин ще страшніший може повторити знов».

Людські долі

Минають роки, від коли стоїть пам'ятник на міському цвинтарі на великій спільній могилі жертвам большевицьких репресій 1940–41 рр. Приходять сюди люди помолитись за душі невинних мучеників, покласти квіти до підніжжя монументу, засвітити свічку, чи просто постояти у роздумах над людськими долями. За що їх так...

Для багатьох — це символічна могила. Не всіх арештованих у ті далекі трагічні роки опізнано серед замордованих, невідомо, де спочивають дорогі люди, рідні, близькі, знайомі. Тому приходять на цю могилу ніби на рідну і поминають своїх.

А час біжить і, здається, стирає сліди злочинів. Та це тільки здається. Людська пам'ять міцно береже минуле для прийдешнього покоління, для історії. Знаходяться документи, які засвідчують злочини і злочинців, що творили беззаконня. Замовчувати не маємо права жодної трагедії, жодної трагічної долі.

Жила сім'я Олексія Яроша у Помор'ях мирним життям. Та було чомусь тривожно на серці ще з зими 1940 року, як почалися арешти та вивози земляків у Сибір. 24 червня 1941 року сім'ю Яроша спіткало горе: прийшли в хату енкаведисти і забрали батька спочатку в тюрму Помор'ян, а 25 червня привезли в Золочівську тюрму. Більше його живим ніхто не бачив. Не опізнала дружина чоловіка свого і серед замучених. Згорйована зайшла до будинку, де знаходилась, певне, канцелярія і серед купи розкиданих паперів знайшла документи на свого чоловіка Олексія Яроша, які засвідчували про його арешт. Берегла ці документи як дорогоцінний скарб, бо на них була крапля Олексової крові. Ці документи були з дружиною в Сибірі, кілька разів закопувала їх в землю, щоб зберегти.

Енкаведисти були педантами в оформленні документів, про що свідчать акуратно списані 6 аркушів. І друк, і печатки, і підписи оперуповноважених кримінального розшуку УССР НКВД, і відтиски всіх пальців, і навіть контрольні відтиски на кількох аркушах.

Олексій Ярош по документах цих — бідняк, хлібороб, освіта — 4 класи, українець. При обшуку знайшли: дзеркало, табачницю, гребінець, окуляри і «більше нічого не знайдено» — яка грамотність!

Синові Олексія Яроша — Борису, на час арешту батька було неповних 10 років. У 16 років його арештували і тримали до повноліття, а згодом засудили на 10 років позбавлення волі. В тюрмі ще заробив до

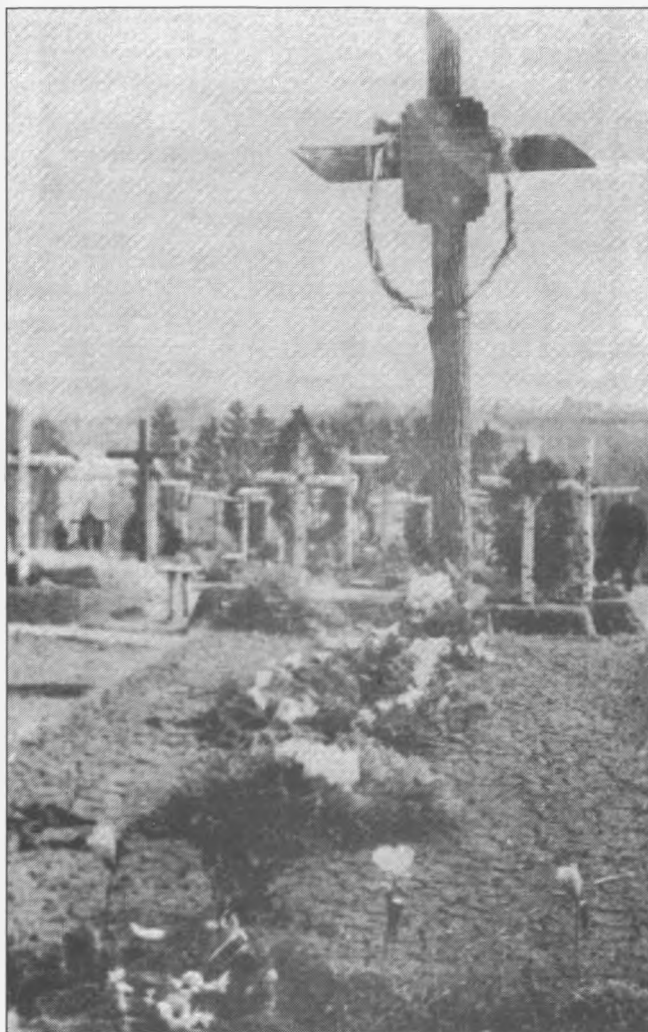
Олена Загорожна, Мирослава Бабінська і Надія Гупало — автори тієї історичної довідки про московсько-большевицькі звірства в Золочівському замку-тюрмі.

цілих 25. Відсидів 8 років. У 1956 році 5 вересня знято судимість на основі постанови Президії Верховної Ради УРСР від 13.8.1956 р. № 90а.

Живе сім'я Ярошів у Новому Роздолі. Ростуть два сини Бориса — Тарас і Олесь. Тарас — студент, був одним з перших, що голодували у Києві на площі Перемоги восени 1990 року. Молодший син Олесь після армії теж став студентом. Активний у громадському житті.

А ще треба сказати про цю святу жінку, дружину Олексія Яроша, яка стільки літ берегла ці документи. Померла вона. Та був такий «начальник» в Поморянах, що не дав навіть дощок на труну. Звали його Дмитрієнко. Сказав, що нема дощок «для старої бандеровки». Знав би він, які документи і проти кого свідчать вони зберегла ця людина!

Та знайшли добрі люди дошки для труни, і добротні похоронили по-християнськи. Хай з Богом спочиває. А рід славних Ярошів продовжує жити. Жити йому як і безсмертному нашому родові і народові у вільній незалежній Україні.

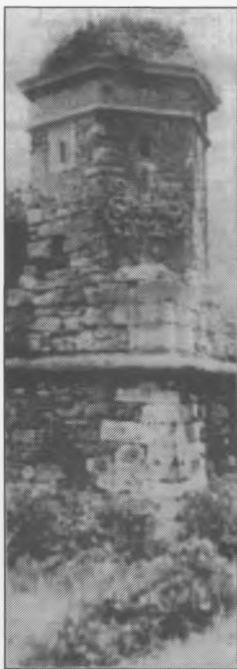
Спільна могила закатованих українських патріотів на Золочівському цвинтарі з 1941 року, липня місяця, з першим березовим хрестом і таблицею, обведену вінком з колючого гроту

Пам'ятник на спільній могилі жертв московсько-більшевицького злочину в Золочівській тюрмі авторства скульптора Едварда Бучинського, батько якого також був замордованим і лежить у тій же могилі. Цей пам'ятник відкрито і посвячено 16.9.1990 року.

*Курінь Пластунів ім. Юрія Дрогобича та ім. Уляни Кравченко
(представники) з Дрогобича під час літнього Трудового табору
в Золочівському замку.*

*Одна з оцілілих башт Золочівського замку, німий свідок
московсько-більшевицьких содомських злочинів у цьому замку
в червні–липні 1941 року.*

Редакційні підсумки до тієї історичної довідки

Редакція «Визвольного Шляху», а разом із нею мабуть усі, хто прочитав довідку про московсько-більшевицькі звірства в Золочівському замку-тюрмі, є глибоко вдячні Шановним авторам тієї вельми важкої, але рівночасно і вельми важливої для історії нашого народу-нації праці в особах пані Олени Задорожної, живого свідка описаних подій в Золочеві на переломі червня-липня 1941 року, пані Мирослави Бабінської і п-ни Надії Гупало — обидві з молодшого покоління, завдяки яким появилась не тільки ця документальна довідка про звірства, але завдяки яким і поставі багатьох інших українських патріотів появилось також формальне ствердження офіційного обласного чинника — Прокуратури області, що такий злочин мав місце в червні-липні 1941 року і скільки невинних людей замордовано під час його тривання. Під цю пору ми не пригадуємо, щоб дeneбудь інде таким чи подібним документом партійні чи судові власті засвідчували доконані в 1941 році подібні звірства на теренах їхніх муніципалітетів.

Другий важливий здобуток надрукованої в нашому журналі довідки — це зарекордування імен та прізвищ певної кількості тих осіб з компартії і НКВД, які, згідно зі свідченнями членів родин помордованих, були причетні до акції ловлення невинних людей в Золочівському і сусідніх районах, а відтак і жорстокого їх знищення. Це повинно послужити теперішнім обласним судовим і поліційним властям у проведенні необхідних докохань для точного устійнення виконавців морду біля 700 осіб на протязі відносно короткого часу, а попри це і тих чиновників у найвищих колах ЦК КП СС, НКВД і всесоюдної міліції, від яких мусів бути виданий наказ щодо знищення в найбрутальніший спосіб тогочасних українських політичних в'язнів у тюрмах УССР.

Третій осяг — це наочне засвідчення, як скоро призабуваються серед населення необхідні відомості для остаточного устійнення найважливіших даних про певну подію чи фактор. Донедавна в авторів коротших та довших матеріалів на тему того, що заіснувало в тюрмі Золочівського замку в часі від 22 червня до 5 липня 1941 року, загальне число замордованих там в'язнів вагалось від 649 до 721. На сьогоднішній час число 649 має підтвердження в матеріалах, що появились в льокальній золочівській газеті, в тижневику «Шлях Перемоги», в нашому журналі і в протокольних записках Прокуратури Золочівщини. До цього числа нахилився остаточню сливе чи не перший звітодавець про Золочівську трагедію І. Рубіжний, хоч він ще дальше уважає, що жертв цього злочину було таки біля, або й понад 700 осіб.

З цього загального числа досі ідентифіковано поіменно 239 осіб та зібрано фотознімок 39 осіб. Такому радше повільному процесі якнайповнішого дослідження кількості страчених осіб, з яких сіл та містечок вони походили, як називалися, коли, в який спосіб і за що були заарештовані можуть сприяти лише дві обставини: серед старшого покоління ряди тих мужчин і жінок, які можуть щось конкретного знати про злочин у Золочівському замку-тюрмі за проминулих 54 роки значно скоротилися, а між тими, що прийшли на світ в 40-их роках, відомості про те, що мало місце в червні-липні 1941 року, радше обмежені; між жителями Золочева, Золочівщини і сусідніх районів ще і сьогодні можуть існувати побоювання щодо розкриття даних про поступування московсько-большевицьких чиновників у тюрмах чи в'язницях у 1940–41 роках, а відтак від серпня 1944 року по день проголошення державної незалежності України.

Якщо обидві тут названі перешкоди сповільнюють дотичні дослідження, тоді проти найсерйознішої із них треба поставити чоло — такі переконати потенціальних свідків, щоб вони передали голові і членам Осередку «Меморіал» у Золочеві все, що знають про злочин в тюрмі Золочівського замку.

Тюрма в Золочівському замку була лише одним із багатьох тюремних місць, в яких чинники донедавніх окупантів України поповняли доконувані їхніми службовцями злочини. Для прикладу, в місяці березні районна газета «Зборівська Дзвіниця» надрукувала певну кількість прізвищ, замордованих в Тернопільській тюрмі в червні-липні 1941 р. Бо ледве чи теперішні ідеологічно-політичні сторонники та

послідовники колишніх московсько-большевицьких можновладців на Україні відпускають для теперішніх і грядучих поколінь відомі їм за-секречені архіви КПУ, КГБ, Міліції тощо.

На списку жертв терору в тюрмі Золочівського замку в 1941 році заповнено під порядковим числом 26 адвоката Безпалька Володимира, як одного із замордованих в'язнів. Вже під час друку цього списка п-на Надія Гупало зголосила, що про смерть д-ра Безпалька під час розстрілів НКВД у Бригідках у Львові є згадка в спогадах Богдана Казанівського «Шляхом Легенди», виданих книжкою в УВС у Лондоні 1975 року. Автор спогадів Богдан Казанівський згадує також про перебування під замком у Бригідках у Львові доньки адв. Безпалька — Ориси, з ініціативи якої прізвище її батька ввійшло на листу жертв замордованих у Золочівському замку-тюрмі. Автори нами друкованої історичної довідки постановили, щоб з певних мотивів залишити адв. Володимира Безпалька на ними уложеній листі жертв Золочівської тюрми, що Редакція і робить.

Символічна силуетка дерев'яної церкви в с. Тростянець Малий, Золочівський р-н, з 1751 року («зі стор. «Народного Слова», Золочів)

Святослав КАРАВАНСЬКИЙ

ЧИ ЕКОНОМІКА ВСЬОМУ ГОЛОВА?

ПИТАННЯ: Чи можна подолати економічні негаразди в Україні, лишивши на боці моральне відродження?

ВІДПОВІДЬ: Коли чуєш заяви високих достойників України, що треба налагодити економіку, і тоді розв'яжуться усі інші питання, дивуєшся, якими примітивними категоріями мислять, і то не пересічні громадяни, а говоривши образно, батьки народу.

На мою думку, занепад моралі, відсутність твердо засвоєних понять про добро і зло, про честь і безчестя, гідність і підлість, про вірність та продажність, про щирість та підступність не менше шкодить розбудові держави, ніж економічна нестабільність. Продовж останніх 70 років населення колишнього ССРСР діставало викривлене виховання, коли погані вчинки підношувало до рівня героїства, зраду свого народу зображувало як патріотизм, дике хамство і варварство рекомендовано для наслідування мільйонам, перекреслювано Божі заповіді. Одним словом, комуністична система виховувала і, як ми бачимо, виховала мільйони позбавлених моральних засад «нових людей». Комуністичним босам здавалося, що їм легше буде керувати таким напівзлочинним суспільством. Відсутність моральних якостей у народу потрібна була їм, щоб не допустити об'єднання пригноблених мас, щоб мати у цій масі кожного третього, здатного доносити на своїх товаришів, родичів, ближніх. Був поширений культ Павліка Морозова — дитини, яка продала свого батька.

Тому, коли сучасні великі достойники беруться відроджувати самостійні держави на руїнах ССРСР, не дбаючи про прищеплення людяності людських моральних якостей, можна наперед сказати, що їхні зусилля не матимуть успіху.

Мені можуть заперечити, що питання моралі населення належить до сфери Церкви, а не до цивільної влади. На це можна відповісти, що далеко не вся людиність у покомуністичних державах релігійна — це раз, а друге те, що коли Церкви перебувають у конфесійних чварах, вони мало дбають про моральне перевиховання вірян. Додати треба, що така Церква, як РПЦ, перебуваючи на службі у сатанинського режиму, навряд чи зможе впливати на перевиховання вірян, бо їй самій треба відродитися морально і покаятися у своїх гріхах не тільки за советських, але й за досовєтських часів. Тому покладатися на Церкви сьогодні не можна.

Треба, щоб уряд і влада розуміли потребу морального відродження населення. У школах, включно з вищими, потрібно запровадити предмет «Мораль і порядність», розробивши програму цієї дисципліни з урахуванням досвіду західних шкіл, де такий предмет викладано.

Але до шкіл ходять діти. А як бути з дорослою людинністю?

Поширюючи свою антилюдську ідеологію, комуністи створювали всілякі курси, університети вихідного дня, лекційну пропаганду. Всю цю пропаганду

було спрямовано на прищеплення населенню комуністичної моралі. Відсутність виховної діяльності в сучасній Україні не на користь розбудові держави. Коли держава занехала цю ділянку виховної роботи, то її мала б перебрати на себе творча інтелігенція.

Якби ентузіясти створили приватне лекційне бюро, фінансоване добродійними фондами, то попит на безплатні лекції на моральні теми в сучасній Україні був би великий.

Замовляти такі лекції мали б керівники приватних та й державних підприємств та компаній. З боку цих компаній часто можна почути нарікання про дуже низький моральний стан їхніх працівників: пияцтво, хамство, брехливість, нахил до крадіжок. Дехто скаже, що горбатого могила виправить, або щось подібне. Той, хто так думає, недоцінює цілющу силу доброго людського слова. Слово має свій вплив і на найзапекліших грішників. А сучасні громадяни України це ще не забісовані законопорушники. Це люди, зіпсовані злочинним вихованням, і людське слово їм не чуже. Треба вірити в людей і помагати їм не звертати зі шляху істини.

Якби про моральний стан населення дбав й уряд, це й собі могло б принести багато користи. Коли ж урядові не до цього, то цю функцію мають перебрати ентузіясти, і саме з цих приватно заснованих організацій могли б виходити майбутні діячі державного рівня — депутати парламенту, а може, й президенти.

БРЕШУТЬ І ВЕРТАЮТЬСЯ НАЗАД

ПИТАННЯ: Чи здає собі справу західня дипломатія, з ким вона має до діла в особі російських керівників та дипломатів?

ВІДПОВІДЬ: Коли подивившись на події останніх кількох років, то тратиш віру у вікову людську мудрість. Споконвіку люди знають, що «брехнею світ пройде, та назад не вернешся». Але чи справедливе це прислів'я сьогодні? Бо, скільки не брешуть російські керівники, Захід і далі йме їм віри, мало того, має їх за своїх гідних партнерів.

Свого часу Єльцин твердо обіцяв вивести війська з Балтії. Тоді, на зустрічі керівників держав у Римі, не менше авторитетно заявив, що війська з Естонії не введе. Тоді, за яких кілька місяців, коли американці зашморгнули свої очкурі, Москва війська виводить. Влітку 1994 р. Єльцин заявляє, що він ніколи не поведе війська на Чеченію. Менше ніж за півроку він висилає туди 40,000 солдатів: рівно стільки, скільки було послано до Афганістану.

Москва заявляла, що вона підтримує Захід у намаганні досягти миру в Боснії, на ділі ж вона робила й робить усе, щоб війна у Боснії тривала. Московські заходи було спрямовано на те, щоб зняти економічні санкції з Югославії. Заради цього Москва, Београд і боснійські серби розіграли навіть комедію «розриву» між Мілошевичем та боснійськими сербами, нібито Сербія не помагає боснійським сербам. І світ був ладен повірити цій розіграній на світовій арені комедії. Насправді ж Београд і далі помагає боснійським сербам не лише зброєю, але й живою силою, здійснює агресію проти Боснії. Одним словом, Москва проходить світ брехнею, а тоді вертається назад з іншою брехнею, а світ вірить їй і перший, і другий раз.

Як пояснити цей феномен?

Я маю лише одне пояснення: Західний світ не має справжніх самостійних і сповнених самоповаги лідерів. Коли наділену гідністю людину вдасться обдурити один раз, така людина не матиме більше діла з дурисвітом. Захід же обдурювано раз і два, і три, а він і далі товче: треба помагати Росії, бо інакше там запанує диктатура. А Росія вже має диктатуру, заховану під ширмою демократії. Ховатися за ширму — улюблений Москвою трюк. Росія удає, що вона разом із Заходом дбає про мир у світі. Насправді ж їй потрібна війна в Боснії: вона зв'яже руки Заходові на Балканах. Росія ж тим часом «даватиме лад» на теренах СНД. Тому Москва так уперто не хоче розширення НАТО. Росія прекрасно розуміє, що НАТО ніколи не нападе на неї. Чому ж їй заважає приєднання до НАТО країн Східної Європи? Бо Росія сама плянує у майбутньому «вернутися» на втрачені нею землі. На її списку не лише Білорусь та Україна, але й Прибалтика, і Польща, й Угорщина. Тільки маючи на думці реванш, Єльцин опирається вступові до НАТО східно-європейських держав. Чи розуміє це Захід? Виглядає, що ні.

Президент Клінтон після всього заявляє, що, попри «розбіжності у поглядах», Америка й Росія і далі партнери. Москва ж використовує цю короткозорість чи брак людської гідності Заходу для дальшої агресії. На черзі після Чеченії може бути Україна. Москва навмисно затягає підписання мирної угоди з Україною. Їй така угода не потрібна. Вона висуває щораз нові вимоги до України, знаючи наперед, що Україна на них не погодиться. Отже, мирного договору з Україною в цьому році не буде. Зате можна сподіватися провокацій з боку її п'ятої колони в Україні. На сьогодні очолюють п'яту колону в Україні кримські шовіністи. Донедавна Верховна Рада Криму звернулася до Москви з проханням надати росіянам Криму подвійне громадянство. Це може стати відправною точкою для провокацій. Київ не погодиться на таке, а Москва тоді застосує своє широко розголошене «право» захищати росіян у «близькому зарубіжжі».

Зрештою, знайти «солдатську причину» для «наведення порядку» в СНД — і насамперед в Україні — таким досвідченим дипломатам, як Граčov, Степашин та Касатонов все одно, що раз плюнути. Головне, щоб Захід бачив у цих діях «захист демократії, людських прав та конституційного порядку». Що Захід саме так буде дивитися на всі кроки Кремля, видно на прикладі агресії в Чеченії.

Європа сьогодні дуже нагадує Європу перед Другою світовою війною. Нерішучий Захід іде на поступки агресорові. А той щораз то більше нахабніє. Москва не спиниться на окупації усього СНД: така окупація не розв'яже економічних проблем. Москві треба буде йти далі. Чи піде вона на конфлікт із Заходом? Теоретично вона, може і не виключає атомної розв'язки усіх світових суперечностей.

Вірогідніше ж, Кремль і далі заколисуватиме Захід своєю нібито демократичністю і, шантажуючи світ атомною війною, братиме в Заходу нові й нові мільярди. Це все підриває мою віру в людську мудрість: Москва проходить світ брехнею і брехнею ж вертається, бо світ бачить Росію не такою, якою вона є, а такою, якою йому хочеться її бачити.

НЕ ЧЕКАЙ ДЯКИ ВІД РОЗБИШАКИ

ПИТАННЯ: Чи можлива співпраця націонал-демократів з комуністами?

ВІДПОВІДЬ: Часом у пресі надібуш на заяви лідерів демократичного спрямування, що вони у певних ситуаціях згодні на співпрацю з комуністами. У таких заявах немає чіткості. Про яких комуністів ідеться? Колишні комуністи дотримуються цілої палітри поглядів. Певна їх частина порвала з пан-російською ідеологією КПСС і поділяє сьогодні цілком інші погляди. Але є частина закомплексованих на казарменному мисленні осіб, які не можуть критично думати й аналізувати події минулого і сучасного. В усіх політичних чи релігійних рухах завжди є частина фанатичної публіки, що не може піднятися над рівнем прищеплених їй стереотипів і лишається вірною їм до могили.

Очевидно, що в лавах колишньої КПСС такого елементу було чимало. Цей елемент становить, так би мовити, рядову масу комуністів. Але серед комуністів теперішньої КПУ є й інший елемент: особи, які прекрасно розуміють облудність комуністичної ідеології, однак тримаються за неї, бо вона дозволяє їм досягати зовсім інших цілей. Наприклад, шовіністам вигідно маскуватися під комуністичну ідеологію, бо вона помагає їм відродити російську імперію. Серед комуністів теперішньої КПУ є й певна частина шкурників — тих, кому добре жилося за комуністичної диктатури. Це — голови колгоспів, директори заводів тощо. Вони підтримують КПУ тому, що ця партія обіцяє їм збереження їхнього панівного становища в суспільстві.

Такий букет членства теперішньої КПУ очолюють найкриводушніші та найвіроломніші боси, навчені підступних методів впливу на маси, здатні на будь-які провокації заради досягнення своїх цілей, готові на брехню, дури-світство і фальшування на кожному кроці своєї діяльності. Досить згадати фальшування у Верховній Раді під час голосування за реабілітацію КПСС. Фальшування мало місце і під час виборів до Верховної Ради. Можна без перебільшення сказати, що провід теперішньої КПУ не спиниться ні перед чим заради своїх вигід.

Про співпрацю з такого сорту публікою просто важко говорити. Комуністи не визнають виробленої віками людської моралі. Їхня мораль дозволяє їм робити що хочеш заради досягнення мети. Можна брехати, можна дурити, можна віроломствувати, можна зраджувати, ламати своє слово і порушувати домовленості, коли це їм на користь. Як можна серйозно говорити про співпрацю з такого роду публікою? Вони лише використовують партнерів для своєї користі. З їхнього ж боку годі сподіватися елементарної взаємності.

Наведу приклад, як колишній президент Л. Кравчук «співпрацював» з комуністами. Коли влітку 1993 р. демократичні сили України плянували створити антиімперський антикомуністичний фронт (ААФ), знайшлися деякі демократи, які відмовляли їх від цього, посилаючись на президента Кравчука, який нібито знайшов спільну мову з комуністами для єдиного фронту проти імперіялістичної загрози. На збори оргкомітету ААФ прийшов Д. Павличко. Далі цитую за статтею С. Плачинди в «Українській газеті»:

«Він аж сяє від щастя, бо прийшов сюди, як сам зізнається, прямо з кабінету „найвищого нашого керівництва“ (натяк на Л. Кравчука). Можливо, тому приласканий поет поводить ся зверхньо... і починає свою промову. Мовляв, „високе керівництво“ радить не наголошувати на антикомуністичному харак-

тері фронту. Навіть слід зняти це визначення „антикомуністичний“. Чому? Мовляв, ідуть „пошуки компромісу“ з комуністами для спільної боротьби проти великодержавного шовінізму».

Наслідок? ААФ умер у самому зародку.

Отож Кравчук шукав «співпраці» з комуністами. Тоді ще КПУ не було зареєстровано, і комуністам потрібна була реєстрація. Тому вони пішли на «співпрацю» з Кравчуком. Після реєстрації ж Кравчук їм більше не був потрібен. І от настає 1994 р. Кравчука обирають до Верховної Ради на додаткових виборах. Але комуністичний «вождь» Симоненко робить усе, щоб не допустити затвердження Кравчука як депутата. Симоненкові чужі почуття елементарної людської, коли не вдячності, то порядності. І він з піною в роті репетує проти затвердження Кравчука. Але навіть члени КПУ не підтримали свого «вождя». Видно, що прищепити нелюдську комуністичну «мораль» важко навіть комуністам, бо ця мораль суперечить загальнолюдським вартостям. Більшість депутатів проголосувала за затвердження Кравчука депутатом.

Л. Кравчук на власному досвіді переконався, що таке співпраця з ортодоксальними комуністами.

Той, кого кортить співпрацювати з КПУ, може й собі опинитися в ситуації, що в ній опинився экс-президент.

ВІЧНА ЙОМУ ПАМ'ЯТЬ!

У вівторок 25 квітня, 1995 року, помер у Філядельфії, США, на 92 році життя сл. п. проф. Лев Шанковський, визначний український політичний і військовий діяч, науковець, історик і публіцист, який народився 9 вересня 1903 року на Львівщині.

Сл. п. проф. Лев Шанковський осягнув педагогічну й економічну освіту у Львові і Варшаві. Служив Він в Українській Галицькій Армії і в Армії Української Народної Республіки. Був Покійний учасником Першого Зимового Походу в 1920 році. В 1942–1945 рр. став Він провідним учасником підпільно-революційної боротьби ОУН і УПА проти нацистських і большевицьких окупантів України. Співорганізатор УГВР і її член, співпрацівник ЗП УГВР в Німеччині і в США. Довголітній редактор журналу «Prologue», а від 1976 року — співпрацівник Редакції «Літопису УПА».

Сл. п. проф. Лев Шанковський — відомий автор багатьох матеріалів з української політичної і військової тематики. Окремі його праці: «The Ukrainian Liberation Movement in Modern Times» (1951), еспанською мовою (1952), «УПА та її підпільна література» (1952), «National Problems in the USSR» (1953), «Похідні групи ОУН» (1958), «Українська армія в боротьбі за державність» (1958), «Українська Галицька Армія. Воєнно-історична студія» (1974). Співпрацівник «Української Енциклопедії» в діаспорі. Покійний залишив дружину Марту і сина Ігора з родиною.

Вічна і славна Йому пам'ять!

Галина ГОРДАСЕВИЧ

СЬОМИЙ З ЛЕБЕДИНОГО ГРОНА

(Закінчення, 2)

Це стільки про Ігора Качуровського як людину. А тепер треба почати розповідати про нього як про мистця. Але якщо розглядати всю його таку багатоплянкову творчість, то я, безумовно, вийду за межі журнальної статті, а боюсь, що на монографію в мене не вистачить духу. Тому спробую проаналізувати лише поетичну і перекладацьку творчість та й то дуже скромно, бо з поетичних збірок маю лише люб'язно подаровану мені автором останню «Свічада вічності» (1990), а перекладні хоч маю обидві, але переклади слід розглядати порівнюючи з оригіналами, а я з еспанських поетів маю лише Федеріко Гарсія Лорку, та й з мого боку було б жажливим нахабством твердити, що я знаю еспанську чи італійську мову.

А все ж спробую...

Отже, «Свічада вічності» стояли в мене на полиці, де стоять книжки, які треба прочитати в першу чергу, такі досить довго: все руки не доходили. Аж ось я отримала пропозицію написати статтю про Ігора Качуровського і таки взяла з-поміж інших книжок саме цю. Почала читати і з перших же сторінок зачарувалася стрункою, ясною красою поетичного світу Качуровського. Може, тут мав значення фактор несподіванки. Після знайомства з антологією «Золотий гомін» і кількома випусками альманаху «Світо-вид» я мимоволі прийшла до висновку, що всі діяльні поети пишуть винятково верлібром, а зміст зашифровано так глибоко, що треба витратити чимало розумових зусиль, щоб докопатися до того змісту, та й то не можеш бути певним, що це саме той зміст, який вкладав автор. А читаючи Качуровського, я все розумію і все бачу перед очима:

Ще вчора над свічадом неозорим
Морські кружляли в синяві орли,
І дальні баржі крізь югу пливли —
Самі сильвети — ланцюгом нескорим.

Читаю один вірш, другий, третій, і в пам'яті моїй зринають рядки відомого сонету «Pro domo» Миколи Зерова: «Клясична плястика, і контур строгий, і логіки залізна течія — оце твоя, поезіє, дорога». Треба буде, думаю, сказати в моїй статті, що Ігор Качуровський у своїй творчості продовжує традиції неоклясиків. Та в цю мить перегортаю вісімдесят восьму сторінку і читаю:

А як вернувся додому і знову пішов на чужину —
П'ятеро лебедів рідних, подоланих — та нездоланих,
Тих, що на озері смерті бились об кригу відчаю.
Шостий, молодший їх брат, зробився мені найріднішим.

Я тішуся, що моєї ерудиції вистачає, аби зрозуміти, що поет мав на увазі. Звичайно, наших п'ятеро неоклясиків, і сонет Драй-Хмари, і молодшого із Зерових, Михайла, який увійшов в літературу під іменем Ореста. І ще тішуся тим, що я таки правильно визначила основу поезії Ігора Качуровського, хоча б мала сумувати, що він випередив мене і сам сказав про те, що я збиралася сказати. Хоча вже до того подібну ситуацію мені довелося пережити.

Перший розділ збірки «Свічада вічності» названо «Стара Європа». Його складають вірші, в яких розповідається про поїздки по різних містах, переважно в Італії і Німеччині. Читаю з подвійною цікавістю. По-перше, я там ніколи не була та й, напевно, не буду, отже, бодай з віршів дізнатися, як вона виглядає — та стара Європа. А, по-друге, вірші написано так, що в якийсь момент тобі починає здаватися, ніби це ти сама милуєшся гольбайновими вітражами в соборі в Айхштетті або блукаєш руїнами замку в Ортенбурзі і бачиш, як на місці могутніх твердинь «Ростуть жовто-гарячі маслюки... І злякано стрибає навмання Заблукане окате жабення». Ілюзія тим сильніша, що поет дає можливість сприйняти його поетичний світ усіма органами чуття. Найперше, звичайно, зором, приклади чого я вже навела. А ось праця для вашого слуху: «А море в зелених розводах, І вічність шумить біля ніг», «І раптом скрикнув дзвін, як смертний біль», «І глухо застогнали-загули, На берег набігаючи, вали». Зрештою, тишу теж треба вміти слухати:

Часом відгук метушні міської
І сюди долине з далини,
Та за мить спочине в супокі
Авентіно, острів Тишини.

А ще ж на світі є запахи: «віяв дух живиці, Як щось надхненне і благословенне». Або читаєш: «Вогні алое, китиці гліцинії, Шпичак шавлії фіялковосиній, До неба знесений агаві цвіт І ганує стеблини жовтоквітті», — і твоя уява вже сама відтворює пахощі всіх тих квітів. Нарешті, навіть шкіра не лишається байдужою, відгукуючись на рядки: «Ми кілька тижнів смажились на пляжі», або: «А в прохолоднім присмерку церков», А ще ж залишається, так би мовити, поле діяльності для вищих емоцій. Можна захоплюватися освіченістю мандрівника Ігора Качуровського, що так досконало знає історію місць, які він відвідує, можна захоплюватися майстерністю поета Ігора Качуровського, який зумів розповісти про побачене такими вишуканими віршами.

Але я ще хотіла б розповісти про один невеликий епізод, який викликав у мене усмішку. Отож, коли я вперше читала розділ «Стара Європа», то подумала, що за ним можна вчитися, як правильно вимовляти європейські імена і географічні назви. Бо ж ми їх переймали з російської мови, в якій нема фрикативного «г», хоч воно є в українській мові, але ми змушені були слідом за нашим «старшим братом» слухняно повторювати «Хельсінкі», «Хемінгуей» і тоді глухо вимовляти «Гете», «Гастінгс», хоча в українській мові є звук для правильного відтворення звуку «g». Але й це ще не все. Читаю я далі «Штраубінг», «Гольбайн» (а в нас же чомусь ненаголошене дифтонгове «и» обов'язково передавалося через «у», а дифтонг «еї» обов'язково через «ей» — Штраубінг, Гольдбейн), читаю «Льоренцетті», «Пезаро» і, повторюю, тільки подумала: треба буде написати, що по віршах Ігора Качуровського можна вчитися правильній вимові, коли він сам у вірші «Путівник по Равенні» відверто зривається на повчання: «Його убивця — герцог Валентіно, у нас як «Цезар Борджія» відомий, Хоч слід казати «Чезаре» і «Борджа».

І так мені не хочеться розлучатися з прекрасною старою Європою, що я знову і знову перечитую ці вірші і знаходжу перегук з «Італійськими віршами» Александра Блока, зокрема коли йдеться про Равенну чи Данте. Хоча за настрем вірші Ігора Качуровського про Італію, може, більше схожі на сонети Максиміліяна Волошина про Кіммерію: в них таке ж зачарування земною красою і таке ж відчуття плину часу.

Другий розділ, на якому хочеться спинитися, це «Грибна містика». Читаю його і думаю собі: оце попався б Ігор Качуровський свого часу під руку нашим марксистським критикам. Ах, як би вони його розгромили! За бездіяльність, за втечу від життя, за відсутність громадянських тем, за дріб'язковість. Я навіть

думаю, що і зараз серед критиків-незалежників є такі, які ладні розгромити його за те ж саме. Тільки якщо першим хотілося б бачити «єдиний могутній Союзський Союз», «дружбу» народів і «славний робітничий клас», то другі докоряли б, що у віршах нема нічого про незалежну Україну, наших славних гетьманів і сталінські репресії.

А чи вони обов'язково мають бути в поезії?

І взагалі: що таке поезія? Або ще загальніше: для чого людству мистецтво?

Я з цього приводу маю власну теорію. Природа при народженні кожної людини не програмує жорстко її майбутнє. Якою людина виросте і ким вона стане залежить від дуже багатьох причин, причому вирішальну роль може відіграти якась дрібниця. Пішла мати в ліс по ягоди, поклала дитину в холодильник, на мить відвернулася, а дитину вхопила вовчиця, в якій саме є малі. І от виростає дитина у новчому лігві, бігає на чотирьох, їсть сире м'ясо і вис по-вовчому. Не пішла б мати в той день у ліс, вирішила б піти на базар, а там пройждав би бездітний король, побачив би прегарне дитя і вирішив би зробити його своїм спадкоємцем. І жив би хлопець у палатах, ходив би в шовках, їв би із золотого посуду, вчився би в мудрих вчителів. А все залежало б від такої дрібниці: що вибере мати — піти в ліс чи на базар.

Враховуючи цю безліч можливих варіантів майбутнього, природа вкладає в новонароджену людину багато психічних програм. З них людина використовує, може, одну, може, кілька, але те, що лишилось невикористаним, не випаровується без сліду і не лежить десь у глибинах людської психіки, нічим не даючи про себе знати, як, бува, лежить у нас в комірчині якась річ, якою ми ні разу в житті не скористалися й остаточно про неї забули. Ні, оті невикористані програми муляють нашу коли не свідомість, то підсвідомість. Ваше життя не було багатим на радощі, але людина не може жити без радощів, як не може жити без сонця. Ви жили спокійним життям, ніколи нікого не боялися, але ж програма страху була у вас закладена, бо в інших умовах ви без неї не вижили б. А що тепер з нею робити, з тією програмою?

Отож мистецтво якраз і дає нам можливість використати всі закладені в нас програми. Воно змушує нас сміятися і плакати, лякатися і надіятися, відчувати себе королем і злидарем, захоплюватися й обурюватися, прожити всі ті життя, які ми могли би прожити, якби здійснилися всі закладені в нас програми. Саме так легко пояснити, чому є люди байдужі до мистецтва: в них було закладено мало програм, і вони їх здійснили, от і не відчують потреби в додаткових «виживаннях».

А тепер мені хочеться звернутися до твердження Ігора Качуровського, яке він висловив у вже згаданому інтерв'ю: «Високої поезії Україна ще майже не скуштувала». Воно, дійсно, коли порівняємо українську поезію з будь-якою іншою, то бачимо, що наша поезія більше нагадує свіже, а може, скорше — кількаденної давности, — число газети. Там найбільше цінуються заримовані перекази якихось політичних подій або коментарі до них, або думки поета з приводу якихось конкретних подій. Ну, а найперше, звичайно, мають бути вірші з присягою на вірність Україні і прокляття її ворогам. А всі інші теми — кохання, природа і т. д. — допускаються як другорядні, але здатні додати щось до головного. Наче тоненько масла на хлібі, щоб не так горло дерло.

Чи ж воно так? А чи рацію мають ті, хто наслідують захищати тезу «мистецтво для мистецтва»? Я думаю, що все залежить від конкретної ситуації. Голодна людина якщо і складатиме вірші, то, мабуть, найперше про хліб. Невільник складає вірші найперше про волю, в цьому ми вже мали змогу переконатися. Хвора людина думає про здоров'я. А от коли для людини бути вільною, здоровою, ситою — це так само природньо, як дихати, коли вона про це не дбає так само, як не слідує за своїм диханням, тоді й вірші про це

можуть стати непотрібними. Тоді можна услід за Ігорем Качуровським написати два з половиною десятків віршів тільки про гриби. Причому розглядати ті гриби можна в різних аспектах. Можна знайти в них паралелю з людським життям:

Часом у лісі я лишав масла:
Хай підросте, не дінеться нікуди,
Шукати тут його ніхто не буде,
А я знайду за три дні, опісля.
Коли ж вертався через кілька днів,
Я там знаходив гриб сухий, пожухлий,
Всередині на попіл перетрухлий,
Що погляд мій колись його спалив.
Отож, поете, до дерев і трав
Втікаючи в щонайтемнішу гущу, —
Не дай нікому зазирати в душу,
Щоб недозрілий задум не зів'яв.

А можна просто розглядати кожен конкретний гриб і дивуватися безокончній різноманітності природи, яка вміє вигадувати все нові форми: «Рясно ростуть синяки. Замшеві їх шапки Плисом шкарлатним підбиті», «силенна сила Коштовніших оздоб, що береже трава: Багрянний гігрофор і печериця біла і ореанда ніжно-воскова», «Порхавки росли над дорогою, Кожна — наче біла квасолина». Може, тому, що моє дитинство пов'язане з лісом, і я дуже любила, коли всією сім'єю вирушали в ліс по гриби, мені так припала до душі «Грибна містика». Але, здається, ці вірші написані так зримо, що навіть людина, яка зроду в лісі не була, відчує себе там, побачить усю його красу, зрозуміє, яка це захоплююча справа — збирати гриби.

Ну, а в тому, що Ігор Качуровський замкнувся у вежу зі слонової кістки і творить мистецтво для мистецтва, не буде правди. Життя — це все, що нас оточує, і хто вгадає, що для мене, поета, важливіше в цю хвилину — гвіздок у моєму черевикові чи хмарина, що пливе над моєю головою? І от ми читаємо такі зворушливі вірші, присвячені дружині. Мені здається, це саме таке кохання, яке б хотіла пережити кожна жінка. Щоб коханий не лише нахвалювався подарувати зірку з неба, але й турбувався: «Як там спиться під легким ліжником? Чи не змерзла, буває, ти». І поруч з буденністю звичайного життя все ж зуміти зберегти високе романтичне почуття: «Так у храмі душі моєї Незнищенно живе твій образ, Ніби відгомін потаємний Тих шляхетних часів лицарських».

Найбільше мені подобається в Ігора Качуровського, що про що б він не писав, він створює поезію, а не римований переказ факту. Ось хоча б узяти «Спогад про Казіміра Тетмайера». Все було саме так: великий польський поет, сліпий бездомний старець, помер на вулиці від голоду і холоду. Як же вдалося поетові факт зробити поезією? Це його творча таємниця. Але не можна байдуже читати:

Вже ні кедрів, ні скель. Тільки ниці латаття та аїр.

Ні орлів, ані бур: тишина.

Ціла Польща тепер, як незрячий бездомний Тетмайер,
На порозі Європи кона.

А тепер бодай трохи про Ігора Качуровського як про перекладача. І втретє повернуся до його інтерв'ю, яке повністю можна прочитати в журналі «Дзвін». На питання, що в ньому переважає — поет чи прозаїк, Качуровський відповів: «Мене називають і вважають поетом (не прозаїком). Моя жінка натомість найбільше цінує мою перекладацьку здібність чи, може, талант. А сам я — про це вже не раз висловлювався — вважаю себе насамперед таки прозаїком».

Тут я починаю відчувати в Ігореві Качуровському рідну душу. Бо мене теж одні вважають поетом, інші віддають перевагу моїм критичним статтям, а я

сама вважаю себе найперше прозаїком, який, правда, ще не написав чогось вартісного. А коли повернутися до Ігора Качуровського, то я вважаю його одним з найкращих сучасних поетів, а його переклади мені здаються продовженням його власної поезії.

Що торкається поетичного перекладу, то хоч цим я займалась дуже мало, але маю якщо не цілу теорію, то бодай якісь думки з цього приводу. Як це не прикро, але слід визнати, що абсолютно адекватний переклад з однієї мови на іншу неможливий у принципі. Навіть прози, а що вже говорити про поезію. Бо кожна мова має свою фонетику, свою морфологію, свій синтаксис, свою лексику і ще якісь свої якості, яких ще ми наразі навіть не усвідомлюємо, але які, проте, є. Бо мова — це не просто комплекс умовних знаків на зразок крапок і рисок азбуки Морзе. Мова народу — це спосіб його мислення, це його особливості сприймання світу. Якби це в усіх народів землі було однаково, то й мова була б одна. Що ж стосується граматики, то вона вже обов'язково була б однаковою.

Тепер про поезію. Прекрасний вірш — це як прекрасна жінка: «Все в ній гармонія, все диво». Можна особливо захоплюватися її вухом, схожим на мушлю з рожевого перламутру, але не можна відрізати те вуха і продемонструвати знайомим: погляньте, яка прекрасна моя кохана! Але... раз уже я сказала, що повністю адекватний переклад неможливий, то доводиться робити щось на зразок відрізаного вуха: щось переносити з однієї мови, а щось опускати. Вся складність полягає в тому, щоб вирішити, що саме обов'язково слід зберегти, і тому доводиться підходити до вірша з ланцетом препаратора і розбирати його на тему, ідею, сюжет, настрій, мелодію, строфу, систему римування, звукопис, образи і т. д. Потім слід визначити: що ж для автора було найголовнішим, ради чого він писав цей вірш, що обов'язково треба зберегти? Чому лермонтовське «На севере диком» все-таки не є перекладом Гайне? Та лише тому, що в російській мові «сосна» жіночого роду. Бо ж Гейне писав про вічне тяжіння між чоловіком і жінкою («він — ялина», — в німецькій мові «Таппенбаум» чоловічого року, — мріє про «ней-пальму»). А в Лермонтова «вона-сосна» мріє про «ней-пальму». Чого? Леонід Первомайський, перекладаючи цей вірш, вийшов з ситуації тим, що замінив ялину кедром.

Коли я була взялася перекладати «Ворона» Едгара По, то стала перед дуже нелегким вибором: що зберегти і від чого відмовитися? Безумовно, найперше слід було зберегти сюжет: самотній чоловік темної ночі згадує свою померлу кохану, аж до нього залітає ворон, який вимовляє лише коротку фразу. А от як перекласти цю фразу? «Never more» по-українськи перекладається як «ніколи більше». Але — в англійській мові це всього три склади, а в українській майже вдвоє довше. Але це ще не головне. Безумовно, в перекладі слід обов'язково зберегти строфу і систему римування оригіналу, і там оте «Never more» грає дуже важливу роль, бо кілька строф наскрізно з ним римується. А спробуй підібрати риму до слова «більше»! Тому я дозволила собі таку вільність, замінивши «ніколи більше» на «вже повік», що дало мені можливість зберегти всю систему римування.

Мені здалося, що саме так підходив до перекладів Ігор Качуровський: зберегти найбільшу подібність до оригіналу, а там, де це неможливо, вирішити, що є найголовнішим. Але при цьому ще й створити поезію — ось що дуже важливо! Тут мені хочеться прослідкувати, як Ігор Качуровський переклав вірш Федеріко Гарсія Лорки «Льоля», і чому я віддаю перевагу цьому перекладові над перекладом Миколи Лукаша. Поминемо те, що Лукаш був змушений згідно з нашим правом писати «Лола», хоча це не відповідає дійсності, бо в еспанській мові нема твердого «л». Зрештою, маю претенсію до обох перекладачів, як вони перекладали четвертий рядок першої строфи. У Лукаша він звучить: «а голос, як бузок». У Качуровського: «жалобні пісеньки». А в оригі-

налі ж: «у violeta a voz» — «і фіялковий голос». То для чого ж було від нього відмовлятися, коли ні ритм, ні рима цього не вимагали? Інша річ рефрен. Тут Качуровський ближчий до оригіналу, який звучить так: «Ау, атог, баю епананю епфлор!». Дослівно це переводиться: «Ой, любов під помаранчами в цвіт!» Щоб зберегти риму, Ігор Качуровський переклав це так: «Ой, любов, в помаранчевім квіті твій схов!». А в Лукаша цей рядок звучить так: «Прийди, милий, прилини, помаранчі розцвіли», що значно далі від оригіналу і за змістом, і за ритмічною структурою. Взагалі, як на мій погляд, Лукаш надто «українізував» Лорку в своїх перекладах (князівна, гетьмани, панянки), а, по-друге, дозволяв собі надто відходити від оригіналу. Наприклад, у вірші «Танець» рядок «Niñas, corred las cortinas» він переклав: «Гей, панянки-севільянки, одслоняйте фіранки» — вдвічі більше складів. Я теж пробувала перекласти цей вірш і знайшла таке рішення: «Юнки, опустіть фіранки!».

Взагалі, мені здається, переклади так добре вдаються Ігореві Качуровському з двох причин. По-перше, він перекладає те, що йому хочеться, а не те, що замовляли видавці. А по-друге, Ігор Качуровський може перекладати так, як він вважає потрібним, а не так, як «треба». Коли я познайомилася з книжкою поезій Габріелі Містраль українською мовою, то аж за голову схопилась. Глибоко віруюча поетеса, яка мало не в кожному вірші звертається до Бога, поставала в книжці видавництва «Дніпро» майже войовничою атеїсткою. Але що вдіеш — книжка виходила в розпал чергової кампанії боротьби з релігією, і слово «Бог» вживати не рекомендувалося (а те, що в Москві означало «не рекомендується», в Києві означало «категорично забороняється»).

Я вже не кажу про такі «дрібниці», як досконале знання мови, з якої перекладаєш, і можливість перекладати з оригіналу. В своїй передмові до книжки вибраних поезій Петрарки Ігор Качуровський докоряє нашим перекладачам, що вони перекладали з російських перекладів. Ах, пане Ігоре, це не завжди від наших лінощів чи незнання мов! Це найперше тому, що тих оригіналів ніде було брати. Ви вже просто забули, як воно було в Советському Союзі. А воно ж було так, що кожна книжка, видана не в советському видавництві, автоматично зараховувалась до «антисовєтської літератури». Коли мене арештовували, то як таку літературу вилучили любовний роман, виданий в довоєнній Польщі «Раппа Меру» і дореволюційні «Життя святих». Ото вже, здається, в кінці 50-х років почали відкриватися т. зв. книгарні «Дружба», де можна було купити книжки іноземними мовами, але тільки «країн народної демократії». А ще десять років через двадцять стало можна купити Лорку еспанською мовою, чи Війона французькою, чи Кіплінга англійською, але тільки московського видання. То якось і ні до чого було вчити мови, якими ти ні читати, ні розмовляти не матимеш змоги.

І ще хочу зробити одне зауваження вельмишановному Ігореві Качуровському. Це прекрасно, що до «Свічада вічності» він зробив невеликі примітки, бо такі звідки нам, простим советським людям, нехай і колишнім, знати, де знаходиться Штравбінг, а де Чесфалу, як називалась яхта Шеллі, а мюнхенського грибника Івана Марчука ми, чого доброго, переплутаємо з київським художником Іваном Марчуком. Але, пане Ігоре, чому ви не додали словничка бодай до тієї своєї передмови до Петрарки? Ну, чи ж ми винні, що нас так вчили, і я з тієї своєї передмови вже з'ясувала, що слід говорити не «чоловіча рима» і «жіноча рима», а «окситонна рима» і «парокситонна рима». А далі ви обрушуєте на мою бідну голову такий водоспад термінів, що я не знаю, до якого мені словника кидатися. Зрештою, знаю: до «По тического словаря» А. Квятковського, але якщо ще анафору чи оксюморон я там знайду, а символ чи паралелізм і без нього знаю, то вже ні поліптотона, ні традукції там нема. А ви ще добиваєте мене, висипаючи на мене паронимасію, гомонімію, еротеми і металеписи. Після цього я вже не зважаюся, щоб говорити про те, як пере-

кладено Ігорем Качуровським вірші Петрарки. Гарно перекладені, з максимально можливою точністю. Єдиний відступ, який собі дозволив перекладач, це в характері рим. У Петрарки скрізь у сонетах ідуть жіночі рими, а в перекладах вони чергуються з чоловічими (чи то пак парокситонні і окситонні). Але справа в тому, що в італійській мові дуже невелике число слів має наголос на останньому складі, отже парокситонна рима (о, вже засвоїла!) є цілком природньою, а в українській мові довелося б від багатьох слів відмовитися, а отже заради збереження характеру рими надто відійти від змісту вірша, що було б невиправданим.

...Пролетіли в небі п'ять гордих прекрасних птахів, п'ять лебедів. Полетіли під ясне сузір'я Ліри. Ігор Качуровський зарахував до того грона шостого — Михайла Ореста. Я беру на себе сміливість назвати сьомого — Ігора Качуровського.

Іван ДОБОШ,
Аспірант Інституту Української літератури,
НАН України

ДИТЯЧИЙ ЖУРНАЛ «НАШ РІДНИЙ КРАЙ»

під редакцією О. Маркуша

Перше число журналу «Наш родный край» («Наш рідний край») побачило світ у листопаді 1922 р. Виходив часопис щомісячно, крім липня і серпня. Обсяг його був невеликим — 20-24 ст., формат 23 x 15,5 см. Видавцями перших річників були вчителі шкільних округ Севлюша (Виноградова), Хуста, Рахова і Тересви. В подальших річниках видавці вже не вказувалися. В 30-х роках журнал переростає з регіонального (південно-східня частина Закарпаття) у загально-крайовий. Редакція часопису знаходилась у Тячеві, а друкувався він в Ужгороді. Редактором протягом усього існування журналу був письменник Олександр Маркуш. Мету і завдання часопису редакція сформулювала в першому ж числі в передовій статті «До наших читачів!»

«Приходить до Вас перше число новиночки «Наш рідний край». Беріть і читайте! Читайте помали і обдуманно. Можете стати і обдумувати зараз про слова «Наш рідний край». Знаєте Ви цей край? Край підкарпатців? — То Ваша рідна земля. Тут живете Ви, тут живуть Ваш батько і мати, Ваша родина! Тут жили Ваші предки вже багато століть.

І знаєте Ви, який цей край? Знаєте, який він тепер, і що було багато століть тому? Сини інших країн в музеях, в пам'ятних книгах, газетах і т. д. мають написане про свою землю. А в нас дуже мало знайдете написаного. Про багато подій тільки старі люди будуть Вам говорити.

Майже ціла історія нашої землі і нашого народу живе лиш в тих бесідах, котрі ходять між людьми і залишаються в поколіннях. Шкода, що багато з цих спогадів загине, забудеться. Загинуло і забулося до цих пір багато — але Ви, діточки, можете допомогти нам, щоб так не сталося. Вивідуйте від старих людей у Ваших селах, вивідуйте від діда, від батька, від баби і матері: хай розкажуть Вам про те, про що вони пам'ятають, що вони знають. Про те, що тут було, як було, які були села, як жили люди? А Ви розповісте про це Вашим учителям, попросіть їх або Ваших батьків, щоб Вони про це нам написали, або напишіть Ви самі.

Ми хочемо, щоб всі діти і дорослі на Підкарпатській Русі читали і знали, що і як тут було давно, що і як тут є нині і з цього навчилися, що і як могло би бути посьому.

Ми хочемо, що кожна дитина добре пізнала свій рідний край, — нашу вітчизну, Підкарпатську Русь. Тому збирайте і пишіть до нашої газети. Просіть Ваших учителів або інших грамотних людей, яких знаєте, щоб нам написали про Ваше село. Попросіть батька або мамку, щоб Вам купили кожного місяця цю газеточку.

А Ви читайте її, перечитуйте Вашим батькам, Вашим малим братам і сестрам.

Хай не буде жодної хати у Вашому селі, де нашу новинку не читають.

Редакція¹.

Отже, журнал «Наш рідний край», за задумом редактора і видавців, був розрахований на шкільну аудиторію. Дещо пізніше в ч. 7 за 1926-1927 рр. в часописі з'явилася вкладка з кількох сторінок «Віночок для підкарпатських діточок». Переважна більшість матеріалів журналу була присвячена народознавству. Друкувались тут і твори молодих письменників, в основному поезія.

Виходив журнал народною (українською) мовою з етимологічним правописом. Редакція часопису і його редактор О. Маркуш дотримувалися концепції поступового переходу з етимологічного на фонетичний правопис. Тому тільки вересневий номер журналу за 1938 р. вийшов за новим фонетичним правописом.

Мова журналу часто-густо була пересипана місцевими діалектизмами, як напр.: сірак (домоткана свитина), піпа (лялька) тощо. Очевидно, вживаючи їх у мові часопису, редакція намагалася наблизити літературну мову до розуміння її широкими верствами населення. Зовсім невиправданим є вживання на сторінках мадяризмів, чехизмів, а особливо русизмів.

Утруднювали мову журналу також фонетичні і морфологічні місцеві особливості. Наприклад, написання частки «б», «ж» разом з попереднім словом: колиб, хібаж, форми особового займенника «тя» (замість тебе), «мя» (замість мене), специфічне дотримання правил чергування «о», «е» з «і»: нарід мой... Це пов'язано з тим, що на Закарпатті в цей період не існувало ні узагальнених норм правопису, ані словника української мови, яких би дотримувалися ті, хто користується українською мовою. А тому мова художньої літератури, шкільних підручників, газет і журналів залежала від знань окремих авторів, редакторів, учителів і т. д. В даному разі мова часопису «Наш рідний край», її лексичні, фонетичні і формологічні засоби дуже подібні до тих, якими користувався редактор, писав свої твори письменник О. Маркуш.

Журнал «Наш рідний край» був непогано поліграфічно оформлений: вміло чергувалися різні розміри шрифтів, підбиралися виразні заголовки. Насиченість ілюстрацій і кольорові обкладинки сприяли популяризації журналу серед молоді. Даних про наклад редакція не подавала. Є підстави твердити, що він коливався в різні роки від 500 до 1500 примірників...

Провідну роль на своїх сторінках «Наш рідний край» приділяв усній народній творчості та пісенним записам. Цьому напрямкові фольклористики присвячено чимало книжок, збірників, наукових монографій і статей. Назвемо деякі: Я. Головацький: «Народные песни Галицкой и Угорской Руси» (1878);

¹ «Наш рідний край». Тячів, 1922-1923 — річн. 1, стор. 1-2.

збірники М. Вrabеля «Русский соловей» (Ужгород, 1890), «Угро-руські співанки» (Будапешт, 1901), «Народні пісні підкарпатських русинів» (Ужгород, 1944); Д. Задора, Ю. Костя і П. Милославського. З пізніших: «Закарпатські народні пісні» (Київ, 1962 / упор. З. І. Василенко); «Народні балади Закарпаття» (Львів, 1966 / упоряд. П. В. Лінтур); «З гір Карпатських» (Ужгород, 1981 / упоряд. М. В. і С. В. Мишаничі) та деякі інші.

Всі дослідники у своїх працях приходять до висновку, що фолклор Закарпаття є органічною частиною загально-українського фолклору. Йому притаманна художня специфіка, обумовлена перехрещенням різних слов'янських і неслов'янських впливів. Незважаючи на це розмаїття, основним є український народний мелос.

Цих засад дотримувався і часопис «Наш рідний край». Опубліковані на його сторінках численні пісні, народні балади, казки, бувальщина, приказки тощо свідчать про вищесказане. Більшість фолклорних записів зроблені на Верховині, в гірських місцевостях, менше в низинних (сучасні Берегівський, Мукачівський, Іршавський та Виноградівський райони).

Щоб прискорити збирання фолклорних матеріалів, розширити їх географію і залучити до роботи авторів, редакція часопису пішла за вивіренією практикою методом. Перед початком навчального року або на початку Нового року в часописі оголошувався конкурс. Наведемо типовий з них:

«...Оголошуємо конкурс на:

1) На збирання наших народних пісень вояцьких (сюди належать всі народні пісні, в яких згадується про військо, військове життя, про війну і т. д.).

2) На збирання наших народних пісень, в яких згадується про наших опришків, розбійників (Довбуш, Пинтя, Шугай, Липей і т. д.).

3) На збирання народних звичаїв, вірувань, забобонів (описати різні забобонні вірування, звичаї на свята або при іншій нагоді, ворожіння, баяння, прищипування, заклинання, оповідання про нечисте, про відьом, упирів і т. д.).

4) На збирання прислів'їв, присповідок, приказок, поговірок, загадок»².

В кінці навчального року підбивалися підсумки, кращі твори публікувалися на сторінках журналу, а їх автори відзначалися преміями — грошима та річниками «Нашого рідного краю» або книжками, виданими цією ж редакцією. Варто зауважити, що зібрані учителями, викладачами та школярами пісенний і фолклорний матеріали мали нефакховий характер. Матеріали оброблялись і редагувались дуже поверхово, в основному граматично. Журнал не друкував наукових статей, розвідок, оглядів.

Народні пісні, коломийки, балади тощо, вміщені на сторінках часопису, носять в основному соціально-побутовий характер. Ось кілька з них: «З салдобошських народних співанок»:

Ой, від кума та до кума
Доріжечка руна,
Пийте хлопці паленочки,
Та лиш до розума.

* * *

² «Наш рідний край». Тячево, 1937-1938, річн. XVI, ст. 62.

Від коли ня мати била
Від тогди ся бою,
Як настане темна нічка
На улиці стою.

* * *

У високій полонині
Потятко співає,
Та так до ня хлопче ходи
Най ніхто не знає.³

Перша світова війна зумовила відродження циклю «воєнних» пісень, а також створення нових на місцевих фактах:

Напишу ти, моя мамко,
Дам ти листом знати,
Де ми буде чорний ворон
Кости роз'їдати.
Кедь би ти ся, моя мамко,
Вірно помолила,
Гей-би мене смертна куля
Д війни захранила.
Молилася мати тиждень,
В суботу забула,
Прийшла куля од ворога,
Ногу поранила.
Прийшли до мні санітарці
Ногу завивати.
Що ти будеш, младий синку,
Без ноги ділати?
Беріть мене, санітарці,
Беріть ня на село;
Агей мені молодому,
Станеться весело.

Записав Феделеш Кирило, учень гімназії в Берегові⁴.

Популярними мотивами подібних пісень-балад є: «милий не повертається з війни», «смертельно пораненого катуна (вояка) відвідує мама, мила», «поранений вояк помирає на руках бойових побратимів, милої» тощо.

Чимало на сторінках часопису опубліковано коломийок. Цей жанр української народньої пісні властивий тільки Карпатському регіонові. Але він найбільше свідчить про спільний український корінь, етнос по обидва боки Карпат.

Наведемо декілька з них:

«Коломийка моя мила, моя солоденька,
Ци всім людям, ци лиш мені такась солоденька.
Коломийка моя мила, як тя дуже люблю,
Все до свого серденька тебе приголублю.
Ой, знаю я коломийок іще дуже много,
Напишу їх на папірець зашлю до милого.

с. Шандрово. Подав: Василь Лазар⁵

³ «Наш рідний край». Тячево, 1936-1937, річн. XV, ст. 90.

⁴ «Наш рідний край». Тячево, 1930-1931, річн. IX, ст. 130.

⁵ «Наш рідний край». Тячево, 1928-1929, річн. VII, ст. 63.

«Ти Никола, я Никола,
Ми оба Николи,
Тебе били коло церкви,
Мене коло школи.

Волове. Подав: Федор Тараколич,
ученик горож. школи»⁶.

Та чи не найбільше на сторінках часопису надруковано матеріалів на релігійну тематику, про відзначення Різдва, Великодня, відпустів, хрестин, вінчання тощо. Цей надзвичайно багатий і широкий пласт усної народної творчості зовсім не досліджений.

Як повелося, перед кожним релігійним святом часопис уміщував допис про його історію і специфічні особливості в різних районах Закарпаття. Ось, наприклад, як відзначали Святий вечір в селі Вовкове:

«На святий вечір нагодують добре худобу. Бо у кого на святий вечір худоба голодна, той не буде ситий цілий рік. Потім кормлять курей. Лише потім починається вечеря. Перед вечерею занесе господар до хати соломи, яку діти розкидають по хаті. Потім кожен помисться та помолиться і так сідає до вечері. На столі вже чекає 12 страв. Кожен член родини мусить з'їсти з кожної страви.

По вечері починаються коляди.

Опівночі чується голос дзвону. Кожен спішить до церкви, щоб помолитися до Царя небесного, котрий днесь народився!»⁷.

Часопис широко знайомив читачів, як проходить колядування в краю, вміщав численні коляди, віншування, пісні на релігійну тематику, сценарії вертепів. Подамо уривок з матеріалу «Як колядують в Росінці»:

«Перший раз один газда колядує на 5, або 6 злотих. Ті гроші ідуть у церковну касу. Той газда, що перебрав коляду, наступних помічників собі вибирає: перший раз березу. Березою того чоловіка зовуть, котрий пісні співає. Другий раз коня. Конем того чоловіка зовуть, котрий мелай (кукурдузу, — І. Д.) заколядований носить. Потім 6 або і більше парубків і одного гусельника (гусляра). Бо у нас без гусельника ні в якому ділі нема порядку. Коли це закінчать, приходять перший раз до учительської квартири, коляду починати. Коли приходять під вікно або з дозволу до хати, такою просьбою просять господаря для дозволу коляди: «Слава Ісусу Христу, пане газдо!» «Слава на віки, Амінь, чесні колядники». «Чесний газдо, просиме Бога і Вас, будьте ласкаві дозволити нам, вам, вашій жінці і вашим діточкам Ісусу Христові пісні проспівати».

Газда відповідає: «Ласкаві-сьмо, най на вас і Бог буде ласкав, чому ні, лиш мойй жінці красно колядуйте...»⁸.

Редакція часопису майже не друкувала часто вживаних, популярних колядок, віншувань чи релігійних обрядових пісень. Навпаки — вишукувала маловідомі, записані від старих людей. Ось одна з них — «Стародавна колядка»:

Ци спиш, ци почуєш, дай Боже!
Пане господарю, дай Боже!
Прийшли до тя гості, дай Боже!

⁶ Там само, ст. 122.

⁷ «Наш рідний край». Тячево, 1936-1937, річн. XV, ст. 84.

⁸ «Наш рідний край». Тячево, 1927-1928, річн. VII, ст. 113-117.

Гості, колядники, дай Боже!
 Ой, по твоєму двору, дай Боже!
 Десять стопів сіна, дай Боже!
 А на під насіння, дай Боже!
 А до хижі весілля, дай Боже!
 Дев'ять бочок винця, дай Боже!
 Десятоє дівча, дай Боже!
 Ми винце вип'ємо, дай Боже!
 Та й дівча візьмемо, дай Боже!

Подав: Стефан Ромжа
 уч. 1 кл. горож. шк. В. Бичків⁹.

Або ще одна:

Росте деревце тонке, високе.
 Тонке, високе, в вершку широке.
 На тім деревку дев'ять пасемків,
 На тім дев'ятім сам сокол сидить.
 Ой, сидить, сидить, далеко видить.
 Ой, видить, видить на синє море,
 На синє море, на красне поле,
 На краснім полю плужочок оре,
 Плужочком оре сам Ісус Христос.
 А Божа Мати їсти Му носить.
 Їсти Му носить та Бога просить:
 Уродь, Господьку, жито, пшеницю,
 Жито, пшеницю, всяку сівбицю.

Приспів: Дай, Боже!¹⁰

Другим великим святом християн є Великдень. Часопис цьому святові приділяв належну увагу: друкував різні Великодні забави, звичаї, забобони. Наведемо уривки з матеріалу на цю тему:

«На Великдень, скоро рано, накладе газдиня у кошарик паски, шинки, ковбаси, масла, варених яєць, солі, хріну, часнику, а іноді тайком ще й скляночку паленки, несе сама або з допомогою рідних до церкви святити...

Зі свяченого ані найменша крихітка не сміє упасти на землю або в сміття. В декотрих околицях сі крихітки і останки сплять. В декотрих околицях сі крихітки і останки старанно зберуть, однесуть до ріки і положать на воду. Се роблять тому, бо є такий переказ, що десь далеко, де ріки доходять до моря, живе залишений народ, котрий не має священика, ані того не знає, коли є Великдень. Вода однесе туди ці останки, з чого дізнаються ті люди, що Великдень минув.

Великдень держить три дні, а за сі дні не тільки русин не робить, але ані на то не дивиться добрим оком, коли другий робить.

На другий день ходять поливатися. Дівка, котру би не полляли на цей день, буде нещаслива на цілий рік...»¹¹.

Релігійним святам було присвячено чимало звичаїв, вірувань, забобонів. Наведемо деякі з них:

⁹ «Наш рідний край». Тячево, 1927-1928, річн. VII, ст. 99.

¹⁰ «Наш рідний край». Тячево, 1935-1936, річн. XIV, ст. 63.

¹¹ «Наш рідний край». Тячево, 1927-1928, річн. VI, ст. 204-205.

«На Великдень вірять, що котрий господар вдень буде спати, то цілий рік сіно у нього буде гнити.

На Водощі газда посвятить святою водою ціле своє господарство, щоб у його будівлі не вдарив грім.

На Русальну п'ятницю кладуть у хлів за двері сокиру вістрям догори, щоб босоркани (відьма) порубалася.

Записав: Іван Петриця, учень горож. школи у Білках¹².

Ще в 70 роках минулого століття народні казки Закарпаття почав записувати М. Фінцицький, потім їх записували вчителі Г. Боднар, І. Мигалка, С. Марина та І. Калиняк. Вони і склали збірку «Дерев'яне чудо», яка вийшла аж у 1981 р. Казки збирали також видатні фолклористи та мовознавці В. Гнатюк та І. Верхратський. В. Гнатюк опублікував їх в «Етнографічних матеріалах з Угорської Русі» (Етнографічний збірник, т. 3, 1897; т. 4, 1898; т. 25, 1909; т. 29, 1910; т. 30, 1911), І. Верхратський — у збірнику «Знадоби для пізнання угорсько-руських голосів» («ЗНТШ», 1899 — т. 29, ст. 127-200; «ЗНТШ», 1901 — т. 14, ст. 113-224).

Народні разки, зібрані П. Лінтуром на Закарпатті, опубліковані в збірнику «Закарпатські казки Андрія Калина» (1955), «Казки зелених гір» (оповідач М. Галиця — 1965), «Дідо-Всевідо» (1969) та в ряді інших.

Вагому частку у збирання народніх казок вніс О. Маркуш та редагований ним «Наш рідний край». Тут опубліковано до 400 казок. Але треба зауважити, що майже половину з них складали переклади угорських, чеських, німецьких казок. Оригінальні, місцеві казки досить різножанрові. Більшу частину складають казки про тварин, дійові особи яких — лисиця, вовк, їжак («Як судила лисиця», «Заяць та їжак», «Їжак, лисиця та вовк», «Заяць та лисиця»). Варто відзначити оригінальність часопиву у створенні циклу «Вовчок-Товчок розбишак». Це з числа в число розповідь про вовка, його пригоди, основані на численних сюжетах казок різних народів, переказів, оповідань про вовка, а іноді оригінальні продовження знаходили і самі працівники журналу.

Друга численна група — це родинно-побутові казки («Жартівлива казка», «Розумний Іван», «Смерть за куму»). Досить широко представлені героїко-фантастичні казки («Казка про Добосша», «Вовк і троє побратимів», «Казка про коня, що говорити знав», «Казка про повітрулю»).

Чимало місця на сторінках журналу відводилося матеріалам про історію заселення Закарпаття. Вона базується на засадах, що підкреслюють слов'янське походження перших жителів краю. На жаль, ці матеріали носять поверховий, популярний характер. Вони не підкріплені першоджерелами, науковими дослідженнями. Наведемо уривок одного з таких матеріалів «Найдавніші жителі Підкарпатської Русі»:

«Так, зайнявши нові землі, починають наші предки, східні слов'яни, ділитися на племена...

Племена звалися різними іменами. Над Дніпром на широких полях жили поляни, недалеко від них у лісах дерев'яни, на півночі сіверяни, над Бугом дуліби, а в Карпатах корвати»¹³.

¹² «Наш рідний край». Тячево, 1937-1938, — річн. XVI, ст. 110.

¹³ «Наш рідний край». Тячево, 1933-1934, річн. XIII, ст. 50.

Невеликі статті зустрічаємо в журналі і про інші народи, що заселяли Закарпаття, а саме: жидів, румунів, словаків, циганів. Типова стаття на цю тему «Прихід мадярів»:

«Більша частина нашої землі була покрита густими, майже непрохідними лісами. Люди жили лиш у вузьких долинах рік — рідше, як тепер. Які то були люди? Первісні імена гір, рік і сіл доказують, що то були слов'яни. Предки нинішніх русинів.

...Їх життя було патріархальним. Племена ділилися на роди, роди та сім'ї. Ділами родів і сімейств управляли старшини. Ці старшини у важливих, загальних ділах сходилися на поради, на «віче».

Ділами племен управляли князі. На нашій П. Руси згадуються імена великих князів. Перший, про кого згадує історія, був князь Лаборець.

Жив він у часі, коли з Азії рушило кочове плем'я мадярів. Перебилося землями старих слов'ян, київських князів. І, витіснене болгарами і половцями, напало на великі мурі Карпат.

Найперше попали в дорогу мадярів — русини Підкарпаття.

Мадяри перейшли Верецький перевал, Карпати були тут рідко заселені. Ніхто не противився приходячим. Коло Мукачева відпочили мадяри. Збирали свої сили. Видав, відчували, що за ці плодovitі рівнини треба буде пуститися в кривавий бій. Добре відчували. Недалеко від них, в укріпленому замку Лаборця, в Ужгороді збиралося руське військо. Аби стати на захист своєї багатой землі. Збиралося. А між водителями того війська, між старшинами запанувало слов'янське закляття — розлад, одні хотіли воювати, другі хотіли миритися. Ще вони сварилися, а мадяри були вже під Ужгородом. Ніколи було вже і сваритися. Старий князь Лаборець поставив військо і старшин на оборону замку.

Але князь був уже старий, не в змозі наказувати старшинам, що сварилися між собою. Мадяри перемогли в боротьбі. Помогло їм закляття слов'ян. Князь Лаборець залишив замок і втік. Не для того, щоб спасти своє старече життя, але щоб добігти в замок земплинський, зібрати там нове військо і стати знову на шляху мадярів.

Так хотів, але інакше судилося. Мадяри догнали його на річці Свіржаві. Перемогли і повісили на дереві над рікою. Відтоді зветься ця ріка Лаборцем.

Умер князь русинів. Нікому було зібрати всі племена, наказувати старшинам.

Мадяри перемогли. Зайняли землю русинів і поділили між собою.

Русини стали невольниками, слугами на своїй землі»¹⁴.

«Наш рідний край» досить широко знайомив читачів з історією міст і сіл краю, замків, монастирів тощо. Матеріяли на цю тему загальні, записані зі слів старожителів чи мешканців даної місцевості або скомпоновані з інших газет і журналів, довідкової літератури. Як звичайно, не вказувалося прізвище автора. Час від часу на сторінках журналу з описами міст і сіл виступали учні шкіл, семінарій, учителі та викладачі. Характерним таким дописом є «Заснування і опис Голубиного»:

«Між горами, на прекрасній долині побудоване село Голубино, через яке іде мала залізниця зі свалаявської фабрики. Переказують старі люди, що голубинські жителі спочатку жили на одній горі, що зветься Верхом

¹⁴ «Наш рідний край». Тячево, 1925-1926, річн. IV, ст. 9-11.

(Ясинівкою). Там була і церква, як і в інших селах. Одного разу той піп, що там жив, побив свого сина. Син утік з тої гори у долину, справив собі малу хижу, там обробляв землю і був там довгий час.

Люди виділи, що там тепліше, і ліпше родиться хліб, ніж на тій горі. З часом почали помало люди переселяватися і там осіли. Долина була вкрита кущами лози, над якими літало багато голубів, і тому дали назву селу Голубино.

Назви частин села є: Голубічка, Голиця, Цоклановиця, Берег, Селищі і Вишній Кінець. Число хат — біля 300. В селі дуже розвивається кошикарська праця, так що вагонами виробляють обплетені баньки.

Між Голубиним і Солочином є прекрасне місце, де щоліта у вакаціях приходять жити пластуни і соколи. Є тут мінеральна вода, яку виробляють під знаком «Луги», «Маргіт», а ще далі є полянська (джерельна, — І. Д.) вода.

Люди говорять на «и» (кинь, пип), (кунь, пуп — І. Д.).

Назви гір такі: Лиса гора, Щовби, Камінянка, Товстий, Панська, Перениз, Горбки, Ясинівка (Верхи), Крихая, Литвак, Селеменови і Тесаник.

Поля: Ровні, Біласовиця, Кутики, Сінговиці, Кичера, Кропивниці, Крушенник, Гокови.

Через село річка Піня, до якої вливаються: Гриців потік, Паньків потік і Домашник.

Старі люди знають різні перекази про ті гори.

Василь Цеклан, допоміжний учитель в Доробратові¹⁵.

Подібні матеріали, без сумніву, робили вагомий внесок у краєзнавство і використовувалися вчителями, викладачами, науковцями.

Цінним надбанням журналу є опубліковані матеріали з такого етнографічного напрямку, як звичаї та обряди, народня кераміка, одяг, хореографія тощо. Спогади, перекази й описи засвідчують про самотність культури Закарпаття, перехрещення українських стилів з європейськими, ще раз підкреслюють русько-українську спільність народів з обох боків Карпат. Основними авторами були знову ж учні, семінаристи, вчителі, викладачі. Деякі статті були без підписів. Захищуємо декілька з них:

«Кожна околиця нашого краю має свій власний народний одяг. Сей одяг загально дуже красний. Сорочка, пошита з власного полотна, довго носить. Сірак (уйош), зроблений у своєму селі з власної вовни, є вигідний і теплий, не промокає у сльоті і видержить довгі літа. Баранячий кожух, пошитий сільським кушніром, видержить найсильніший мороз.

«Домашній промисел і народний одяг»¹⁶.

«Легіні і дорослі носять улітку гаті (місц.: штани, — І. Д.), шиті у 4 поли, внизу райтовані, довгу, так звану німецьку сорочку.

Далі беруть на себе широкий черес (місц. ремінь, — І. Д.), вибитий бляшками, шалку (клебаню), постолі, або бокончі (місц.: черевики, — І. Д.). До роботи носять полотняні бачмаги (місц.: штани, — І. Д.).

«Як одягаються русини в околиці Боржави?»¹⁷.

Закінчення буде

¹⁵ «Наш рідний край». Тячево, 1931-1932, — річн. X, ст. 54-55.

¹⁶ «Наш рідний край». Тячево, 1935-1936, — річн. XIV, — ст. 103-105.

¹⁷ «Наш рідний край». Тячево, 1925-1926, річн. IV, ст. 92-93.

Провід Організації Українських Націоналістів з великим сумом і жалем повідомляє членів ОУН, українських вояків та українське громадянство в Україні й на поселеннях, що в неділю, 28 травня 1995 р. ввечері у Домі людей похилого віку в місцевості Гаар біля Мюнхену помер на 94 році життя

сл. пам. полковник Євген ПОБІГУЩИЙ-РЕН,

один з організаторів і командирів Дружин Українських Націоналістів (ДУН).

Він народився 15 листопада 1901 р. в селі Постолівка, Гусятинського району, Івано-Франківської області в родині українських учителів, з якими переселився до села Воскресінці біля Коломиї, де і провів юнацькі літа. До середньої школи ходив у місті Коломиї, але навчання припинив, бо з проголошенням Західньо-Української Народної Республіки 1 листопада 1918 р., не маючи ще повних 17 років, зголосився добровольцем до Української Галицької Армії, здобуває там підстаршинський ступінь і протягом 1918–1920 років ділить з УГА долю й недолю.

Після закінчення Першої світової війни продовжив навчання і здобув звання магістра з політичної економії в Познаньському університеті. Служив у польській армії і в ранзі офіцера проводив підстаршинські вишколи. Брав участь у німецько-польській війні у вересні 1939 р., на короткий час потрапив до німецького полону. Після звільнення з полону зголошується на заклик Проводу ОУН до Військової референтури. Брав активну участь у вишколі українських вояків, які під назвою Дружин Українських Націоналістів із вибухом німецько-советської війни пішли на Схід. Він командує одним із куренів, а пізніше цілим Легіоном.

Полковник Побігущий-Рен тісно співпрацює в ДУНі з Романом Шухевичем, майбутнім Головним Командиром Української Повстанської Армії (УПА) генералом Тарасом Чупринкою. Коли Дружини Українських Націоналістів не погодилися на умови, продиктовані їм німецьким командуванням, німці ДУН розв'язали, а старшин Гестапо ув'язнило у Львівській тюрмі на Лонцького, де вони перебували біля півроку.

Влітку 1943 р. полк. Побігущий-Рен зголосився до Дивізії «Галичина», посідаючи у ній різні командні пости, а також був командиром полку. Брав участь у боях під Фельдбахом (Австрія).

Після закінчення війни, незважаючи на постійні вимоги советського уряду видати його до ССР, Покійний поринає у вир суспільної діяльності, працюючи в різних ділянках та в українських товариствах, які постали в той час у Німеччині. Він кілька років займав пост старшини Вартівничих Сотень при англійській армії у Німеччині.

Діяльність Покійного була різноманітною: учитель у Школах Українознавства, виховник у Спілці Української Молоді, де брав активну участь у виховно-вишкільних таборах в Німеччині, Бельгії, Великій Британії та США. Його праця також проявилася в харитативній діяльності, а також в Українському Християнському Русі, де протягом багатьох років він був головою.

Крім суспільної діяльності, він чимало часу присвячував політичній праці, зокрема в Організації Українських Націоналістів. Він працює в її установах, а також і в міжнародній організації — Антибольшевицькому Бльоці Народів.

За активну працю на релігійному полі Папа Павло І надав йому титул Командора-лицаря Ордену Святого Сильвестра Папи, а Центральне Представництво Української Еміграції у Німеччині надало йому звання Почесного члена.

Беручи активну участь у визвольній боротьбі українського народу, полковник Побігущий-Рен бачив, що багато втрат, дуже часто непотрібних, мав україн-

ський народ якраз тому, що гостро відчувався брак належно вишколених вояків, свідомих своїх важливих завдань у той час, коли рішалася доля нації, ставати в обороні українського народу в його прагненні жити власним самостійним життям. Саме тому в своєму житті Він ставив собі завдання — виховати українського вояка-спартанця, який готувався б до того, щоб у слушний час служити великій справі — встановленню Української Самостійної Соборної Держави. Покійний був вимогливим до себе, а також і до тих, ким доводилося Йому командувати. Він сповідував засаду, що добрий військовий вишкіл зменшує людські втрати на війні.

Славної пам'яті полковник Євген Побігуший-Рен втішався в українській громаді великою пошаною і вдячністю. Будучи в житті надзвичайно точним, акуратним і товариським, Він завжди старався бути з народом і виконувати доручені Йому обов'язки.

Заупокійна Свята Літургія була відслужена в четвер 1 червня 1995 року о год. 6.00 ввечері в катедральному храмі УКЦ на Шенштрассе, 55.

Похорон відбувся в п'ятницю 2 червня 1995 року о год. 10.30 дня в українській частині «Вальдфрідгофу» в Мюнхені.

Нехай чужа земля буде Йому легкою, а добра пам'ять про його добрі діла й чини збережеться надовго між нами.

ВІЧНА ЙОМУ ПАМ'ЯТЬ!

ПРОВІД

Організації Українських Націоналістів

*

У Києві помер на 62 році життя після короткої і важкої недуги —

бл. пам. полковник РОМАН КОСТЮК,

уродженець Галицької землі. Закінчивши військову Академію він довгі роки служив у збройних силах кол. Советського Союзу на Далекому Сході й в південно-азійських республіках, залишаючись увесь час щирим українським патріотом і зазнаючи за це затиску з боку большевицького режиму. З хвилиною усамотінення України бл. пам. полковник Роман включився віддано й з великою посвятою у процеси розбудови та закріплення державности України. Був одним із засновників Конгресу Українських Націоналістів, працював членом Головного Проводу КУН як референт військових справ, був також одним із засновників Співки офіцерів України та працював у Спільці як заступник голови, беручи при тому активну участь у різних ділянках громадського, політичного й культурницького життя нашої вітчизни.

У 1993 році бл. пам. полковник Роман Костюк відвідав українську спільноту у Вел. Британії, виступав із доповідями у Відділах ОБВУ, втішався великою пошаною в українських громадах і весь час дружньо спілкувався з ОБВУ.

ВІЧНА ЙОМУ ПАМ'ЯТЬ!

*

Ділимося сумною вісткою з членством Організації Українського Державницького Фронту та українською громадою, що по тяжкій недузі відійшов у вічність —

бл. пам. ПЕТРО БАЩУК

на 84 році свого трудолюбного життя. Народився в с. Пивовщина, Сокальського повіту в Україні 28 листопада 1911 року, помер 29 травня 1995 року у Вінніпегу. Петро Башук — провідний член ОУН і Організацій Українського Державницького Фронту — Ліги Визволення України і Співки Української

Молоді, Ліги Українських Політичних В'язнів, член Екзекутиви і Президії Комітету Українців Канади, ТУСМ та інших організацій.

У своїй молодості був активним організатором «Просвіти», студентських організацій, кружків Рідної Школи. Нагороджений Шевченківською медаллю. Довголітний організатор Ліги Визволення України і Спільки Української Молоді, комендант багатьох вишкільних таборів СУМ в Канаді, Америці і Аргентині. Довголітний управитель Видавництва «Поступ» і співробітник «Гомону України». Автор багатьох споминів із бурхливої і героїчної участі у визвольній боротьбі з окупантами України.

За активну участь у визвольній боротьбі за Українську державу був арештований і засланий до концентраційних таборів: Береза Каргузька, звільнений у 1935 році і знову запроторений у тюрму Бригідки, де просидів 22 місяці. Від 1941 року конфінований німцями, арештований в січні 1943 року і з тюрми на Лонцького у Львові вивезений до концентраційного табору в Авишіві і звільнений в грудні 1944 року, щоби знову включився до праці і боротьби в українському націоналістичному русі, на всіх континентах нашого поселення. Працював сам і виховував та заохочував інших. Таким ми будемо його пам'ятати!

Родині покійного нашого друга бл. пам. Петра Бащука висловлюємо глибокі співчуття.

ВІЧНА І СЛАВНА ЙОМУ ПАМ'ЯТЬ!

*Організації Українського Державницького
Фронту Канади*

ПОЖЕРТВИ НА «ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ»

(Пресовий фонд)

Від 9 червня 1994 до 23 березня 1995

Велика Британія:

Листа ч. 1047, (Манчестер). Жертвували: по ф.5.00 — Йосиф Левицький, Володимир Шляхетко, І. Середницький, Р. Савчук; по ф.4.00 — Михайло Лесків, Вол. Кузмич; Андрій Савдик — ф.3.00; по ф.2.00 — Євген Макогін, Василь Салада, Микола Витвицький, Роман Стус, Михайло Кузів, Василь Карапата, інж. М. Мандзій, І. Гриців, М. Лопушанський, В. Шляхетко, В. Марцинків, М. Нанівський; по ф. 1.00 — Івась Паньків, Передрук, Олег Макогін, Степан Сузанський, Степан Кос, Сандро Малчатра, Петро Левицький, Петро Іванович, Роман Іванович, Теодор Шевчук, Петро Грибак, Н. Н., Микола Гайда, Іван Дмитришин, Михайло Онуфрій, Євген Кінаш, Вол. Ковалишин, Віктор Заболотний, Василь Терлецький, Володимир Терлецький, Ярослав Кончик, Михайло Андрусак, Евстахій Домбровський, Я. Наливайко, Д. Небесняк, М. Лісюк, Б. Сало, О. Гетта, Я. Худик.

Індивідуальні пожертви:

Остання Воля бл.пам. Василя Мандрика, Едінбург.....	ф. 100-00
Відділ СУБ, (Едінбург) 1994 рік	50-00
Відділ СУБ, (Едінбург) жовтень 1993 рік	50-00
З тризни бл. пам. Пелагії Головей (Лондон) 1.7.94.....	40-00
Іван Мельник, (Лондон)	40-00
З тризни бл. пам. Петра Широкого (Олдгам) 14.12.94	50-00

Богдан Марченко (Лестер)	30-00
З тризни, на нев'янучий вінок бл.пам. Івана Гинди — (Манчестер) 18.11.1994.....	25-00
Відділ СУБ, (Діннінгтон-Шефільд)	25-00
М. Саган, (Лондон)	20-00
П. Куцик, (Манчестер)	20-00
З тризни бл.пам. Василя Лучишина, (Лондон) 1.3.1995	20-00
З тризни бл.пам. Петра Рибак, (Відд. СУБ Манчестер)	16-00
І. Скіренко, (Лондон)	20-00
Пані Шмондрак, (Стокпорт).....	15-00
М. Васильків, (Енфільд)	12-00
Іван Жмуд, (Гудерсфілд)	12-00
М. Прихідний, (Бедфорд)	12-00
Петро Дюк, (Ковентрі)	12-00
Е. Стешин, (Едінбург)	10-00
І. Чолач, (Гудерсфілд)	10-00
І. Мудрий, (Глостер).....	10-00
Петро Стасюк, (Челмсфорд)	10-00
Василь Бойчук, (Дарбі).....	10-00
У.Т.К. (Бедфорд)	10-00
Іван Воловець, (Манчестер).....	10-00
М. Кузик, (Волвергамптон).....	10-00
О. Сорока, (Ноттінгем)	10-00
М. Мадилюс, (Бедфорд)	5-00
М. Глушко, (Лій).....	6-00
С. Стрільбицький, (Фелікстов)	5-00
М. Волошинович, (Волвергамптон)	5-00
Ярослав Устянівський, (Енфільд).....	5-00
О. Ковальчук, (Брадфорд).....	5-00
Е. Баран, (Брадфорд).....	5-00
Андрій Гудман, (Фелікстов).....	5-00
М. Замулінський, (Брадфорд)	5-00
С. Янулік, (Норвіч)	5-00
І. Ткачик, (Глостер).....	5-00
М. Галас, (Брадфорд)	5-00
В. Щербатюк, (Лій)	5-00
І. Кебус, (Лондон)	5-00
В. Гуменюк, (Кемпстон)	5-00
В. Чопей, (Ноттінгем).....	5-00
Марія Галій, (Олдгам)	5-00
М. Весолович, (Лютон).....	4-00
М. Федчишин, (Брадфорд).....	4-00
І. Даниляк, (Суміт-Гейвуд)	4-00
В. Гладчук, (Болтон).....	3-50
М. Панас, (Брадфорд).....	3-00
О. Журак, (Брадфорд)	3-00
М. Шутка, (Брадфорд)	2-50
Антін Нич, (Скантгорп).....	2-50
С. Андрушків, (Ковентрі)	2-50

Р. Дубиняк, (Лідс)	2-00
В. Парфанюк, (Брадфорд)	2-00

США:

Галина Паньків, (Порт Чарльот)	100.00 дол
Орест Дацків, (Нортс Белмор).....	35.00
М. Гурский, (Нью-Гейвен).....	35.00
Укр. Кредитова Ко-оп, (Мінеаполіс).....	35.00
Теодор Свердан, (Йонгсговн)	20.00
Стефанія Кріслата, (Клівеланд).....	15.00
С. Гаврилюк, (Йонкерс)	10.00
Б. Мороз, (Буфало).....	10.00
О. Васьків, (Чікаго).....	10.00
Павло Микитин, (Йонкерс)	10.00
Теодор Шерер, (Кліфтон)	10.00
Микола Білецький, (Лянсінг).....	5.00
І. Макар, (Ріджвуд)	5.00
Василь Мудрак, (Бруклін)	5.00

Канада:

Українська Каса Опщадности, (Монтреаль)	200.00
І. Харина, (Порт-Конквітлям)	50.00
Катерина Галаван, (Річмонд Гіл)	25.00
Проф. М. Андрухів, (Монтреаль).....	25.00
Пелип Дмитрів, (Ванкувер).....	25.00
Петро Кудла, (Торонто)	25.00
М. Чуйко, (Бурнаби)	25.00
Степан Харко, (Етобіко)	15.00
Е. Бочан, (Торонто)	10.00
Іван Чверенко, (Монтреаль).....	10.00
Антін Доманчук, (Ст. Леонард, Квебек)	5.00
Микола Лужба, (Ст. Катерінс)	5.00

Австралія:

О. Гаврилів, (Бурвуд)	10.00
І. Козар, (Коррімаль).....	30.00

Німеччина:

Б. Чайка, (Тамм).....	НМ 20.00
Уляна Козакевич, (Нюрнберґ)	НМ 130.00

Франція:

М. Лехів, (Левін)	ФФ 150.00
-------------------------	-----------

Всім Жертводавцям Редакція і Адміністрація «Визвольного Шляху» висловлюють щирісердечну подяку!

ЗАСТУПНИКИ «ВИЗВОЛЬНОГО ШЛЯХУ»

АВСТРАЛІЯ:

*Postup Ukrainian
Co-operative Trading Society,
902 Mount Alexander Road,
Essendon, Victoria, 3040.*

КАНАДА:

*The League of Ukrainians in Canada
140 Bathurst St.,
Toronto, Ont., M5V 2R3*

АРГЕНТИНА:

*W. Zastawnyj
1425 Soler, 5039 – BS AIRES.*

НІМЕЧЧИНА:

*“Schlach Peremohy”
8000 München 80,
Zeppelinstr. 67.*

БЕЛЬГІЯ:

*Mr. O. Kowal
72 Blvd, Charlemagne,
1040 BRUXELLES.*

США:

*Mr. H. Cebrij
136-2nd Ave.,
New York, N.Y., 10003.*

ФРАНЦІЯ:

*Union des Ukrainiens de France
186, Blvd. St-Germain,
75261 PARIS Cedex 06.*

Офіційним представником «Визвольного Шляху»
в Чехії і Словаччині є п. рєг. Микола Шатилов.

«ВИЗВОЛЬНИЙ ШЛЯХ» — ЦЕ НАЙКРАЩИЙ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ І НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНИЙ МІСЯЧНИК ДЛЯ ВСІХ: КОЖНОГО УКРАЇНЦЯ І КОЖНОЇ УКРАЇНКИ. СЛУЖИТЬ ТІЛЬКИ ІНТЕРЕСАМ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ І РОЗБУДОВІ ТА ОБОРОНІ ЙОГО ДЕРЖАВНОГО ЖИТТЯ!

СПОВНІТЬ СВІЙ ОБОВ'ЯЗОК: ВПЛАТИТЬ ПЕРЕДПЛАТУ, ПРИЄДНАЙТЕ НОВИХ ЧИТАЧІВ І ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ТА РОЗПОВСЮДЖУЙТЕ ЙОГО ВСЮДИ, ДЕ ЖИВУТЬ УКРАЇНЦІ.
